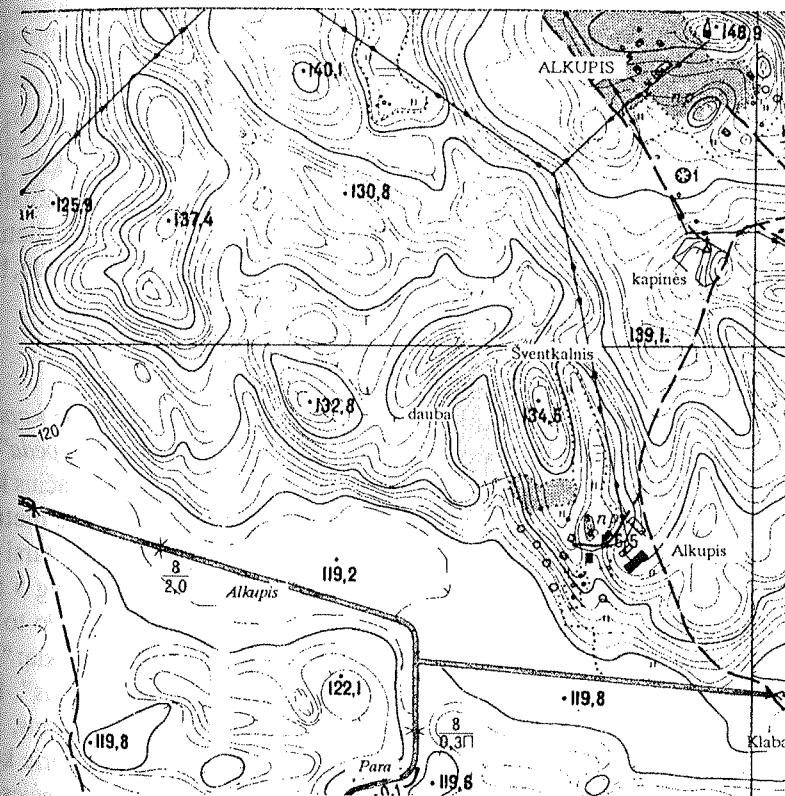

ALKUPIS
(KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

452a. ALKUPIS išteka Alkupio kaime, teka R kryptimi pro Šventkalnį, apie 5 km ilg., Paros intakas (pagal LE - Lokystos dešinysis intakas). Dabar iškastas kanalas, kanaluoto upelio Alkupiū niekas nebevadina.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 4. L. AL, 9 (NR.157); LE 1/328; VARDYNAS, 4.

452b. ŠVENTKALNIS, ŠVED-KALNIS (*alkakalnis Ar-1053*) - per 1,1 km į P nuo kelio Žadeikiai-Laukuva, 230 m į PV nuo kaimo kapelių, apie 300 m į ŠR nuo Paros ir Alkupio upių kanalų santakos. Kalva - apie 140 m ilg. (Š-P), apie 60 m pl. (R-V), R, V šlaitai statūs, apie 10 m aukščio, P šlaitas nuožulnėja palaipsniui, papėdėje įsikūrusi sodyba. Š kalnas pereina į aukštumą. Į PV nuo Šventkalnio teka kanaluotas Alkupas. PAVAV. A. Senovėje lietuviai pagonys ant kalno turėjo

Pav. 378. Alkupio k. Alkupas, Šventkalnis, dauba

Pav. 379. Alkupio Šventkalnis. Mažeikos nuotr., 1954

aukurą, kūreno šventąją ugnį (LTR 2273/85; *“melsdavos pagoniškymys dievams, aukas degydava”*. - Statkevičius V., 1990). B. Šventkalnyje *“išsidirbusi”* urvus gyveno švedų kariuomenė (LTR 2273/85). C. Kalne paslėpta daug auksinių daiktų. D. Ant Šventkalnio buvo įsitaisę lietuviai, o ant Švedkalnio - švedai. Jie tarpusavyje kariavo, švedai niekaip nepasidavė. Tai trukę apie 300 metų (?), kol lietuviai taip prispaudė, kad švedai vilko akmenis ir, pelkėse pasidarę akmenų kelią, pabėgo (VUB F213-214/19). R Šventkalnio pakraštyje rasta ietigalių, žalvarinių dirbinių, išarta kaulų, rasta akmeninių kirvelių, peilis. *“Sako, kad čia stovėjęs aukuro akmuo”* (Statkevičius V., 1994). Į P nuo pat Šventkalnio per buvusias Paros pelkės (dabar Bulinę pievą) eina *kūlgrinda* (Av-1349), kuri jungia kalną su Stirbkalniu Klabų kaime. L.Kšivickis XX a. pradžioje rašė, jog nuo Šventkalnio šlaito einas samanomis apraugęs kelias. Kasinėdamas jis atkasė dvi eiles akmenų, ant jų smėlį ir pušinius polius kelio šonuose (Крживицкий Л., 1909). Ten pat L.Kšivickis pažymi žmones pasakojant, kad toji

kūlgrinda (*“Švedų vieškelis”*) eina nuo Ivoniškių per Alkupį, Klabus, Kvėdarną.

Š. LTR 2273/85; STATKEVIČIUS V., 1987, 92; STATKEVIČIUS V., 1990, 2-3; VUB F213-214/19. L. AL, 9 (Nr.158); KVIKLYS B., 1991, 4/213; LAM, 92; STATKEVIČIUS V., 1994, 287. ГУКОВСКИЙ К., 1892, 212; КРЖИВИЦКИЙ Л., 1909, 91, 123; ПОКРОВСКИЙ Ф.В., 1899, 144.

452c. DAUBA - į V nuo Šventkalnio. Tai gili beveik stačiakampio formos dauba-loma (*“ketvirtainiška duobė”*) su *“išėjimu”* į P. PADAV. Čia Velykų rytą nuskendo karčema, nes joje girtuokliavę girtuokliai sumanė aplink ją, lyg aplink bažnyčią, eiti *“procesija”* (LTR 2273/86).

Š. LTR 2273/86. L. Крживицкий Л., 1909, 123.

452d. ŽYLEKŠČIO KALNAS. *“Kalno išvaizda primena lėkštę”*, į R status šlaitas, į pelkes - nuolaidėja. PADAV. Čia meldėsi senovės lietuviai. Ant kalno randama iečių, kardų, balnų (?).

Š. VUB F213-214/20.

453. AKMUO. *“Kaimo kapuose, prie koplytėlės, yra akmuo su pėda”* (PA, 78). Pasakojama, kad pastačius kapeliuose koplytėlę, po kelių metų jos pamato cimente atsirado (tarsi būtų įminta) pėda - *“mažutė, lyg 5 metų vaiko”* (VUB F213-214/22). Po to imta kalbėti apie čia įvykusį stebuklą: *“Koplytėlė ėmusi daryti stebuklus”*. Pasakojime minimas aklas žmogus, kuris dienom ir naktim meldėsi prie koplytėlės ir, vieną dieną ten praregėjęs, pats

parėjo namo. V.Statkevičius nurodo, kad žmonės kapukuose pėduoto akmenis nežina, tik prie kelio Kvėdarnalaukuva yra stovėjusi koplytėlė, kurios postamentui buvo panaudotas akmuo su *“pėda”* (Statkevičius V., 1986).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 2 (Nr.1); VUB F213-214/22. L. LAM, 92; PA, 32, 78 (Nr.189).

ANDRIEJAIČIAI (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

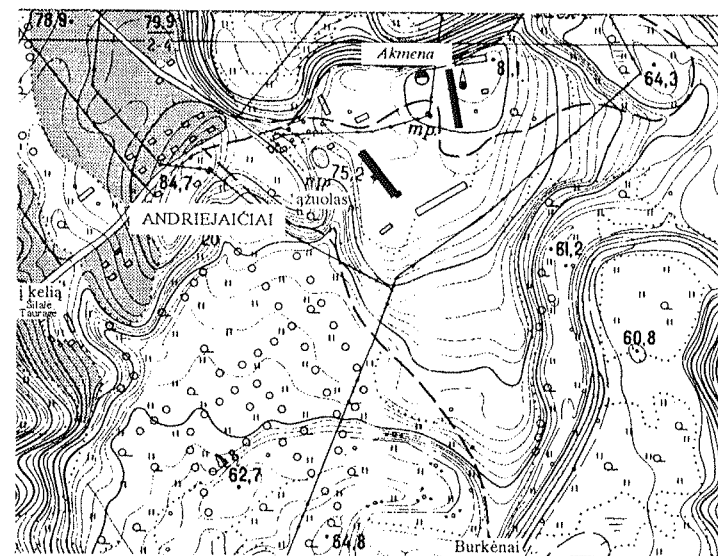
454. VYTAUTO AŽUOLAS auga į PR nuo kaimo, į PV nuo gamybinio komplekso, apie 250 m į PV nuo Akmenos dešiniojo kranto, aukštumos iškyšulyje, senuose kaimo kapeliuose (sg. 446). Ažuolas augalotas, apimtis ties krūtine - apie 5 m. PADAV. Po ažuolu didysis kunigaikštis Vytautas su savo kariauna *“laikė pietus”* (Almonaitis V.,

1994). Laikomas šventu, *“žmonių pasakojimu senkapiai užsilikę nuo stabmeldžių laikų. Buvę senovės kulto medžiai, aukuras. Vėliau buvusi pastatyta bažnyčia, kurios žymių dabar nėra”*. (KPA). Čia yra augęs ir dar vienas, netgi storesnis ažuolas, į kurio drevenę galėdavo sulįsti penki veršiai. Sakoma, čia rasta stovėjusios bažnyčios daiktų.

Š. 1977 m. V.STATKEVIČIUS ŽV., AS 923/85; KPA, 368; STATKEVIČIUS V., 1990, 22; VAK 54/3. L. ALMONAIČIAI J. IR V., 1991, 6-7; ALMONAITIS V., 1994, 104.

ANTININKAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

455. ALKOS KALNAS - per 350 m į P nuo tilto per Ančios upę važiuojant keliu Kražiai-Kauno-Klaipėdos plentas, Ančios dešiniajame upės krante,

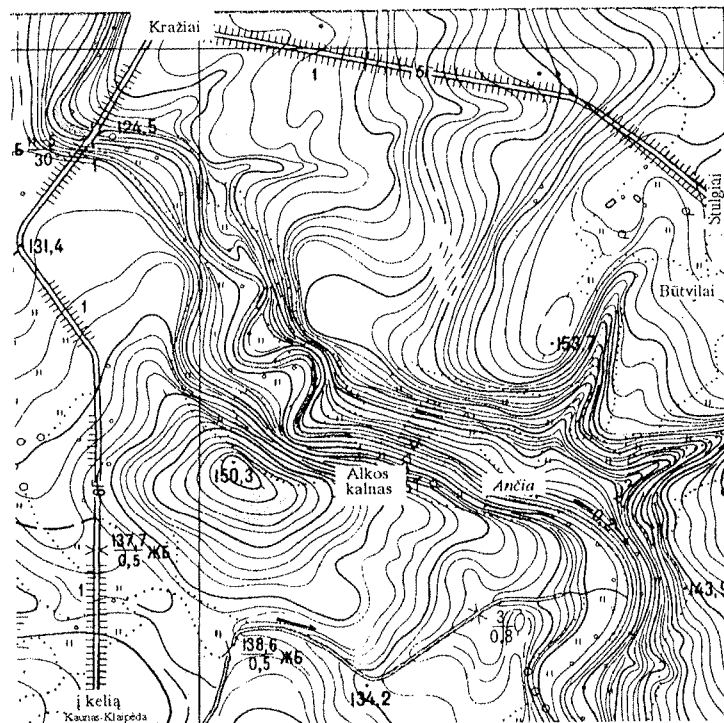

Pav. 380. Andriejaičių ažuolas

R Kražių - Kauno-Klaipėdos plento pusėje. Tai aukščiausia apylinkėse (150,3 m virš j.l.) kalva, apie 3 ha ploto, ilgą laiką arta, viršuje galėjo būti maždaug 25x30 m dydžio aikštelė. Kalvos šlaitai statoki, iki 12-15 m aukščio, nuo Ančios upės - šlaitas status, dar aukštesnis. PAV. A. Čia buvo ažuolų

Pav. 381. Antininkų Alkos kalnas. Aut. nuotr., 1995

Pav. 382. Antininkų Alkos kalnas

giraitė, kurioje buvę draudžiama kirsti ažuolus. "Kas kirsias, tą perkūnas nutrenks" (pasak. P.Blauža. Užr. V.Statkevičius, 1967). Ant kalno buvę kažkokių akmenų, vietos žmonės spėliojo, kad tai buvęs aukuras, ant kurio buvo kūrenama ugnis, deginamos aukos (Statkevičius V., 1990). Apie 1,5 km į PR palei Ančią - Antininkų kapinynas (Av-1362), kur aptikta V-XIII a. radinių.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 9; V.V.

APVARŠUVA (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

456. PANŲ KALNAS - kaime, apie 800 m į V nuo kelio Laukuva-Varniai

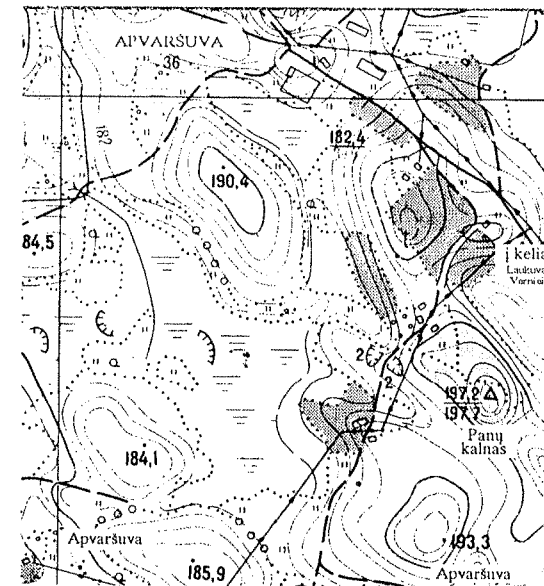
(per Apvaršuvą), 200 m į PR nuo Apvaršuvos kaimo kapinių, 170 m į PV nuo kelio Apvaršuva-Mankiškė, į R nuo Birgiolos sodybos. Tai ŠV-PR kryptimi pailgas ožnugaris, aukštėjantis PR kryptimi. Kalva - apie 150 m ilg., apie 100 m pl. (prie pagrindo), šlaitai - apie 6-8 m aukščio, nuolaidūs. Aukščiausioje kalvos vietoje (PR) - geodezinis reperis. PV kalvos pusė nukastas (karjeras). PAV. A. Apie 12 valandą nakties pasirodo 3 panos, šoka čia, dainuoja, vilioja žmones (Statkevičius V., 1987). B. Karo metu čia su vaikais slėpdavosi moterys-panos (Apulskienė V., 1994). C. Senovėje ant kalno matydavo vaikščiojant mergaites be galvų (LŽV). Ant kalno vykdavo gegužinės. Kalno R papėdėje, šlapiose pievose, lomoje yra buvęs šaltinis, kuriame, pasak padavimo, priešai paskandino "aukštos kilmės" panas. Nuo to ir kilo Panų kalno pavadinimas

(V.Statkevičiaus informacija 1994 m.). Kaime yra kapinynas (Av-1939).

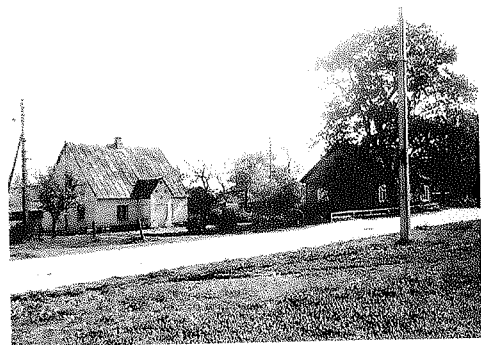
Š. 1975 M. V.STATKEVIČIUS ZV., AS 919/127; 1994 M. LII ZV., AS 2358/3; APULSKIENĖ V., 1994, 9; LŽV (J. BENIULIS, 1935); STATKEVIČIUS V., 1987, 90-91.

AUKŠTAGIRĖ (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

457. TABURKALNIS - prie kelio Barvainiai-Gulbės, ŠR jo pusėje. Taburkalnis - ŠV (žemesnioji) Aukštagirės kalno - pailgo ŠV-PR kryptimi gūbrio su dauba viduryje - dalis. Taburkalnis - maždaug 150x200 m (prie pagrindo), 20x60 m dydžio (viršuje) kalnas, nelygiu, ŠV kiek aukštesniu galu. Šlaitai statūs, iki 10-12 m aukščio. Nuo Taburkalnio atsiveria labai platūs vaizdai (kalva 208,5 m virš j.l.). PAV. A.

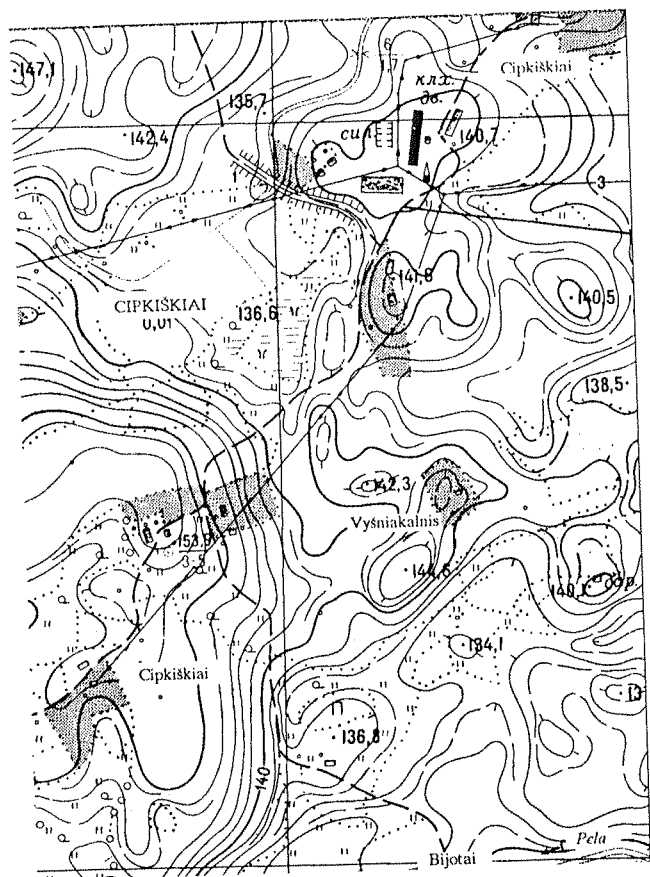

Pav. 383. Apvaršuvos Panų kalnas

Pav. 386. Balsių daubos vieta (tarp baltojo namo ir kelio). Aut. nuotr., 1996

“sklepai”, didelis ir staigus įdubimas pakelėje. Dauba nebuvo užpelkėjusi, čia vėjas pustė smėlynus (V.V). PADAV. A. Kartais vidurnaktį čia vaidendavosi ir ne viena pamaldi moteriškė matė šioje vietoje iš žemių išsikeliant tamsų, samanomis apaugusį trobesį (Sekmadienis, 1935). B. Daubos vietoj stovėjusi karčema. Velykų rytmetį, kada žmonės su procesija ėjo aplink bažnyčią, latrai, skambindami stiklinėmis, buteliais, keptuvėmis, ėjo aplink karčemą. Dievas juos “pakorojęs” ir visus

Pav. 387. Bardžių Vyšniakalnis

prarijusi žemė. Iš po žemių čia dar tris metus girdėdavosi gaidžio giedojimas (LTR 2368/161). Kaip tik pragydo gaidys, visą smuklę su girtuokliais prarijo žemė. “Nors jau praėjo daug metų nuo to įvykio, bet ir po šiai dienai neužžėlė ant tos vietos žolė” (LTR 2003/304). C. Kišdavo į daubą kartį, bet niekam nepasisekė pasiekti dugną.

Š. LTR 2003/304; 2077:462, 488 (ŠILŲ DAUBA); 2273/59; 2331/266; 2368/161. L. SEKMADIENIS, 1935, 3.

darželyje priešais gyvenamąjį namą, dabar perkeltas į sodo pakraštį, pastatytas. Akmuo - melsvas smulkiagrūdis 1x0,75 m dydžio iki 30 cm storio granitas. Stirnos, avies pėdomis laikomi natūralūs įdubimai: 15x10 cm dydžio, 6 cm gylio, 16x20 cm dydžio, 9 cm gylio, 10x9 cm dydžio, 6 cm gylio. Maždaug 4-5 mažesni įdubimai primena skeltanagių “pėdas”.

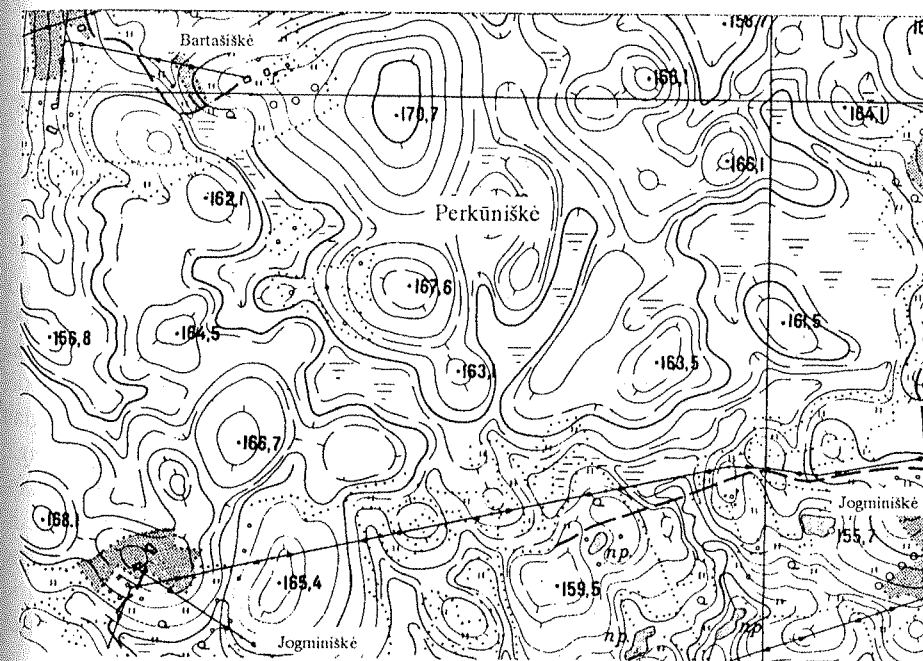
Š. KPA, 370 (YRA AKMUO SU PĖDOMIS); STATKEVIČIUS V., 1986, 2 (Nr.3).

BARBORAVAS (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

462. AKMUO su PĖDOMIS gulėjo dvaro sodyboje (dabar priklauso Norvilui), gulėjo prie tvarto, vėliau - gėlių

BARDŽIAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

463. VYŠNIAKALNIS - į V nuo kelio Žemaičių plentas-Bijotai, ties Pelos up. ištakomis. Ant kalno yra augę du ąžuolai, kuriems nudžiūvus, jie

Pav. 388. Bartaiškės Perkūniškės giria

D.Poškos 1811 m. buvo nupjauti ir paversti muziejumi Bijotuose. PADAV. Po ažuolais vaidilučių buvo kūrenama šventoji ugnis. Į ŠR nuo kalno - miškelis, vadinamas Ažuolija.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 21-22.

BARTAŠIŠKĖ (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

464. MIŠKAS PERKŪNIŠKĖ - apie 600 m į PR nuo kelio Bytlaukis - Kauno-Klaipėdos plentas, apie 300 m į R nuo kelio Labardžiai-Bartašiškė, šalia "Volmerinės" girios, Kaltinėnų gijos kv. Nr.15. Skirtingai nurodomas Perkūniškės dydis - 60 ha (1937 m.), 12 ha (1985 m.). PADAV. Į Perkūniškės miško medžius dažnai trenkia Perkūnas, nuo to kilo Perkūniškės vardas (LŽV).

Š. LŽV (A. BRAZDEIKIS, 1935); STATKEVIČIUS V., 1990, 22; VK, 1937 (KALTINĖNŲ G-JA, APIE 60 HA PLOTO), 1985 (TARP BARTAŠIŠKĖS, JOGMINIŠKĖS IR ŠLIUŽŲ K., 12 HA PLOTO).

BERŽĖ (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

465. ŽAŠIUKALNIS, GAIDŽIOKALNIS - per 1,5 km į Š nuo Medvėgalio, 1 km į V nuo kelio Buciškė-Beržė, šalia Nekačios upelio.

Š. 1976 m. V.STATKEVIČIUS ZV., AS 920/6.

BIJOTAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

466. AŽUOLAS BAUBLYS (*Istorijos paminklas Ir-230*) augo netolimame Bardžių kaime, ant Vyšnių kalno (Nr.463). 1812 m. jis buvo nupjautas ir Dionizo Poškos paverstas muziejumi (D.Poška apie tai rašė: "Prieš nukertant tasai ažuolas Baublys dar 1811 metais buvo su lapais, bet lapai buvo tokie mažyčiai, jog nė pusės paprastų ažuolo lapų dydžio nebeturėjo [...], o daugiau nei pusė šakų buvo jau nudžiūvusių. Vis dėlto aš neketinau ir nedrįsau jo kirsti [...] Bet, jo nelaimė, lapės po šaknimis olas išsikasė ir čia sau būstinę įsitaisė. Mano kaimyno bemiokas, medžiotojas, įsigėdė, uždegęs šiaudus, lapes išbaidyti ir Baublio vos nesudegino [...] Tad aš, pabūgęs, kad vėl toks likimas jo kada neištiktų ir koks piemuo nesudegintų, 1812 m. kovo mėn. ažuolą nukirsdinau, ketindamas pasidaryti altaną" (Skrodenis S., 1986). Baublys buvo maždaug 13,5 m aukščio, platesnėje vietoje - maždaug 4,9 m skr., siauresnėje - maždaug 3,85 m. Savo šakomis ažuolas uždengdavo visą Vyšnių kalną. Baublio kamieno rėvių, jį nupjovus, buvo suskaičiuota iki 700, bet viduryje, kaip ir prie krašto, keliolika colių buvo kiek neryškių rėvių, "todėl galima sakyti, ažuolas turėjo daugiau kaip tūkstantį metų" (XIX a. pabaiga; Juzumas V., 1994). Baublys buvo išskaptuotas ir padarytos dvi altanos - mediniai pastatėliai su langais. Didesniame pastatėlyje padėtas suolelis, ant kurio 4 asmenys galėjo patogiai sėdėti. Prieš

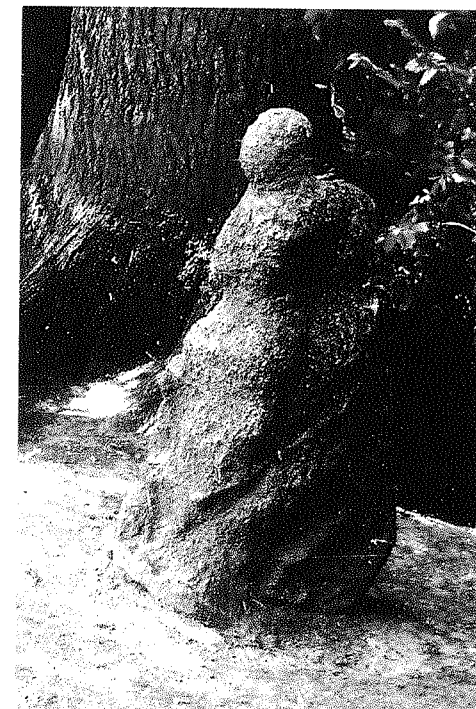
jį stovėjo 15 žmonių stalas. Likusi ažuolo nuopjova buvo atiduota Žemaičių vyskupui J.A.Giedraičiui. Apie Bijotuose šalia Baublio stovinčią nuopjovą tikrų žinių nėra. Vienų teigimu, tai to paties Baublio nuopjova, kitų - kad tai kito ažuolo, augusio iš Baublio kelmo, nuopjova. PADAV. A. Baudžiauninkai ritino nupjauto ažuolo gabalą, o Dionizas Poška priekyje ritino degtinės statinaite, sustodamas ir palaukdamas, kol baudžiauninkai pasivys. Jie, žinodami, kas D.Poškos statinėje, ritindami ažuolą šaukė ir baubė - nuo to kilęs ažuolo nuopjovos vardas (Juknius K., 1987). B. Prieš plakant baudžiauninkus ant Bėglio kalno Bijotuose, jie buvo uždaromi pastate, ten, kur šiandien pastatyti Baubliai. Uždarytieji verkdamo, raudodavo, ta rauda girdėdavosi lyg koks "baubimas". Iš čia kilęs vietos vardas, vėliau perkeltas ir ažuolo nuopjovoms pavadinti. Dionizas Poška Baublio vardą siejo su lietuvių ir žemaičių medaus dievaičio Bubilo vardu (pasak J.Lasickio, rašiusio XVII a., buvęs dievaitis *Babilos*. - Lasickis J., 1969). B.Kviklys rašė, jog: "apylinkės gyvenotojai senosios tikybos laikais tokius ažuolus labai gerbdavę, laikydavę šventais ir aukodavę aukas Bubilui bei kitiems dievaičiams bei gamtos jėgoms" (B.Kviklys, 1991). Baublio viduje, virš durų D.Poška buvo parašęs ažuolo istoriją: "Bardžiuse kaip užgimiau, Jau Tūkstantis metu, Parneszs ysz anžulina čion esmi Padietu, Tykras wards mana Baublis, Diewu garbints Buwau, Nuterioes Tiewiste Suwitau, Sudziuwau - Tis manem Perkunasui degie awis, oszkas, o Dabar manie Giwen Dyonizas Poszkas" (Skrodenis S., 1994). 1932 m.

nuotraukoje virš Baublio durų matomas įrašas: "Vyskupe Žemaičių Baublys buvęs Dievaičiu Šendien kloupes prieš Jus" (Juknius K., 1987).

L. AVIZONIS K., 1927, 35-36 (ABU AŽUOLAI BUVO LAIKOMI ŽMONIŲ DIDELĖJ PAGARBOJ); JUKNIUS K., 1987, 8; JUZUMAS V., 1994, 93; KVIKLYS B., 1991, 4/173-174; LASICKIS J., 1969, 21; SKRODENIS S., 1986; SKRODENIS S., 1994, 312-315.

467. AKMUO BOBA, pastatyta prie Baublių; iš kurios vietovės perkelta, nežinoma. Akmuo - melsvas granitas, 57 cm pl. prie pagrindo ir 29 cm viršuje, h = 95 cm. Viršuje - vėliau pricementuotas akmenėlis. Akmuo panašus į vadinamuosius žemaičių stabakūlius.

L. LAM, 106; PA, 77 (Nr.169).

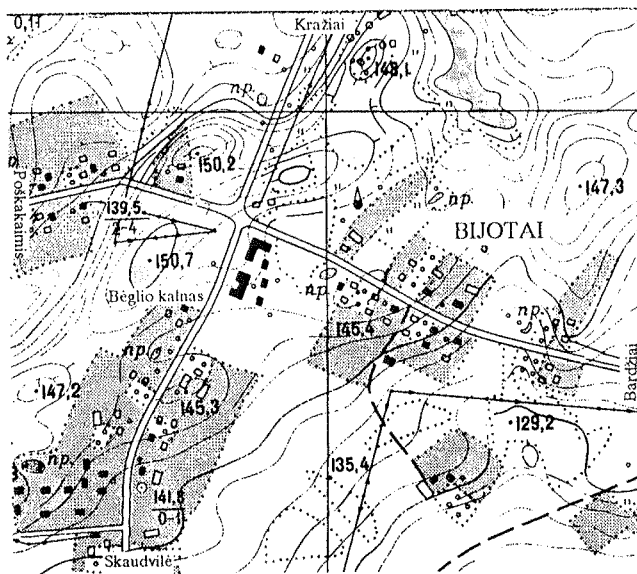
Pav. 389. Bijotų Baublių muziejaus "Boba". Aut. nuotr., 1992

468. AKMUO (trinamųjų girnų apatinė dalis?). Baublio muziejuje buvo padėtas akmuo su dideliu įdubimu. Akmuo perkeltas prie Baublių nuo kalno, kuriame senovėje buvo bažnyčia. 1823 m. Loboika apie "akmeninę geldą" rašė, kad ji buvo paimta nuo kalno, ant kurio buvo stabmeldžių aukuro pamatai (LAM). PADAV. Akmuo buvo naudojamas senojo tikėjimo reikmėms (Kviklys B., 1991).

L. KVIKLYS B., 1991, 4/173-174 (AKMUO SU "IŠKALTU VIDURIU, RASTAS PRIE VIENOS BUVUSIOS BAŽNYČIOS"); LAM, 106; PA, 34.

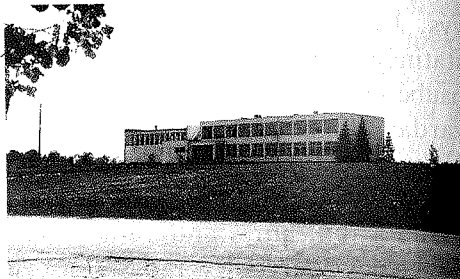
469. AKMENINĖ STATULA. Volmero, senienų mėgėjo, sode nurodoma akmeninė statula, laikoma pagonių dievo atvaizdu.

L. ПОКРОВСКИЙ Ф.В., 1899, 150.

Pav. 391. Bijotų Bėglio kalnas

470. BĖGLIO KALNAS. Ant kalno dabar pastatyta Bijotų mokykla. PADAV. A. Ant kalno plakdavo baudžiauninkus, o nuplaktiems liepdavo bėgti į pakalnę. Prieš plakdami ponai baudžiauninkus uždarydavo pastate, kur šiandien stovi Baubliai. Ten uždarytieji, sakoma, verkdavo, raudodavo (Juknius K., 1987). B. Ant Bėglio kalno buvo bažnyčia, kuri vieną naktį "pamažu

Pav. 390. Bijotų Bėglio kalnas. Aut. nuotr., 1996

nuslinko" į kūdrą kalno papėdėje, ir jos neliko nė žymės (LTR 2273/35).

Š. LTR 2273/35. L. JUKNIUS K., 1987, 8.

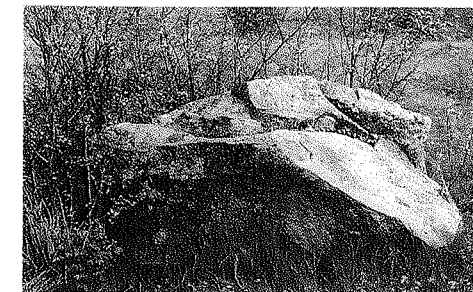
BILIONIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

471. PIEVA PERKŪNO PJAUNIS. Vieta nežinoma. 3 ha ploto.

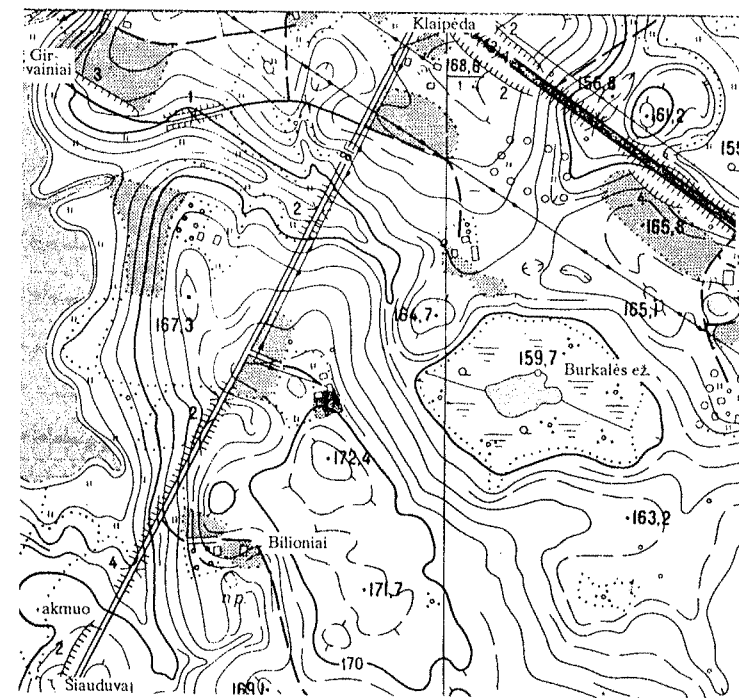
Š. VK, 1985.

472. AKMUO su VELNIO PĖDOMIS buvo per 500 m į PV nuo senojo Žemaičių plento, apie 45 m į PR nuo kelio Bilioniai-Pykaičiai, apie 150 m į PV nuo B. Petkevičiaus sodybos, bevardžio, baigiančio išdžiūti upelio dugne. Po melioracijos akmuo

atsidūrė netolimo miškelio (100 m į V nuo kelio Bilioniai-Pykaičiai) pakraštyje. Akm. - rausvas granitas, apskaldytas, žiūrint iš viršaus - trapecijios formos, nuolaidžiais kraštais; 3,3 m ilg. (ŠR-PV), 2,3 m pl. (ŠR) ir 1,4 m (PV), h= 1,4. Akmens R gale buvo įdubimas, primenantis bato su kulnu formą. Ši

Pav. 392. Bilionių akmuo. A. Kubilo nuotr., 1963

Pav. 393. Bilionių akmuo su pėdomis, Burkalės ežerėlis

Pav. 394. Bilionių akmens "pėda". A. Kubilo nuotr., 1963

Pav. 395. Bilionių akmens "pėdos". A. Kubilo nuotr., 1963

"pėda" buvo 27 cm ilg., plačiausioje vietoje - 10 cm pl., o pats "kulnas" - 9 cm ir apie 4 cm gylio. "Pėda" pirštais atgręžta į V, tačiau neaišku, ar tai kairės, ar dešinės kojos atspaudas. Š akmens gale buvo du vienas šalia kito įdubimai, kuriuos skyrė 5 cm tarpas. Arčiau akmens krašto buvęs įdubimas priminė kairės kojos pėdsaką labai

smailu kulnu. Ši "pėda" buvo 19 cm ilg., plačiausioje vietoje - iki 4,5 cm pl., 4 cm gylio. Antroji - dešinės kojos pėda buvo su 2 kraštinių pirštų formos pagilėjimais, savo pavidalu ji priminė 23,5 cm ilg., 8 cm pl., 4 cm gylio skeltanagio pėdą. Abiejų "pėdų" pirštai buvo jau nuolaidėjančioje akmens dalyje. Akmens paviršius su pėda (ar visomis? - V.V.) nuskeltas (Statkevičius V., 1986). PADAV. Velniai važiavo į vestuvių puotą, su savim ant ratukų vežėsi šį akmenį. Jų ratukai sugriuvo, akmuo nusirito, o velniai ėmė ant akmens šokti ir linksmintis. Taip jie įmynė ir "pėdas". (Kiti sakydavo, kad velniai čia "balevodava, šokdava, ir jų pėdas pasilika").

Š. 1977 m. LII žv., AS 499/3; 1977 m. V.Statkevičius žv., AS 923/52; Statkevičius V., 1986, 3.

473. ŠVEDKALNIS, ŠVENTKALNIS (piliakalnis Ar-1042). PADAV. "Seniau vadinos ne Šviedkalnis, bet Šventkalnis. Tėn onksčiau liob aukas degins. Paskou šviedie užjiemė tun kalna unt vėršaus pėlė pasėstatė" (pasak. A.Straukienė, g.1893, Gulbių k. Užr.1958 - VUB F213-18/26).

Š. VUB F213-18/26. L. LITUANICA,

Pav. 396. Bilionių piliakalnis. Aut. nuotr., 1996

1923, 110-111 (SWENTKALNIS, GORA NIBY SZWEDSKA NAD BILONAMI); STATKEVIČIUS V., 1994, 283 (ŠVENTKALNIS).

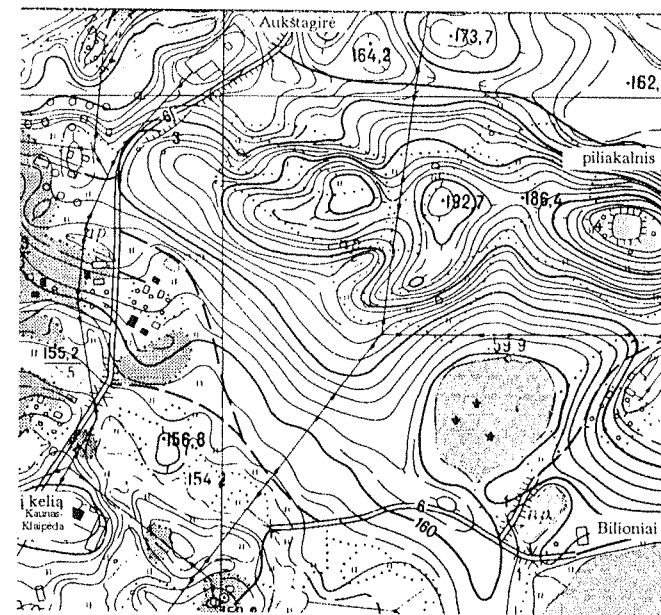
474. EŽERĖLIS BURKALĖ - per 500 m į PR nuo Žemaičių plento ir kelio Bilioniai-Pykaitaliai sankryžos, apie 300 m į P nuo Žemaičių plento, už V.Macijausko sodybos. Ežerėlis telkšo maždaug 1,5 ha ploto daubelėje, yra 50-60 m skr. PADAV. A. Besitraukdami iš Bilionių švedai čia įmetė savo karaliaus auksinį staliuką ir dvi aukso kėdes (Kviklys B., 1991; arba - dvi skryniaus aukso). Kitų manymu, švedai turėjo 12 auksinių kėdžių, auksinių indų, kuriuos surišę į krūvą ir bėgdami įmetę į Bučkalę (LŽV). B. Ežerėlis neturi dugno, metus į jį akmenį, pusvalandį burbuliuos. Kartą žvejai įleido žuvį su užkabinta spyna (?) ant uodegos. Po kurio laiko žuvį sugavo

Lūksto ežere (VUB F213-18/21). Maždaug per 1 km į Š - Bilionių piliakalnis (Ar-1042).

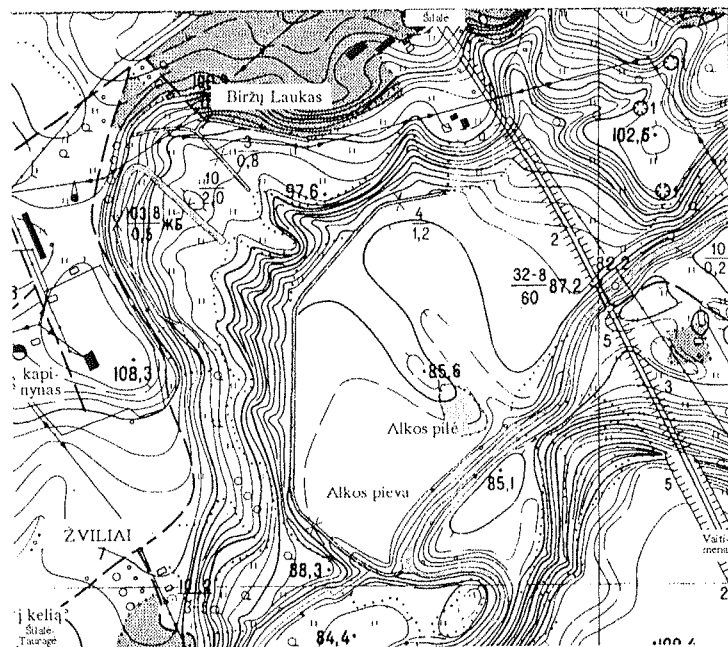
Š. 1976 m. V.Statkevičius žv., AS 920/102. LTR 2273/40; LŽV (J. PRIALGAUSKAS, 1935); STATKEVIČIUS V., 1987, 7; VUB F213-18/21. L. KVIKLYS B., 1991, 4/184-185(KALNO, VADINAMO ŠVEDKALNIU, PAPĖDĖJE-GILUS EŽERĖLIS - NETIKSLIAI); STATKEVIČIUS V., 1994, 283.

BIRŽŲ LAUKAS (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

475. ALKOS PILĖ, PILĖ (piliakalnis Ar-1024). PADAV. A. Kalnas supiltas įvedant Žemaitijoje krikščionybę pagal kunigų paliepiamą pagoniškosios šventvietės vietoje tam, kad

Pav. 397. Bilionių piliakalnis

Pav. 398. Biržų lauko Alkos pilė, Alkos pieva

Pav. 399. Biržų Lauko Alkos pieva ir Pilė (kairėje). Aut. nuotr., 1994

žmonės apie tai neprisimintų (Покровскій Ф.В. 1899). Senovėje pilėje buvo aukuras. Čia žemaičiai dievų garbei kūrė šventąją ugnį, aukoję dievams aukas. Atsivėrė žemė, ir su dideliu ūžesiu aukuras nugrimzdo į pilies gelmes (pasak. V.Lukoševičius, g.1889, Biržų lauko k. Užr.1939 - Statkevičius V., 1987). B. Biržų Lauko Pilėje buvo bažnyčia, kurią pastatė švedai; švedai

pagonyš čia meldėsi, o išsikraustydami iš Lietuvos, ir iš Biržų Lauko Pilies savo auksinius ir sidabrinus dievaičius paslėpė giliai į žemę. Po švedų išėjimo atsivėrė žemė, ir su dideliu trenksmu į žemės gelmes bažnyčia nugrimzdo (pasak. J.Baužienė, g.1876, Žvilių k. Užr.1941 - Statkevičius V., 1987). C. Pasakojama, kad vienas senelis sapnavęs, jog Biržų Lauko Pilies turtus iškasiąs tik senovės žynių glminės žmogus (pasak. J.Pratašienė, g.1868, Žvilių k. Užr.1941 - Statkevičius V., 1987). D. Kažkoks Druktenis ganė arklus, ir čia jam pasirodė dūšia. Dūšia sakė: "Lipk ir kask kalną. Atrasi 12 "balvonų", po to neilgai gyvensi, bet laimingai, o ir mane išgelbėsi". Bekasant "balvonus", Druktenį ištikęs stabas, ir niekas daugiau jo nematė (LŽV). Alkos pilė supa *Alkos pieva*, maždaug 4 ha ploto. Apie 800 m į V -

Žvilių kapinynas (*Ar-1028*), kur rasta III-IV a., VII-VIII a., X-XI a. kapų.

Š. LŽV (N. LIRGAMERIENĖ, 1935); STATKEVIČIUS V., 1987, 12-20; STATKEVIČIUS V., 1990, 10; VAK 54/15-19; VK, 1969(ALKOS PIEVOS, 14 HA PLOTO). L. STATKEVIČIUS V., 1994, 278-279; ПОКРОВСКИЙ Ф.В., 1899, 145.

BUČAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

476. AKMUO. Šliapo sodyboje. Akm. - 4,3 m ilg., 3 m pl., h= 1,5 m. PADAV. Sakoma, kad prie akmens buvo meldžiamasi, aukojamos aukos.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 3 (NR.6).

BURBIŠKIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

477. MERGAKALNIS, PANŪ, BOBŪ KALNAS. Vieta nežinoma.

Š. APULSKIENĖ V., 1994, 9.

DAPKIŠKĖ (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

478. GARBKALNIS. L.Kšivickio juodraščiuose (KVDM), rašant apie Pajūriškių kaimą, pažymėta, jog piliakalnis ten esąs "šalia švento *Garbkalnio*". 1964 m. LII ekspedicija šią žinią siejo su Dapkiškės kaimu. Garbkalnio vieta nežinoma.

Š. 1964 m. LII zv., AS 203/41.

DARGALIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

479a. AKMENYS. Prie kelio Šiauduva-Dargaliai, P "Pipiro trakos" pusėje, šalia žvyrdubės guli keli stambūs akmenys. PADAV. Čia ant kalvelės, tarp Pipiro sodybos ir Dargalių keliuko, apie 800 m į Š nuo Kapų kalno, stovėjo Laukuvos bažnyčia. Kartą naktį velniai norėjo tą bažnyčią sudaužyti; susirinko jų didelis būrys, nešė akmenis ir mėtė, bet nepataikė. Pragydo gaidžiai, ir velniai išsilakstė. Vyriausiasis bebėgdamas kai spyrė, tai bažnyčia subyrėjo.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 4 (NR.8).

479b. AKMUO - apie 100 m nuo kaimo kapinaičių, ant Jėrubyno up. kairiojo kranto. PADAV. A. Prie akmens žmonės meldavosi. B. Šio didelio akmens Velnias nepakėlė, kai norėjo sudaužyti bažnyčią prie "Pipiro trakos". Čia klaidindavo.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 5 (NR.9).

DIDKIEMIS (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

480. AUŠRUPIS - Jūros up. kairysis intakas. PADAV. Tretiesiems gaidžiams užgydus, visas upelis nušvinta, nes jau aušta Aušrelė.

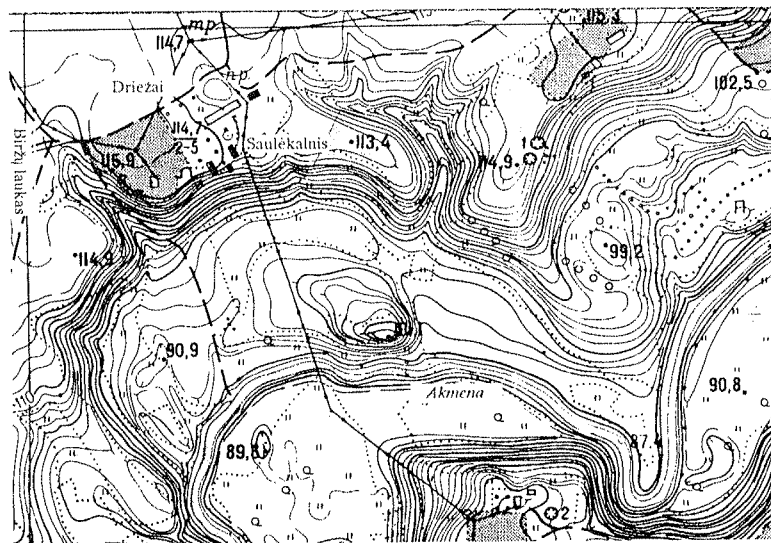
Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 26.

481. AKMUO su PĖDA - į P nuo Didkiemio, netoli nuo Žiurgžmočio up. (kairysis Jūros intakas) žiočių, jo dešiniajame krante.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986 (NR.10).

DRIEŽAI
(UPYNOS SENIŪNIA)

482. SAULĖKALNIS - į Š nuo Akmenos upės dešiniojo kranto, apie 200 m į PR nuo Daukilo sodybos. Kalva - Akmenos slėnio aukštumos kraštas (maždaug 130x60 m dydžio), iš Š ir R jį juosia gilios daubos. Atrodo, kad seniau Saulėkalnis buvo status Akmenos krantas. PADAV. Per Saulės užtemimą kaimo žmonės, keldami triukšmą, bėgdavo ant šio kalno (šūkaudami, žvangindami), stengdamiesi greičiau nuvyti "Saulės užgrobėją". Kada Saulė teka, jos spinduliai pirmiausia apšviečia šį kalną, kada leidžiasi - Saulė šį kalną palieka paskutinį. "Vykdant Dryžių kaimo gyventojų apklausą, daugumas patvirtino, kad Dryžių Saulėkalnis senovėje buvo laikomas šventa vieta ir kad įvairiausiomis progomis ten rinkdavosi pasilinksminti

Pav. 400 Driežių Saulėkalnis

ar šiaip pabendrauti" (V.S.). Čia žmonės rinkdavosi švęsti Joninių šventės.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 25 (DRYZIAI); VK, 1982 (DRYZIAI; SAULĖGRAŽOS KALNAS); VK, 1982 (DRYZIAI; SAULĖKALNIS); V.S.

DROBŪKŠTALIAI
(ŠILALĖS SENIŪNIA)

483. DAUBA. Kaime, kalnelio viršuje, duobė "kaip kad pamatas namo", apie kurią pasakojamas padavimas. PADAV. Čia buvo karčema. Velykų rytą, kada visi žmonės ėjo į prisikėlimą, ten girtavo. Kai žmonės ėjo aplink bažnyčią su procesija, karčemoje girtuokliai, pasiėmę stikliukus, ėjo skambindami ir keikdamiesi aplink karčemą. Tada visi jie su karčema įsmuko žemėn, atsirado duobė.

Š. LTR 2077/474.

DVARIŠKIAI
(UPYNOS SENIŪNIA)

484a. ŠVENTGIRIS buvo į V nuo kelio Upyna-Varsėdžiai nedidelis miškelis. Melioratoriai sunaikino, jo vietoje liko ariama dirva. PADAV. Senovėje žmonės čia eidavo melstis (Čilvinaitė M., 1972). Upynos gyventojai dar šiame amžiuje eidavo į miškelį pasi-vaikščioti.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 19; L. ČILVINAITĖ M., 1972; JUKNIUS K., 1988 (PAZIMKELIO K.).

484b. AKMUO su KARVĖS PĖDA gulėjo Šventgiryje. Tai buvo didelis

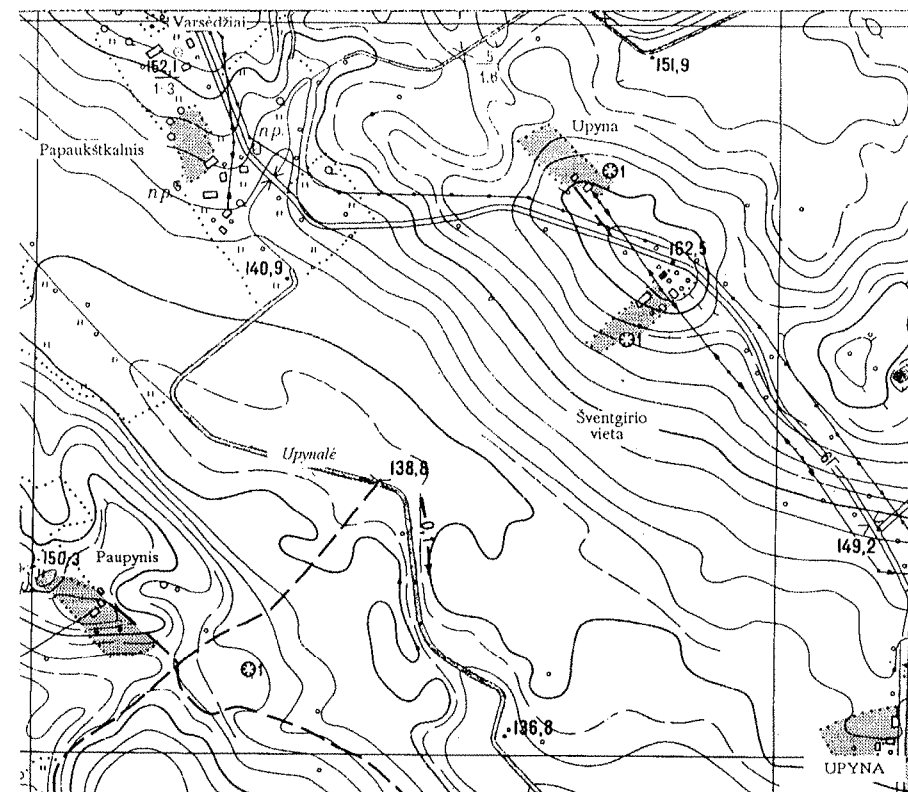
akmuo su karvės "pėda". Melioratoriai užkasė žemėse.

L. JUKNIUS K., 1988 (PAZIMKELIO KM.).

DŽIAUGĖNAI
(PAJŪRIO SENIŪNIA)

485. AKMUO su ŽMOGAUS PĖDA buvo matomas apie 500 m į Š nuo kelio Šilalė-Pajūris, už aukščiausios kaimo kalvos lomoje. Dabar užstumdytas žemėmis. Akmenyje buvo iškalta žmogaus pėda.

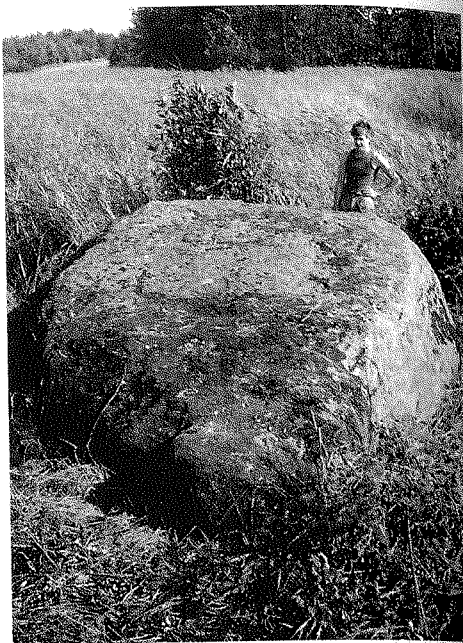
Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 6 (NR.11); L. JUKNIUS K., 1988.

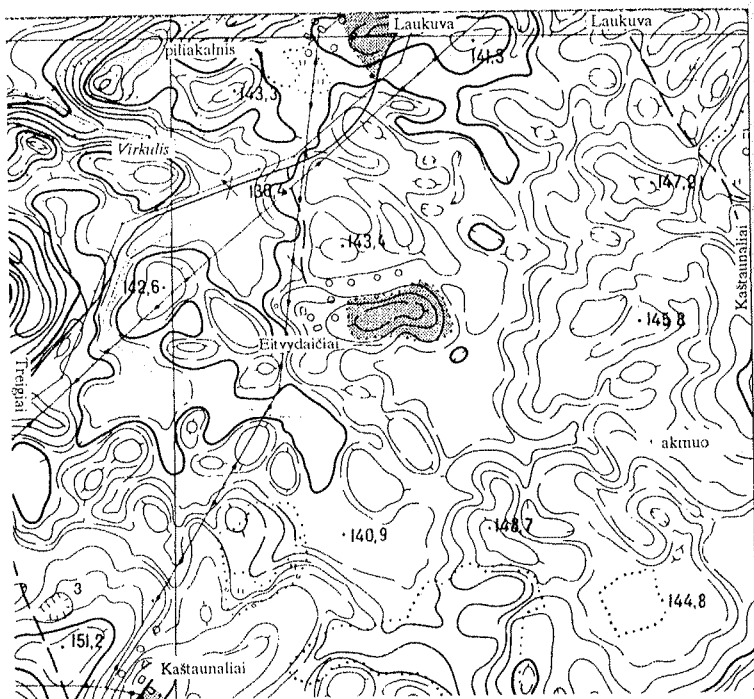
Pav. 401. Dvariškių (Upynos) Šventgiris buvusi vieta

EITVYDAIČIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

486. AKMUO - per 600 m nuo kelio Laukuva-Treigiai, 350 m į PR nuo A.Bučnio sodybos, šlapioje pievoje, kurioje prasideda bevardis Lokaušo intakas. Akm. - rausvas granitas, beveik lygiašonio trikampio pavidalo, smailiuoju kampu nukrypęs į ŠV. Akm. - 5,1x3,4-4,15 dydžio, h=1,6 m virš žemės paviršiaus (kasant prie akmens duobę, jo apačia nepasiekta ir 2 m gylyje). ŠR akmens viršutinės plokštumos dalyje yra į kairiosios žmogaus pėdos atspaudą panaši įduba, vadinama Velnio pėda. PR akmens gale yra ženklai V41 (ar U41, 1141). Skaičių XX a. pradžioje žmonės dar nebuvo pastebėję. PADAV. Naktimis ant akmens pasirodo žiburinis. Buvo kalbama, kad

Pav. 402. Eitvydaičių akmuo. Aut. nuotr., 1991

Pav. 403. Treigių piliakalnis, Eitvydaičių akmuo

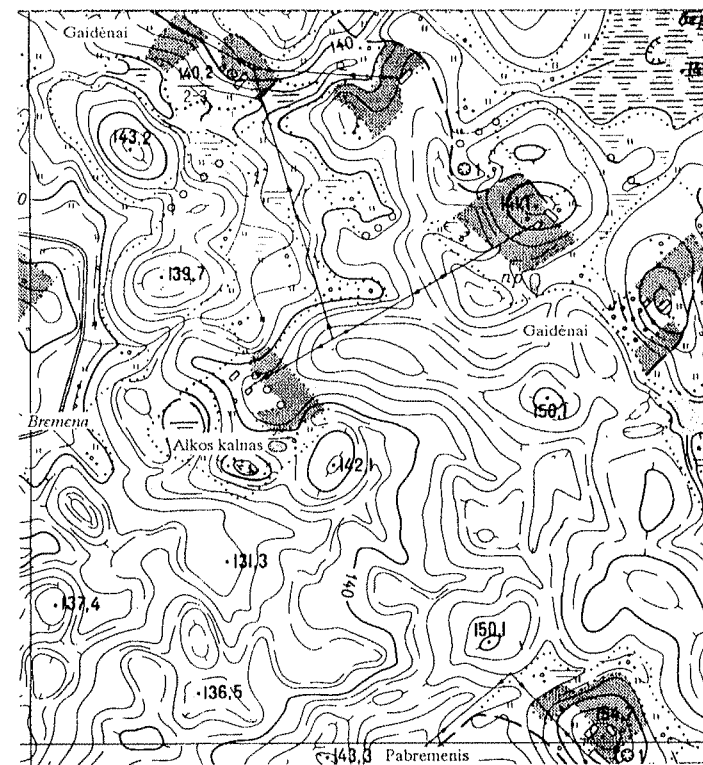
čia yra pinigų lobis (pakastas?). Akmuo laikomas "aukso slėpykla". Vietos žmonės pasakojo, kad, kasinėdami akmens Š pusėje, radę anglių ir puodynų šukių su "kažkokiais įrašais". Akmuo - apie 1 km į PR nuo Treigių piliakalnio (Ar-1049).

Š. 1975 m. V.STATKEVIČIUS ZV., AS 919/81; 1977 m. V.STATKEVIČIUS ZV., AS 923/54-55; STATKEVIČIUS V., 1986, 6-7 (Nr.12).

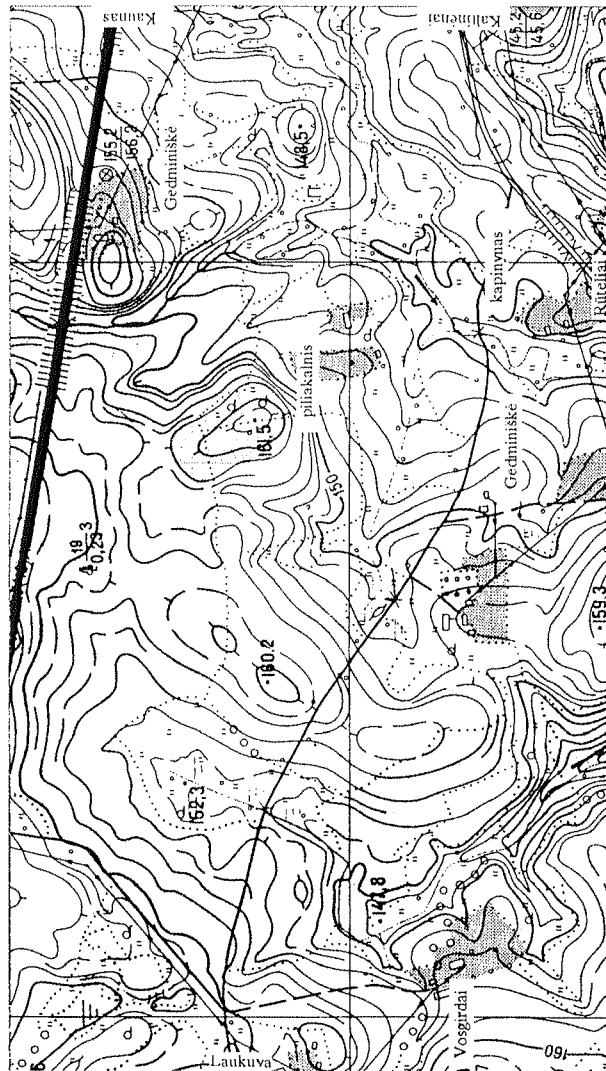
GAIDĖNAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

487. KALNAS ALKA - per 1,3 km į R nuo kelio Obelynas-Varsėdžiai, apie

1 km į Š nuo kelio Obelynas-Upyna, apie 70 m į P nuo K.Gudausko sodybos. Iš PV, V kalvelę juosia bevardis upeliukas. Kalnelis nedidelis, pailgas, apie 30x25 m dydžio, nuolaidžiais šlaitais, V dalyje šlaitai - apie 7 m aukščio. PADAV. A. "Seni žmonys šnekėji, ka pirmąjį nedėdynį, kumet visi java būdava nū laukų suvežti, kaima žmonys susedava unt Alkas kalnas, sūdegydava Perkūnų gaidį, padėkodava už gerą derlių. Po to čia linksmindavo, šokdava, dainiūdava pry lauža švysos" (pasak. P.Kvederys, g.1902, Nauj. Obelyno k. Užr.V.Statkevičius, 1986). B. Buvo sakoma, kad po Joninių, kada trečią kartą užgiedodavo gaidžiai, išlakstydavo visos piktos dvasios, iš

Pav. 404. Gaidėnų Alkos kalnas

Pav. 405. Gedminiškės piliakalnis

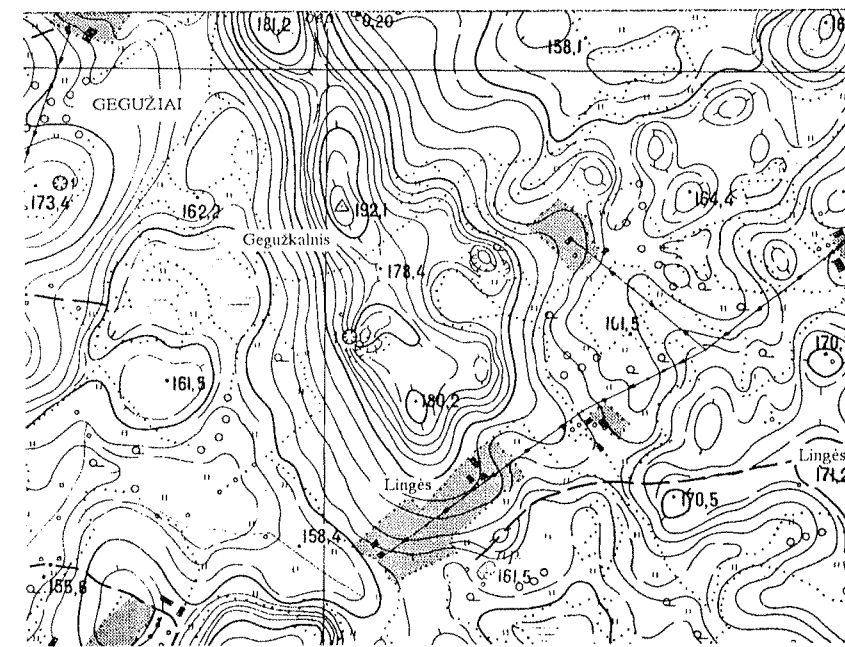
GEDMINIŠKĖ (KALVINĖNŲ SENIŪNIJA)

Alkos kalno išeidavusios trys jaunos "mergikės" ir laužydavusios nuo berželių sausas šakas ugniai užkurti, bet joms nesisekė, "piktos dvasios" būdavo pavogusios jų titnagus ir skiltuvus. Kuomet mergelės negalėdavo ugnies užkurti, sulįsdavo atgal į kalną raudodamos (pasak P.Kuizinas, Prano, g.1905, Pabrėmenio k. Užr.V.Statkevičius, 1976). C. Alkos kalnas yra supiltas, čia stovėjusi bažnyčia (LŽV). D. Ant Alkos kalno anksčiau buvusi šventykla - kol žemaičiai buvę nekrikštyti. Po krikšto bažnyčia buvo pastatyta kapeliuose šalia V.Bambalo sodybos (pasak V.Bambalas, Gaidėnų k. Užr. V.Statkevičius, 1976). Senų senovėje ant kalno buvo bažnyčia, o kai naują bažnyčią pastatė Varsėdžiuose, šitoji sunyko.

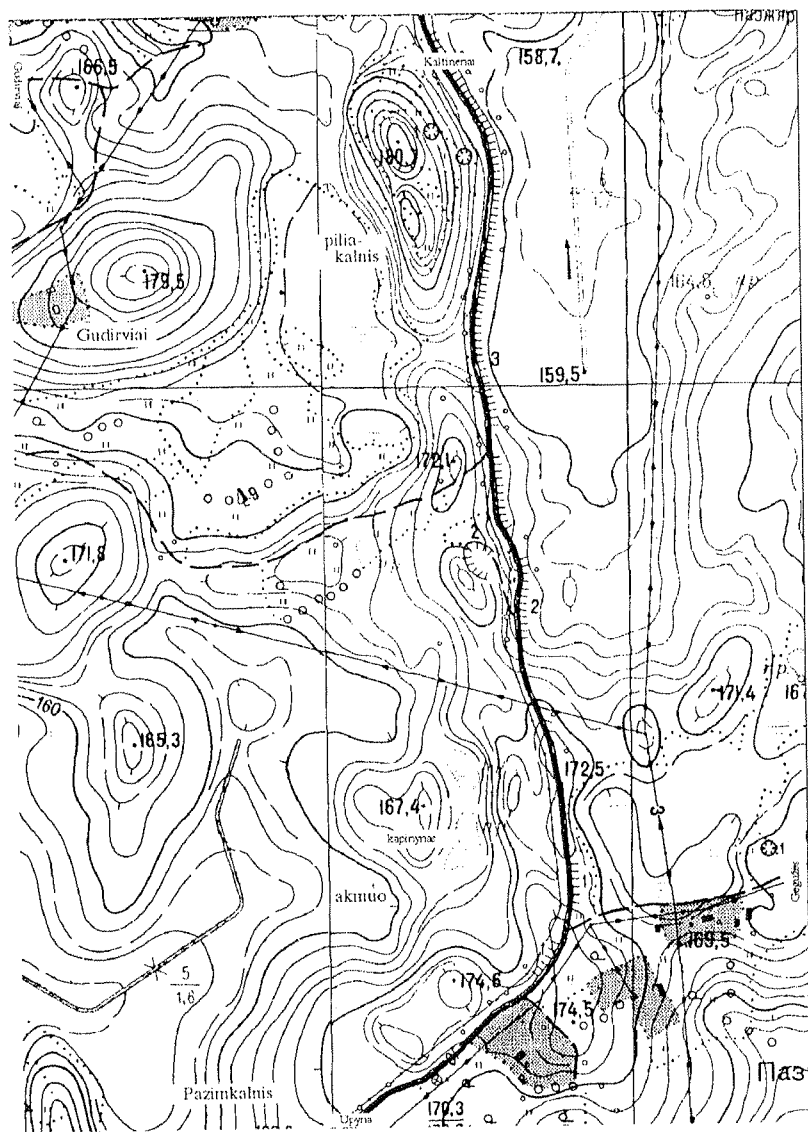
Š. 1976 m. V.Statkevičius žv., AS 920/51; 1977 m. LII žv., AS 499/21; LŽV (J. Keleris, 1935?); Statkevičius V., 1990, 15.

488. RAGANOS KALNAS, RAGANĖ (*piliakalnis Av-1921*). PADAV. A. Ant kalno gyvenusios raganos, jeigu kas bandydavo ant kalno lipti, tai jos pasiversdavo žalčiu, rupūže arba žiurke (Statkevičius V., 1990). B. Čia raganos sulėkdavo mokyti visokių kerėjimų. Apie akmeninius kirvelius, kurių randama ant kalno, buvo sakoma, kad tai raganų kulkos, kuriomis jos šaudydavo, jeigu ant ko supykdamo (Statkevičius V., 1990).

Š. 1976 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 920/17; LŽV (P. KRIKŠČIUKAITIS, 1935); STATKEVIČIUS V., 1990, 30; VAK 49/280 (RAGUVIJA), 294(PILIŲ). L. STATKEVIČIUS V., 1994, 282.

Pav. 406. Gegužių piliakalnis

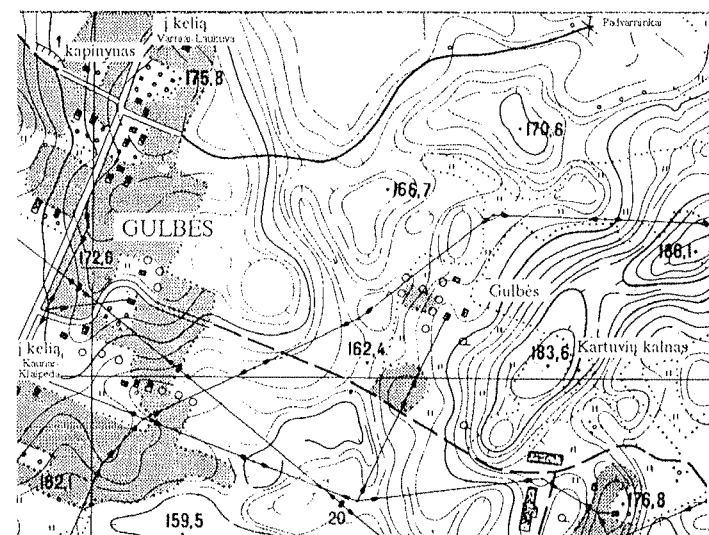
Pav. 409. Gudirvių akmens su pėda buvusi vieta

GUDIRVIAI
(UPYNOS SENIŪNIJA)

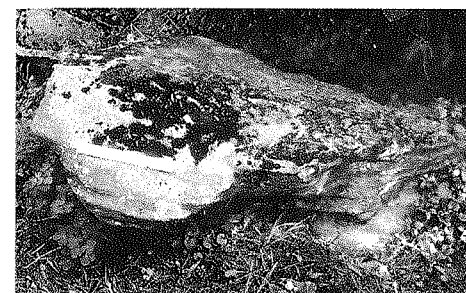
493. AKMUO su JĖZAUS PĒDA gulėjo laukuose į PR nuo Gudirvių kapinyno (AV-2009). Prasidėjus melioracijai, akmenį į savo sodybą perkėlė K. Lovčikas (Upynoje, Dariaus ir Girėno g-vė 3). Akm. - melsvas smulkiagrūdis granitas, plokščias, 1,35x

0,9 m dydžio, iki 48 cm aukščio. Prie pat akmens krašto yra dvi susijungiančios duobutės, laikomos Jėzaus Kristaus pėda. "Pėda" 17 cm ilg., 5,5-6 cm pl., 2 cm gylio. Mažesnioji iš dviejų "pėdos" duobučių 5 cm pl. grioveliu jungiasi su akmens kraštu. PADAV. Buvo sakoma, kad tai mažo Jėzuliuko pėdelė.

Š. V.V.

Pav. 410. Gulbių Kartuvių kalnas

Pav. 411. Gudirvių akmuo K. Lovčiko sodyboje. Aut. nuotr., 1996

Pav. 412. Gudirvių akmens "pėda". Aut. nuotr., 1996

GULBĖS
(KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

KALNAS LAUMĖ(?). Greičiausiai tas pats - Laumenų (Nr. 537).

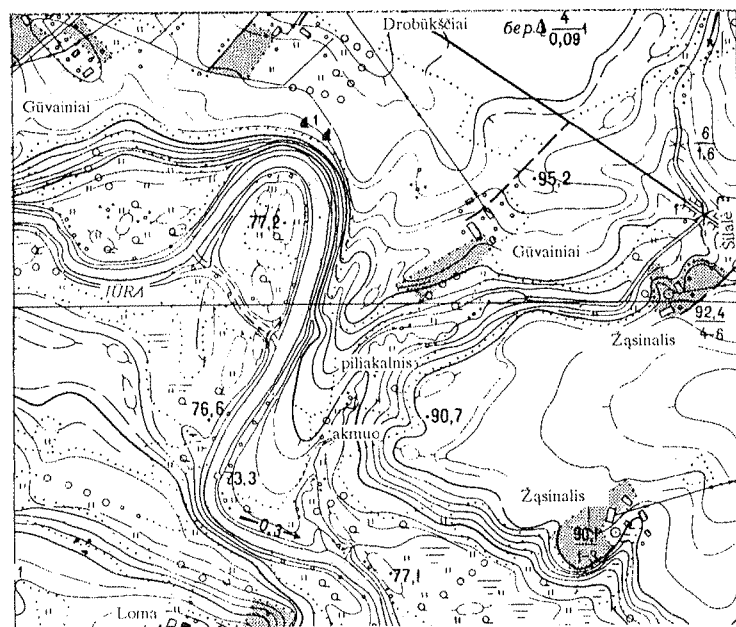
Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 27.

494. KARTUVIŲ KALNAS - į PR nuo kaimo. Kalnas 100 m ilg. (ŠR-PV), 60 m pl. (viršuje), vid. statumo, iki 12 m aukščio šlaitais. PADAV. Tai "teismo kalnas". Nuteistą žmogų čia atvareldavo ir pakardavo (LTR 3171/340).

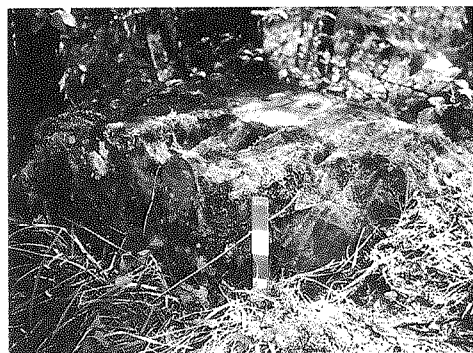
Š. 1976 m. V. STATKEVIČIUS žv., AS 920/47; LTR 3171/340.

GŪVAINIAI
(ŠILALĒS SENIŪNIJA)

495. PILAVINIS, VELNIO AKMUO (mitologinis akmuo la 1994 01-8-358). Apie 500 m į PV nuo kelio Žasinalis-Gūvainiai, 80 m į PR nuo Jūros up. kairiojo kranto, naujai

Pav. 413. Gūvainių Velnio akmuo

Pav. 414. Gūvainių akmuo. Aut. nuotr., 1995

išaiškinto Gūvainių piliakalnio, vad. Pile, PR papėdėje, 12 m į ŠV nuo bevardžio Jūros intako dešiniojo kranto. Akm. - pilkas smulkiagrūdis granitas, plokščiu paviršiumi, 116x97 cm

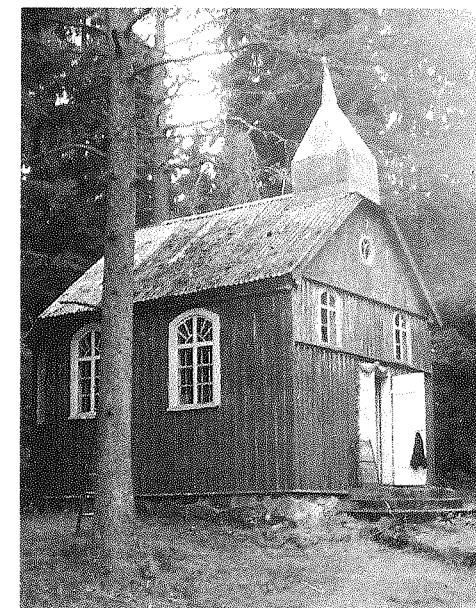
dydžio, h= 40 cm. Plokščiajame akmenis paviršiuje yra 2 įdubimai, žmonių laikomi "Velnio pėdomis". PV "pėdos" dydis - 21x12 cm, gylis - 4 cm, ŠR - atitinkamai 37x20 cm ir 9 cm. Akmuo vadinamas Pilaviniu. PADAV. A. Po akmeniui gyvena nelabasis (Almonaitis V., 1994). B. Čia velniai "pilstydavo" pinigų. Vieta žmonių laikoma bausinčia, pro akmenį buvo bijoma ir pračiti (1994 m. LII).

Š. 1975 m. V. STATKEVIČIUS ZV., AS 919/74-75 (KLAIDINGAI, LANKYTAS NE TAS AKMUO); 1977 m. LII ZV., AS 499/18 (KLAIDINGAI, LANKYTAS NE TAS AKMUO); 1994 m. LII ZV., AS 2358/6-7; STATKEVIČIUS V., 1986, 8 (NR.14; KLAIDINGAI - APIE 300 M Į R NUO GŪVAINIŲ K. SPĖJAMO PILIAKALNIO); STATKEVIČIUS V., 1987, 95. L. ALMONAITIS V., 1994, 43.

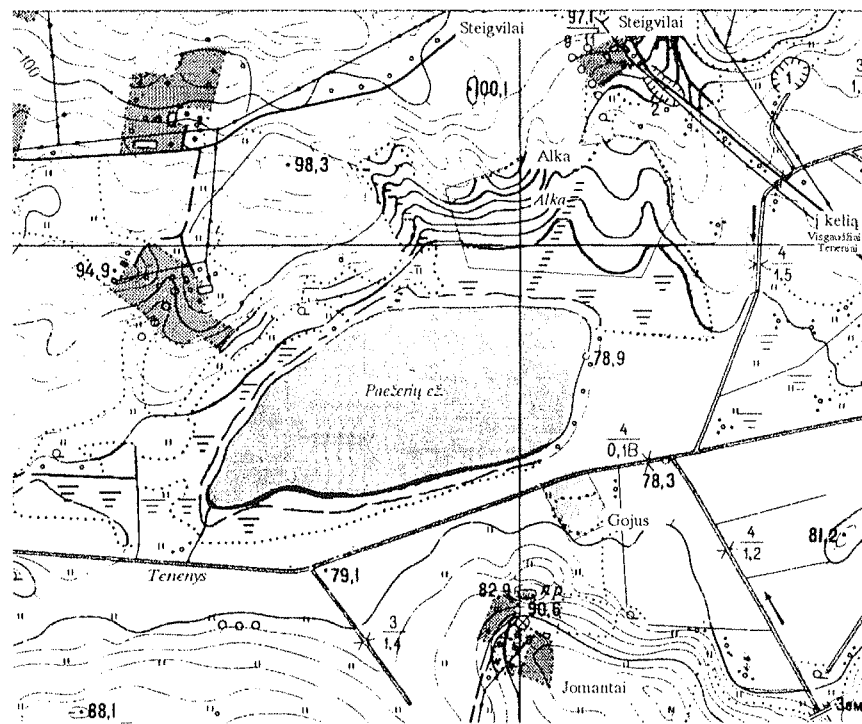
GVALDAI (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

496. STEBUKLINGASIS AKMUO (buvo mitologinis akmuo Ar-1035) - į PV nuo Jūros ir Aitros upių santakos, apie 300 m į V nuo Jūros dešiniojo kranto, į Š nuo Telšės upelio, šalia miško kelio į Gvaldus, po vadinamąja Drungeliškių koplyčia. Akmenis niekas nematė, bet teigiama jį esant - ant jo stovėjusi pirma nedidelė koplytėlė, kuri dabar pakliuvo į didesnės koplyčios vidų. PADAV. A. Ant akmenis apsireiškė Kristus - buvo rasta Jėzaus Nazariečio skulptūra (ši skulptūra, daryta 1840 m., ir dabar yra virš akmenis pastatytoje koplyčioje). Žmogus statulą nunešė į Kvėdarnos bažnyčią, bet po kurio laiko žiūri - ji vėl ant akmenis. Kai ir trečią kartą tai pasikartojo, žmogus pastatė ant to akmenis koplytėlę ir įdėjo į ją apsireiškusią statulą (Statkevičius V., 1986). B. Kazimierui Stankevičiui prisisapnavo Kristus, jis apuko su lazda ratą ir paprašė pastatyti koplyčią tokio didumo, kaip apibrėžta. Tada Stankevičius ėjo per žmones, pasakodamas šį sapną ir rinko pinigų koplyčios statybai (1976, V. Statkevičius). C. Ūkininkas Viršila sapne ėjo per Jūros upę, ir upės viduryje jį sustabdė Dievo statula. Ji buvusi su erškėčio karūna ant galvos, grandine surištomis rankomis, raudonais drabužiais. Nejudindama lūpų statula tarė: "Tegu dailidė padaro mano statulą tokią, kokią tu ją matai ir dar pastatysi man koplyčią". Viršila pasakė, kad neturi iš ko koplyčią pastatyti, jam atsakė, nors ir iš kiečių, bet padaryt. Viršila statęs koplyčią dieną ir naktį, sakoma, jam

po to buvo atlyginta: jis turėjo visko, ko panorėjo. Iš tolimiausių apylinkių ėmę plaukti į šią vietą žmonės, prašydami sveikatos (VUB F213-214/1). Kiti pasakoja, kad ėjusį per Jūros upę Viršilą sustabdė kažkoks balsas ir pareikalavo pastatyti koplyčią netoli šaltinio, tada Viršila pats turėsiąs visko, ko panorės (VUB F213-214/2). XX a. I pusėje virš pirmosios koplytėlės pastatyta didelė koplyčia. "Jei skauda akys, reikia palikti veidrodį koplyčioje ir tada akys pagis. Jei skauda ranką ar koją, reikia tą vietą aprišti statulai su kaspiniu" (1969 m.; VUB F213-214/2). "Nuo įvairių negalavimų galima išgyti, jei triskart apeisi keliais kolytėlę, apsirišęs sopenčią vietą kaspinėliu ar užsidėjęs ant galvos medinį Jėzaus Nazariečio vainiką. Tuos kaspinėlius vėliau palikdavo koplyčioje. Be to,

Pav. 415. Gvaldų miško Drungeliškių koplyčia. Aut. nuotr., 1987

Pav. 417. Paežeris Alkos kalnas, Alkos upelis, Jomantų Gojus

Pav. 418. Jomantų Gojus kalnas. V. Urbanavičiaus nuotr., 1977

buvo rasta žiastos keramikos šukių, puošty horizontaliomis linijomis, banguotu ornamentu. 1977 m. Gojus kalvą tyrinėjo V. Urbanavičius. P kalvos papėdėje, šalia numelioruotos pievos, dar velėnoje (10 cm gylyje) aptikta 70 cm skr. laužavietė. Laužo būta 15 cm

gylis duobėje. Preparuojant duobę, rasta anglių, nuodėgulių, žiestų puodų šukių. Šukių taip pat buvo aptikta aplink laužavietę 10-25 cm gylyje. Tyrinėtojo V. Urbanavičiaus nuomone, Gojus kalva galėjo būti aukų vieta. Apie 500 m į Š - Paežeris Alkos pilė (Nr. 467a).

Š. 1977 m. LII žv., AS 499/16-17; 1977 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 923/19-21; 1977 m. V. URBANAVIČIUS TYR., AS 679/38-40; VAK 54/68-72, 73 (LŽV), 75. L. DAUGUDIS V., 1992, 70.

JUODAINIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

PADAV. Kaimo ir apylinkių kaimų žemės priklausė garsiam bajorui

Juodžiui ir jo giminei. Kryžiuočiai antpuolio metu Juodį nužudė, ir žmonės, radę jį negyvą, palaidojo. Palaikus sudegino ir palaidojo aukštame kalnelyje, dabar vadinamame Juodės kalnu.

L. KĖDAVIČIUS K., 1938, 410; KUDABA Č., 1972, KVIKLYS B., 1991, 4/204.

500a. SKRUZDIKALNIS, SKRUSTKALNIS, RŪSKALNIS - apie 100 m į V nuo kaimo kapelių, netoli Degėsynės pelkės. PADAV. Buvo sakoma, kad Skruzdikalnis - šventa vieta, "ten žmonės meldavosi ir šventą ugnį kūrendavo" (1975, V. Statkevičius). Netoliese, prie Degėsynės pelkės, buvo rasti du akmeniniai kirveliai, anglių. 100 m į ŠR, Norbutiškės dauboje, buvo akmuo su arklio, karvės "pėdomis" (Nr. 500b).

Š. 1975 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 919/136; LŽV (S. NORKAITYTĖ, 1935).

500b. AKMUO su ARKLIO, KARVĖS PĖDOMIS buvo apie 100 m į ŠR nuo Skruzdikalnio, prie Juodainių kapinaičių, Norbutiškės dauboje. Suskaldė zimagorai, tiesdami Žemaičių plentą prieš Antrąjį pasaulinį karą. Manoma, kad jie čia rado turtų, "akmenyje buvęs aukso puodelis". PADAV. Lenkai per sukilimą po akmeniui pakasė pinigų, kad akmenį galėtų rasti, įspaudė jame arklio pėdą (LŽV).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 9-10 (NR. 20); L. PA, 26 (AKMUO SU ARKLIO PĖDA).

501. PELKĖ PARPŠĖ. Į P nuo Juodainių, Lygumų durpyno dalis. PADAV. Pasakojama apie "Lobių bažnyčią" Parpšėje, ten, teigiama, vedė ir akmeninis kelias.

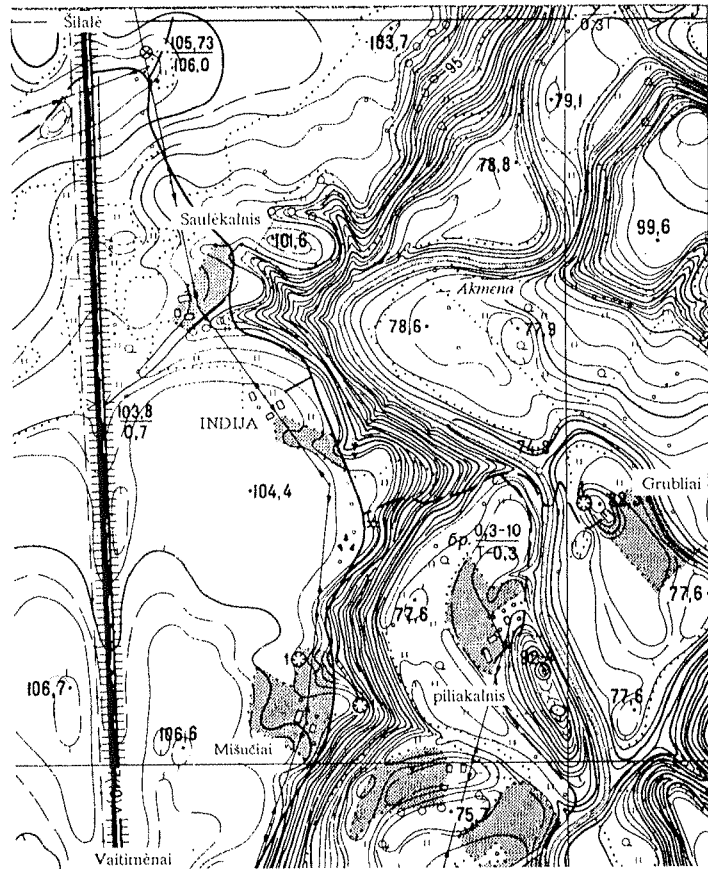
Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 9 (NR. 20).

502. GAIDŽIOKALNIS - per 300 m į Š nuo Juodainių gyvenvietės centro, už Jakštienės kalno, miško P pakraštyje, tarp pelkių; priklausė J. Viršilui. Kalvelė - apie 20 m ilg., 15 m pl., aukštis - iki 25 m (?). PADAV. Naktį čia žmonės girdėjo gaidžius giedant (Kėdavičius K., 1938).

Š. 1975 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 919/137. LŽV (S. NORKAITYTĖ, 1935); L. KĖDAVIČIUS K., 1938, 411 (LYGIOSIOMIS VADINAMŲ PIEVŲ PAKRAŠTYJE).

INDIJA (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

503. SAULĖKALNIS - R kaimo dalyje, apie 220 m į R nuo kelio Šilalė-Tauragė, Akmenos upės dešiniojo kranto aukštumos kraštas, iš Š ir P skiriamas upės slėnio griovų (tai maždaug 60x40 m dydžio, pailgas R-V kryptimi plotas). Į ŠR nuo kalno buvo Stonkaus sodyba. PADAV. Ant kalno buvo kūrenama šventoji ugnis. Kai žemaičiai buvo pakrikštyti, čia pradėjo vaidintis (pasak. J. Luganeckas, Plerpų k. Užr. 1961 m. V. Statkevičius). Vasaromis kaimo gyventojai pagal kalno apšvietimą pirmą rytą po Joninių nakties spėliodavo, kokie orai bus antroje vasaros pusėje (rytoj, poryt. - Statkevičius V., 1990). Jei Saulė kalno neapšviesdavo, laukdavo prastų, lietingų orų, ruošdavosi derliaus derojimo vargams. Saulei nusileidus, žmonės vengdavo eiti prie kalno, nes vaidendavosi (užburta mergaitė. - Almonaitis V., 1994). Seniau čia buvo švenčiama Joninių šventė, žmonės rinkdavosi ant kalno pabūti per naktį, pasilinksinti iki Saulės tekėjimo. Jaunos merginos

Pav. 419. Indijos Saulėkalnis

čia dažnai ateidavo pasiskinti žibuoklių, saulės ašarėlių. Apie 500 m į ŠV nuo Indijos piliakalnio ir sen. gyvenvietės (*Ar-1025*), apie 1 km į ŠR teka stebuklingu laikytas Žadalis upelis (Nr.611).

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 25; VK, 1983 (PRIE INDIJOS IR ŽVILIŲ K. RIBOS). L. ALMONAITIS V., 1994, 103.

IVONIŠKIAI (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

504. AKMENYS SUAKMENĖJĘ MEDŽIOTOJAI. Kunigas A.Kašauskas 1857 m. pažymėjo, kad prie

Ivoniškių dvaro du akmenys - tai medžiotojai, medžioję per šventę sumos laiku ir pavirtę akmenimis (*Lituanica*, 1923). P.Tarasenkos duomenimis, šie akmenys pono Volmero buvo pervežti į Vėžaičių dvarą, kur dingo (Tarasenko P., 1933). Ivoniškių dvaro vieta - apie 400 m į V nuo kelio Kvėdarna-Laukuva (dvaro pastatų nelikę, toje vietoje įsikūrusi nauja sodyba). Iš kaime ardomo kapinyno į muziejus pateko VIII-XII a. dirbinių.

Š. V.V. L. LAM, 141; LITUANICA, 1923, 114; TARASENKA P., 1933, 552.

KALNĖNAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

505. JOKĖS, JUOKŲ KALNAS - per 500 m į R nuo kaimo, 250 m į PR nuo kelio Beržė-Kalnėnai. Kalnas apie 130 m ilg. (R-V), apie 60 m pl. (Š-P) viršuje, Š, R, PR šlaitai statūs, iki 25 m aukščio. V, PV kalnas pereina į

aukštumą. PADAV. Ant kalno yra bažnyčia, ir sakoma: "Neik tan - įkrisi, yra skylė į požemį" (1976 m., V. Statkevičius).

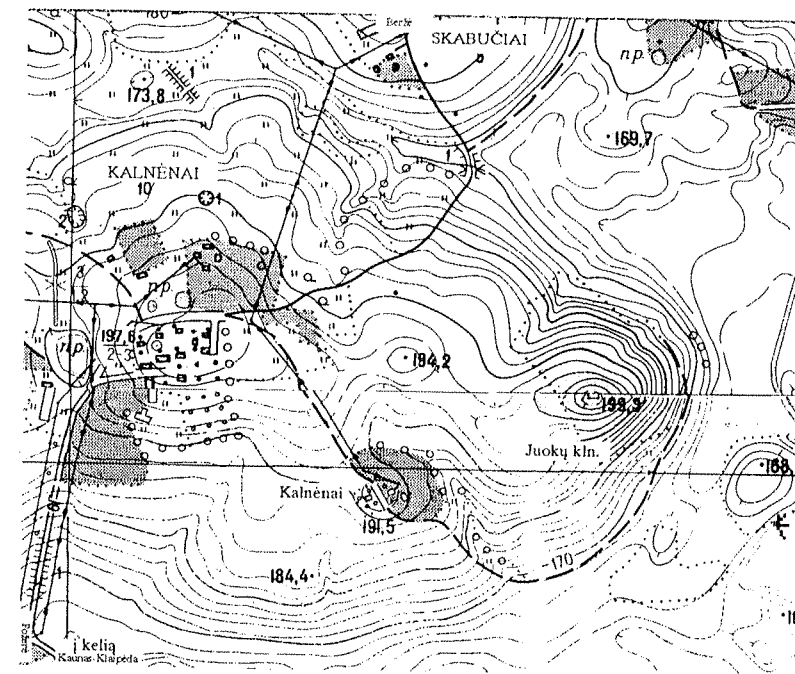
Š. 1976 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 920/48; LŽV (O. GREIČIŪTĖ, 1934; SKABUČIAI).

KALNYČIAI (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

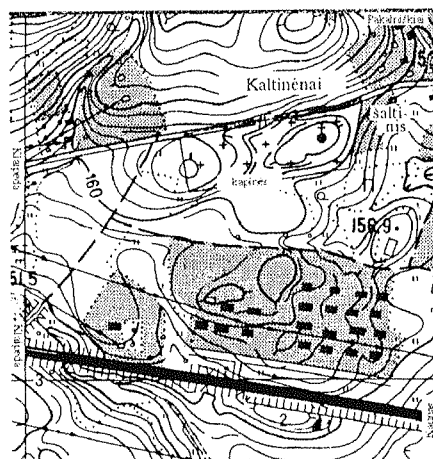
506. AKIVARAS buvo ūkininko Aužbikio žemėje. Vieta pelkėse, apie kurią pasakojami padavimai, niekada neužšala. PADAV. Čia stovėjusi bažnyčia, o netoli jos - karčema. Vieną rytą, kai aplink bažnyčią ėjo procesija, karčemoje gėrę latrai sugalvojo taip pat

Pav. 420. Kalnėnų Jokės kalnas. A. Kubilo nuotr., 1963

Pav. 421. Kalnėnų Juokų kalnas

Pav. 422. Kaltinėnų Magdušės šaltinis

padaryti "procesiją". Vienas, pasiėmęs kačergą, kitas degtinės butelį su taurele, kitas - šluotą, ėjo dainuodami šlykščias dainas. Apsiniaukė dangus, ir trenkė į miestelį perkūnas, miestelis nugrimzdo į žemę. Buvo likusi tik didelė skylė, kur, metus akmenį, tas atsimušdavo tarsi į "vario lentą".

Š. LTR 2077/467; 2273/4.

KALTINĖNAI

507. ŠALTINIS MAGDUŠĖ trykšta dauboje už 5 m į P nuo Kapų g-vės, 15 m į PR nuo J. Tverijono gyvenamojo namo. Dauboje trykšta keletas šaltinių, kurie susilieja į vieną upelį ir nuteka į P-PR. Dauboje pastatyti ir 4 pieninės vandentiekio šuliniai. Ligi šiol tikima šaltinio vandens gydo-

Pav. 423. Kaltinėnų Magdušės šaltinis. Aut. nuotr., 1996

mosiomis savybėmis, vanduo laikomas stebuklingu. "Šaltinio vandenį žmonės labai vertina" (Kviklys B., 1991).

Š. LŽV (P. KRICKIUKAITIS, 1935); V.V. L. ALMONAITIS V., 1994, 92; KVIKLYS B., 1991, 4/184 (PRIE KALTINĖNŲ KAPINIŲ).

508. AŠARŲ KALNAS nurodomas netoli nuo Pilių piliakalnio (Ar-1033) prie Kaltinėnų. PADAV. Kalno viršuje yra gili duobė, kurios sienos buvusios ažuolinės. Ten laikydavo nusikaltėlius, kol jie atlygindavo nuoskaudas arba mirdavo.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/184.

KALVALIAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

509. KARVĒS AKMUO buvo su iškaltais ženklais. Melioratoriai akmenį užkasė žemėje.

L. JUKNIUS K., 1988.

KAMŠČIAI (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

510. ALKOS KAPAI (buvo *senkapių Av-1358*) - kairiajame Jūros up. krante, apie 500 m į V nuo jos intako Pilkio. Kapeliuose yra akmeninis paminklas su 1913 m. data ir įrašu "Prie tele, neapleisket tus Alka kapus". Čia buvo rasta senovinių dirbinių.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 12; VK, 1963 (ALKINIAI KAPELIAI).

511. AKMUO su PĒDOMIS - per 200 m į PV nuo lauko kelio Didkiemis-

Kamščiai, ant Urdenos up. kranto, buvusioje J. Urbono žemėje. Akmuo su daugeliu įdubimų - vaiko, veršiuko, velniuko "pėdomis". PADAV. Akmenys senovėje buvo minkšti, ir kažkas čia įmynė pėdas.

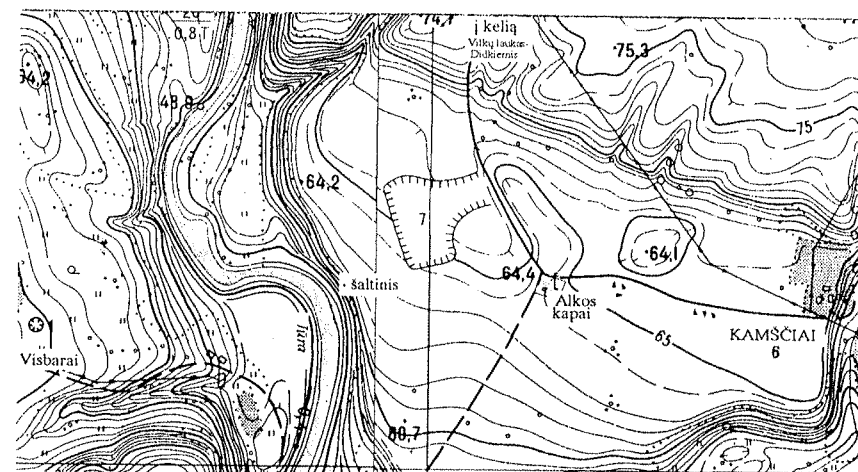
Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 9 (Nr.18).

512. ŠALTINIS VIRDULIUKAS - ties kaimo riba su Vilky Lauku, Jūros upės kairiajame krante. Šaltinio vanduo šaltas, skanus. Tikima, kad vanduo gydo akių ligas. Apie 300 m į R - Kamščių "Alkos" kapai (Nr. 510).

L. ALMONAITIS V., 1994, 54.

KANAPUKAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

513. KALNAS RAGANOS KUPRĖ, RAGANIUKĖ - apie 700 m į P nuo kelio Kražiai-Kaltinėnai, į PV

Pav. 424. Kamščių Alkos kapai, šaltinis Virduliukas

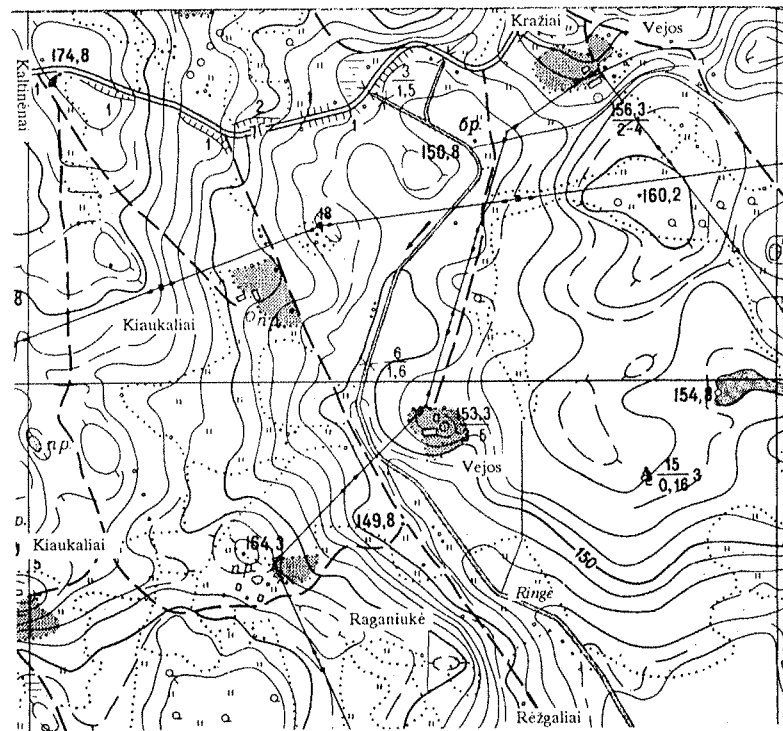
nuo Vejų, į ŠR nuo Kanapukų, į Š nuo Rėžgalių, apie 80 m į V nuo kanalizuoto Ringės upelio dešiniojo kranto. Tai nedidelis, maždaug 30x10 m dydžio aukštumos kyšulys, iš Š, R, P statokais, iki 8 m aukščio šlaitais, V pereina į aukštumą. **PADAV.** Čia gyveno Ragana; pasitėpus pažastis užkerėtu tepalu, jai išdygdavo sparniukai, ir ji lėkdavo ant Šatrijos kalno, kur puotaudavo. Jos vaikas pamatęs, kaip ji daranti, ir pats pasitėpęs pažastis tuo tepalu. Išdygus sparniukams, jis lėkė paskui savo motiną. Pamatęs ant Šatrijos kalno daugybę raganų, "raganiškai" puotaujančių, jis labai nustebė ir ištarė Dievo vardą. Raganai ir jos vaikui teko pėstiems iš Šatrijos

parciti, nes pradingo visi burtai. Kartą, nepatenkinti Raganos kerėjimais, kaimynai užkišo jos namų duris ir padegė tą lūšną. Ragana ten sudegė. Tik toje vietoje išdygo erškėtrožė (Statkevičius V., 1990).

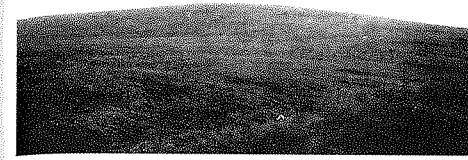
Š. 1977 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 923/63-64; STATKEVIČIUS V., 1990, 31; V.V.

KARŪŽIŠKĖ (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

MEDVĖGALIO KALNAS - aukščiausias apylinkėse (234,6 m virš j.l.), statokais, iki 30 m aukščio šlaitais, viršuje-nedidelė, 20-25 m skr. aikštelė.

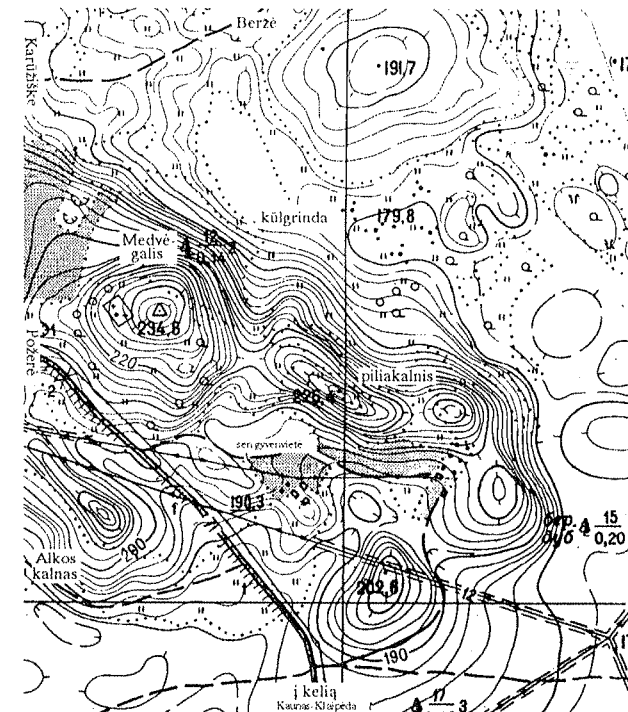
Pav. 425. Kanapukų Raganiukės kalva

Pav. 426. Rėžgalių Raganiukės kalnas. Aut. nuotr., 1995

Iš P pusės turi ryškesnę terasą. Į ŠV nuo piliakalnio (Ar-1047). **PADAV.** A. Kada lietuviai buvo stabmeldžiai, ant Medvėgalio kalno vakarais, saulei nusileidus, dvylika mergaičių, baltai

apsirengusių, susikibusios rankomis šokdavo ir kai kada verkdamo. Paskui, kada lenkų kunigai apkrikštijo lietuvius, pradėjo patį kalną šventinti, ir tų mergaičių niekas daugiau nebematė (LTR 3643/245; vaidilutės po ažuolu kūrendavo ugnį. - LTR 4791/238). B. Medvėgalio pavadinimas kartais kildinamas iš liūnuose nuskendusio karvedžio Medvėdžio vardo ("Medvėdžio galas" - LTR 5485/11). C. "Kai kuriomis naktimis 12 valandą esą girdėti kalne varpai skambant ir būgnai mušant. Sako, iš kalno esą girdėti dejavimai. Žmonės, ypač senesniųjų dauguma, tiki, kad kalnas esąs užkeiktas" (pasak. L. Bytautas, g. apie 1865 m.

Pav. 427. Karūžiškės Alkos kalnas

Karūžiškės k. Užr. 1935 - LŽV). ŠR kalno papėdėje prasideda kūrgrinda (*Ar-1341*). Nėra galutinai aišku, ar padavimai "neperkelti" Medvėgalio kalnui nuo Alkos kalno (V.V.).

Š. LTR 3643:237,245; 4791/238; 4868/10 (TIN BUVUSIS GYVENUSIS TUO SENA TIKIĖJIMA VAIDILUTĖS); 5485/11; LŽV (O. GREIČIŪTĖ, 1935); КРЖИВИЦКИЙ Л., 1909, 111.

514. ALKOS KALNAS (*alkakalnis Ar-1048*) - PV kelio Požerė - Kaunas-Klaipėda plentas pusėje. Alkos kalnas - atskira, pailga ŠV-PR kryptimi kalva, kiek aukštesniu PR galu, apie 160x360 m (prie pagrindo), 140x40-60 m dydžio (viršuje) kalva, statokais, iki 15 m aukščio (PR) šlaitais. Pagal V.Statkevičių, Alkos kalnas - su trim viršūnėmis, P - pati didžiausia, laikoma Alka, o pasak jo, kai kurių vietinių žmonių manymu, visos trys viršūnės esančios Alka (Statkevičius V., 1990). PADAV. A. Ant kalno buvo deginamos aukos (LTR 3643/239). Kiti pasakoja, kad čia buvo šventas miškas, o vaidilutės kūrenusios šventąją ugnį, manoma, kad ant kalno buvusi Perkūno šventykla, kurioje degusi amžinoji ugnis

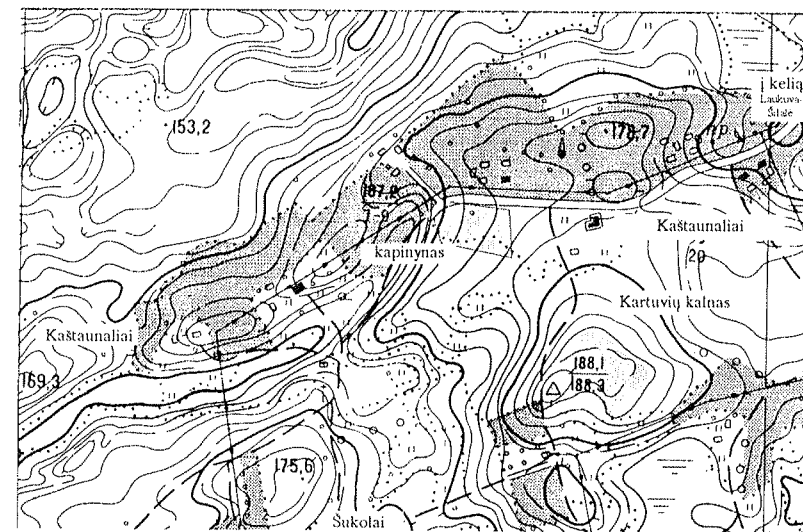
Pav. 428. Karūžiškės Alkos kalnas. Aut., nuotr. 1994

(Statkevičius V., 1990). B. Ant Alkos kalno buvusi pilis, švedams užpuolus, lietuviai joje užsidarė ir "ilga turėji kentėti nevalgen, negerėn". Kai jau nebegalėjo iškentėti, visi susirinko melstis prieš mirtį. Tada užėjo neregėta vėtra su perkūnijomis ir išmušė švedus. Todėl, kad gynėjai ant kalno labai išalko, jį pradėjo vadinti Alkos vardu (Statkevičius V., 1990). C. Ant kalno stovėjo bažnyčia ar koplyčia (VAK). D. Prie kalno vaidendavosi (juodas šuo, didelis kaip arklys). Alkos kalnas - apie 250 m į PV nuo Karūžiškės piliakalnio (*Ar-1047*), apie 100 m į P nuo Medvėgalio kalno.

Š. LTR 3643: 208,239; LŽV (O. GREIČIŪTĖ, 1935; ČIA AUKURO BŪTA); STATKEVIČIUS V., 1987, 44; STATKEVIČIUS V., 1990, 5; VAK 49/106 (BERŽAI), 118; L. JABLONSKIS K., 1941, 138 (ПОД ОЛКОМ ПОКОШОНУ - 1559 m., BERŽAI); KVILYS B., 1991, 4/189; LAM, 105 (BERŽAI); STATKEVIČIUS V., 1994, 287; СПРОГИС И.Я., 1888, 4 (АЛКА КАЛНАС - СЪНОЖАТЬ "ХРОСНЯКЪ" ВЪ ИМ.БЕРЖАХЪ); ПОКРОВСКИЙ Ф.В., 1898, 145; КРЖИВИЦКИЙ Л., 1909, 111.

KAŠTAUNALIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

515. AKMUO STABO KŪLIS. 1857 m. kunigas A.Kašarauskas rašė, kad P.Pacevičiaus Pakapių vienkiemio laukuose, Kaštaunalių seniūnijoje, 3 varstai nuo Laukuvos pakeliui į Drukteinius, yra laukas, kuriame 2-2,5 pėdų gilumoje dažnai iškasami sutrūniję ir ne visai sutrūniję žmonių griaučiai su žalvariniais papuošalais,

Pav. 429. Kaštaunalių Kartuvių kalnas, kapinyno teritorija (buvusi Stabakūlio vieta)

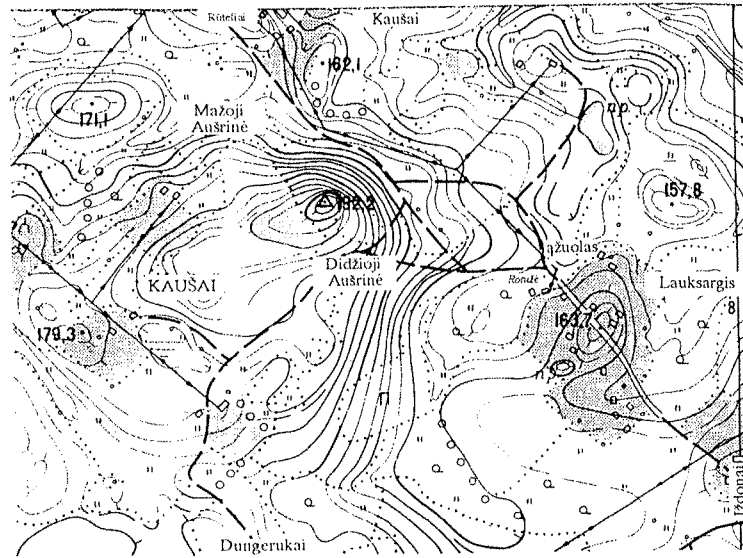
ginklais ir šarvais. Tėn kaiminystėje yra Kartuvių kalnas, o pačiame lauke, kuris vadinamas *Stabakūle*, esąs didžiulis granito luitas, vadinamas Stabakūliu. Pagal padavimus, tai akmeniui pavirtęs žmogus. Seniau akmenyje dar buvę matyti žmogaus pečiai, diržas, skrybėlė. Kapinyno vieta yra išaiškinta abipus kelio į Laukuvą, čia ištirta 40 VII-VIII a. kapų, rasta ir atsitiktinių dirbinių, datuojamų III-IV a. ir IX-XII a.

L. LITUANICA, 1923, 108-109 (STABO KŪLIS); LAM, 141, 152.

KAUŠAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

516a. AUŠRINĖ, AUŠRINĖS KALNAS (*alkakalnis la 1992 01-8-174*) - į PR nuo Kaušų, į V nuo Lauksargio

k., kelio Pagrybis-Rūteliai P pusėje. Aušrine ir Aušrinuku arba Didžiaja ir Mažąja Aušrine vadinama R ir Š didelio kalvagūbrio dalys. Š dalis - Aušrinukas - buvusi maždaug 80x60 m dydžio kalvelė (pakiluma), bet čia ilgą laiką kastas žvyras, bulviarūsiai, ir vieta labai apnaikinta. Į PR nuo Aušrinuko - R kalvagūbris kyla aukštyr ir jau viršutinėje dalyje galėjusi būti maždaug 15 m skr. lygi aikštelė, bet XX a., statant trianguliacijos bokštą, senasis vaizdas čia smarkiai pakito. Š, ŠR, R Didžiosios Aušrinės šlaitai statūs, 12-15 m aukščio. PADAV. A. "Unt to kalna senų senovėj žmonys melsdavos, Aušrinei aukas degydava, iš jos laimės prašydava. Kai pradėdava aušti, čia nusileisdava Aušrini žvaigždė i palaimydava maldininkus. Ji buva didelia graži [...] Aušrini aplunka tan mūsų kalną, apšvyst jin, ka malonu žiūrėti" (pasak. J.Rimkienė, g.1913 m.

Pav. 430. Kaušų kalnai: Didžioji, Mažoji Aušrinė, buvusi ažuolų vieta, Rotužės upelis

Pav. 431. Kaušų Aušrinės kalnas. Aut. nuotr., 1996

Šliužų k., dab. gyv. Prienų k. Užr. V.Statkevičius 1973; arba: “Kad kas unksti, da pryš aušrą, atsikeldava, pamatydava visą tun kalną apšvystą” - V.S.). “Aušrinkalnis iš tų dievų tikėjima, sakė, kad Saulės tekančios ieškodava ten ir palika Aušrinkalnis [...] saka eis Saulės tekančios sulaukt [...] didelia garbings kalns ir

aukurus degin, ir akmenys bovį, ir, saka, kada Saulė tekės, aukurą užkurs [...]” (pasak B. Pelenienė, g. 1928 m. Gudaičių k., dab. gyv. Pagrybės k. Užr. 1995 m. - V.V.). B. “Senia senia mūsų senolia švinsdava Žemynos švintę. Tos švintės rytmetį, da saulei nepatekėjus, balta pasirėdžiusias jaunas mergikes susedava unt Didžiosias Aušrinės i šokdamas, clainiūdamas sutikdava tekunčią saulę. Senesni mesdava įugnį dūnas papenčius (duonos kampus. - V.V.) melsdava, ka Žemyna užaugintų sėjamus javus i ka Lauksargis dabotų užsėtus laukus. Töt būdava unksti pavasarį, po švinta Jurgia” (pasak A.Koveckienė, gim.1916, Kaušų k. užr. V.Statkevičius, 1975). C. Sakoma, kad ant kalno buvo bažnyčia, kuri nugarmėjo į kalną už žmonių “griekus” (V.A.). D. Kada švedai buvo išvyti iš

Vedrių piliakalnio, jie atsikraustė į Aušrinės kalną (V.S.). E. Ant Aušrinės kalno degdavo pinigai ir žmonės juos kasdavo. Sapnavosi, kad eiti ten reikia netariant nė žodžio. Žmogus atkasė katilą pinigų, bet prakalbo ir nieko nepešė (V.V.). Apie 1 km į Š - Kaušų kapinynas (Ar-1630), pagal radinius datuoj. XII-XV a., apie 1,3 km į ŠR - V-XIII a. Pagrybio kapinynas (Ar-1032).

Š. 1964 m. LII zv., AS 203/47; 1975 m. V.Statkevičius zv., AS 919/39-40; 1977 m. LII zv., AS 499/19 (AUŠRINKALNIS); LŽV (J. KELERIS, 1935; NUO KALNO BUVO GREIČIAU MATYTI AUŠRA). STATKEVIČIUS V., 1987, 96; STATKEVIČIUS V., 1990, 26; VAK 49/158; V.A.; V.S.; V.V. L. 145; STATKEVIČIUS V., 1989; ПОКРОВСКИЙ Ф.Б., 1899.

516b. AŽUOLAI augo vietovėje į ŠV nuo kelio Pagrybis-Rūteliai ir tilto per Rotužę, 10-15 m į Š nuo minimo kelio augo šventieji ažuolai (antrojo ažuolo, kuris garbintas dar XX a. viduryje, kelmas matomas apie 12 m į Š nuo to kelio; kelmas - apie 1,2 m skr.). PADAV. A. (Apie pirmąjį ažuolą, čia augusį XIX a.) Prie ažuolo senovėje pagonyms aukodavo aukas (Губовский К., 1892). B. Aklam žmogui prisapnavusi Marija sako: “Ažuole, esu apaugus” (t.y. - irgi nematau). Tam žmogui ji pasakė, kokioje vietoje, kokiam ažuole, kokiam aukštyje nuo žemės tą ažuolą reik prakirsti (kad Marijos statulą išimtu). Taip aklašis žmogus sapnavo vieną kartą, antrą, niekas juo netikėjo. Jam per sapnus sako - prakirsk tą medį. Pagaliau tą žmogų nusivedė prie to ažuolo, reikiame aukštyje ažuolą prakirto ir rado Švenčiausios Panos Marijos statulą. Tą

statulą paėmė, o ažuolas imtas garbinti. Jau vėliau “tuon ažuolą po šakikę išnešioję žmonės, išnešiodavo kaip stebuklingą tuokį”. Nukryžiuotasis tada buvo perkeltas ant kito šalia augusio ažuolo, kuris lygiai taip buvo gerbiamas. Pagal kitą variantą - aklašis senukas naktį “vis nemieg”, negali užmigti. Prie žmogaus “prisistatė” moteriška ir pasakė, kokiame aukštyje reikia tokį ir tokį medį prakirsti, ir žmogus praregėjęs. Prakirtus medį, buvo rasta Švenčiausios Panelės Marijos statula, o žmogus praregėjo (pasak Z.Ežerskienė, g.1916, Lauksargio k. pirmas variantas užrašytas V.Almonaičio 1985, antras - V.V., 1994). B.Kviklys pateikia kiek kitą šio pasakojimo variantą: “Vienas aklašis senukas tikėjęs atgauti akių šviesą, reikią tik, kas jam padėtų atrasti “smūtkelį”, įaugusį viename storame prie Šilalės vieškelio augančiame (painiojama - V.V.) ažuole. Kartą vyrai nuvedę jį prie ažuolo, įdavę jį rankas kirvuką ir liepę juo “smūtkelio” ieškoti. Senelis kirvuku kupojęs surambėjęs ažuolo žievę ir staiga sušukęs: “Matau! Jis tikrai praregėjęs”, o “smūtkelis” buvęs padėtas Rotužėje, koplytėlėje, šventoriuje (painiojama - V.V.)” (Kviklys B., 1991). Pasakojama, kad įvykus stebuklui, prie senojo ažuolo atvažiuodavo žmonės iš Vokietijos (Karaliaučiaus), iš Lenkijos. Važiavo ir ponai, visi nešė, vežė čia aukas (sakoma, pinigus, “patalynes”: pūkines antklodes, pagalves). Vietiniai, aukas surinkę, veždavo į bažnyčias, kunigams, į Liolių vienuolyną. Tai po to Kaltinėnų klebonas pradėjęs pavydėti ir vieną naktį slapčia vadinamą “Rotužės” koplytėlę perkėlė į Kaltinėnus. Sa-

koma, kad senąjį ažuolą, su kuriuo buvo siejami pateikti padavimai, žmonės "po šakikę išnešioję" kaip stebuklingą. Nežinia, kaip buvo iš tikrųjų. Vietos žmonės teigia, kad to senojo ažuolo XX a. I pusėje nebebuvo, o koplytėlė buvusi jau prie ten pat augusio kito ažuolo (Kaušuose gyvenęs Ruzgys neturėjo vaikų, ir buvo tą įžado koplytėlę padaręs). Vieta buvo laikoma šventa iki pat pokario metų. Čia būdavo einama poteriauti, iš Švenčiausios Panelės melsti sveikatos (buvo kalbama, kad čia žmonėms ji pasirodė). Pokario metais vietos valdžia davė leidimą ažuolą nupjauti. Vietos žmonės kalbėjo: "Kam jūs pjaunat, čia iš mūs tas palikimas yr..." Nupjovęs ažuolą, žmogus parsivežė vežimą tų malkų ir po dienos staiga mirė (V.V.).

K.Gukovskio duomenimis, įvedus krikščionybę, prie šventojo Kaušų ažuolo buvo pritvirtintas Nukryžiuotasis, ir žmonės toliau penktadieniais, o vėliau ir sekmadieniais čia rinkosi. Be to, ir Nukryžiuotasis ėmė į žievę jaugti, maldininkai tai palaikę kažkuo nepaprastu. Autoriaus duomenimis, XIX a. pradžioje, sekmadienį čia buvo atnešamas avinas, jis pjaunamas, paskui žmonės eidavę melstis į koplyčią. Grįžę žmonės virdavo aviną ir puotaudavo (Гуковский К., 1892). Kunigas V.Juzumas XIX a. pabaigoje rašė: "Dešimt varstų nuo Kaltinėnų, vietovėje, kuri vadinama Rotušė, yra didžiulis ažuolas, iš seno čia, prie šio ažuolo, pradėta melstis. Tikėtasi įvairių stebuklų. Kai kunigų atkalbinėjimai nepadėjo sumažinti šios vietos lankymo, tada prie šio ažuolo buvo prikaltas

kryžius. Po to kiekvieną penktadienį pradėjo rinktis dar daugiau žmonių ir melstis. Šis ažuolas pagonybėje buvo aukojimo vieta" (Juzumas V., 1994). Pasak B.Kviklio, "[...] buvo labai senas ažuolas, o jame Jėzaus statula, kuriai žmonės pripažino stebuklingą galią. Jie čia dažnai burdavosi, net apleisdami bažnyčioje pamaldas. Vysk. Valančius įsakė ją iš ten slapta išimti ir pastatyti bažnyčioje, prideramoje vietoje" (Kviklys B., 1991, 4/185; tik klaidingai nurodo šį ažuolą "Rūtenių miške").

Maždaug XX a. viduryje ar I pusėje perkelta ir Rotužės vardu vadinama koplytėlė už senosios medinės Kaltinėnų bažnyčios tebebuvo žmonių gausiai lankoma ir gerbiama. Pastačius naują bažnyčią, koplytėlė perkelta arčiau vartų, ir šventoriaus kairėje pusėje mūrinė dviaukštė Rotužės koplytėlė tebestovi. Joje nėra statulėlių, įdėtas tik paprastas šventos Marijos paveikslas. Ilgą laiką čia žmonės dar dėdavo aukas (pinigus), bet kada imta koplytėlę plėsti, nustojo (V.V.). B.Kviklys nurodo, kad iš čia "Rotužė" (Nukryžiuotasis ?) dar buvusio klebono slapta perkelta į Balsius, nes prie naujos bažnyčios sena Rotužės koplytėlė netikusi. Po to davatkos pastebėjusios tą dingimą ir pasipiktinusios. Klebonas sakęs, kad "smūtkelis" dėl jų didelių nuodėmių perbėgęs į kitą vietą, bet, matydamas, kad žmonių neįtikins, "smūtkelį" jis gražino. Po to Kaltinėnų žmonės net sakydavo: "Taip, jis yra daug įvairių stebuklų padaręs, bet bene didžiausias jų tas, kad toks mažytis būdamas, per vieną naktį tris mylias (per 21 km) atgal į Kaltinėnus atbėgo" (Kviklys B., 1991).

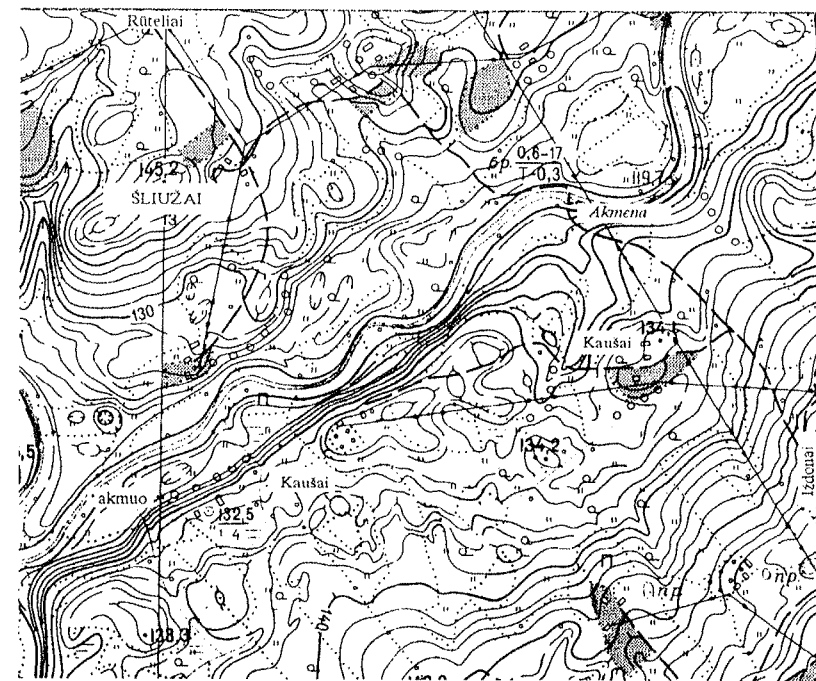
Š. V.A.; V.V. L. JUZUMAS V., 1994, 89-90; LE, 2/538; PERKOWSKI J., 1935, 182; ГУКОВСКИЙ К., 1892, 212-213; ПОКРОВСКИЙ Ф.В., 1899, 146.

veidas. Parneštas namo vanduo, sakoma, ilgai stovėdavo.

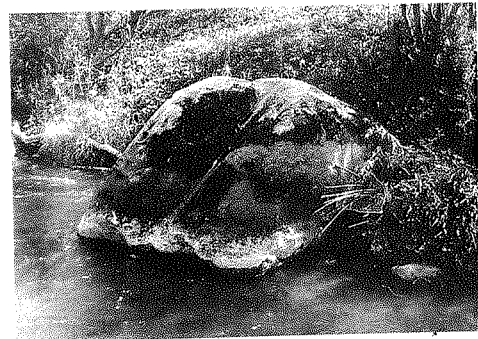
Š. V.A.; V.V.

516c. UPELIS ROTUŽĖ - Merkio upelio dešinysis intakas, apie 1 km ilg. Dabar kanalizuoatas. Vietovėje į ŠV nuo kelio Pagrybis-Rūteliai tilto per Rotužę; 10-15 m į Š nuo minimo kelio augo šventieji ažuolai (Nr.516b.). PADAV. "Upelis tuoks biega, i tą upelį prausdavo, saka, i pasveikdavo. A kuoja skaudės, a kas, a kuokiais šišais apeidavo, saka, nusipraus - i sveiki būdavo, stebuklings buvo" (pasak. Z.Ežerskienė, gim.1916, Lauksargio k. Užr. V.Almonaitis, 1985). Sakoma, kad anksti pavasarį šio vandens semtis su buteliais atėdavusios vietinės rusės moterys (sentikės ? - V.V.). Buvo gydomos akių, kojų ligos, prausiamas

517. AKMUO. Apie 720 m į PV nuo kelio Iždonai-Rūteliai, upe žemyn nuo liepto per Akmeną liekanų, kairiajame Akmenos up. krante. Akmuo - raudonas smulkiagrūdis granitas su balkšvais intarpais, 2,95 m ilg. (Š-P), 2,5 pl (R-V), iki 1,65 m aukščio, R akmens kraštas tarsi nukirstas. Akmens viršuje 20 cm į P nuo Š akmens krašto yra trikampė (ŠR kraštinė 55 cm ilg., P - 75 cm, ŠV - 83 cm), į dugną smailėjanti 24-25 cm gylio įduba. 10 cm į ŠR nuo įdubos yra maždaug 15 cm skr. nudaužtu V kraštu 7 cm gylio duobutė, o į R nuo įdubos yra 1,05 m ilg., 26 cm pl., iki 9 cm gylio natūralus žemėjantis

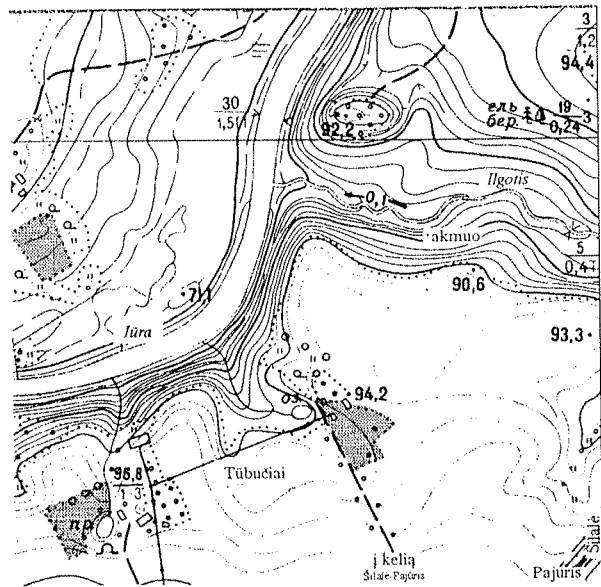

Pav. 432. Kaušų akmuo

Pav. 433. Kaušų akmuo. Aut. nuotr., 1996

į R "lovys", kuris baigiasi prie R akmens krašto. Akmuo dabar guli 0,8 m atstumu nuo Akmenos kair. kranto, bet neapsemtas vandens. Pavasariais, atrodo, vanduo teka ir pro šią pusę. **PADAV.** Senovėje žmonės prie šio akmens meldavosi ir aukodavo aukas. Užpykę kunigai liepė akmenį nuritinti į Akmeną (Statkevičius V., 1986). Akme-

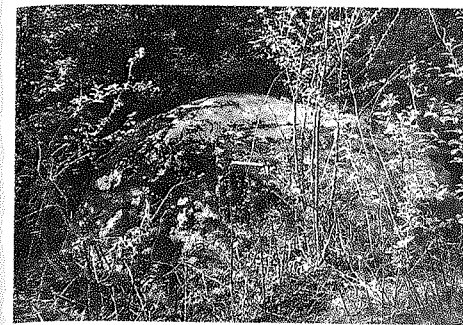
Pav. 434. Keberkščių akmuo

nos kairiajame krante, ties lieptu, dešinėje išgraužos pusėje, kasant 1940 m. bulviarūsius, rasta "senoviškų metalinių dirbinių".

Š. 1976 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 920/14; 1977 m. LII ŽV., AS 499/19; STATKEVIČIUS V., 1986, 10 (Nr.21); V.V.

KEBERKŠČIAI (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

518. AKMUO - per 800 m į ŠV nuo kelio Šilalė-Pajūris, Ilgočio upelio kairiajame krante, vadinamame Juškevičiaus skardžiu, apie 180 m į PR nuo Ilgočio ir Jūros santakos, apie 250 m į ŠR nuo Petrylos sodybos, 30 m į R nuo upelio. Akm. - vidutinio stambumo rausvas granitas, pilkas, 5,3 m ilg., 3,7 m pl., h=2,3 m. Keli nuskelti akmens

Pav. 435. Keberkščių akmuo. Aut. nuotr., 1996

luitai guli šalia. Kalbama, kad akmuo su "pėdomis", bet panašu, kad duobutės - tai akmenkaldžio darbas. **PADAV.** Ant akmens susirinkdavo šeši velniai, pasivertę katinais prisiviliodavo raganų iš Raganinės miško prie Tūbučių ir linksmindavosi (Statkevičius V., 1986).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 10 (Nr.22); V.V.; L. LGP, 275.

KERBEDŽIAI (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

519. PIKTUPIS - Lokystos intakas, 4 km ilg. Išteka Rubaičiuose, teka V Kerbedžių pusė. "Piktai šniokšdamas teka" (LŽV).

Š. LŽV (B. BUDELSKYTĖ, 1935); L. VARDYNAS, 124.

KIAUKALIAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

520. KAUKTYNĖS KALNELIS. Vietovė padavimuose siejama su

Kiaukalių vardo atsiradimu, apylinkių žmonių nurodoma apie 500 m į PV nuo kelių Pašilė-Vejos ir Kražiai-Kaltinėnai sankryžos bei apie 600 m į PR nuo pastarojo kelio. Tai senų Vejų kaimo kapelių kalvelė, iki II pasaul. karo ten dar stovėjo ir trys kryžiai. **PADAV.** Senovėje čia buvo bažnyčia. Vietos žmonės buvę labai pamaldūs ir, susirinkę bažnyčion, meldavosi taip uoliai, kad jų bendra malda buvusi panaši į kaukimą. Čia vaidenasi (VAK). "Kiti kaimo vardą riša su Kauko vardu" (Kviklys B., 1991). "Būk tai dūšios kaukdavusios, [mes] vaikai, bijodavom, kad lėkdvom iš tos Kauktinės" (V.V.). Pavasariais čia buvo renkamos giedoti gegužinių pamaldų.

Š. VAK 51/197(LŽV; PAKARČEMIO K.). V.V.L. KVIKLYS B., 1991, 4/185.

KIRNIAI II (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

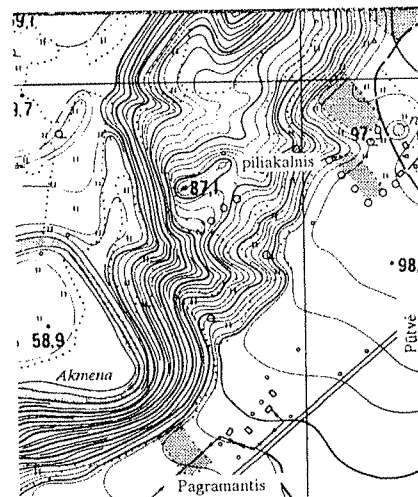
521. LAUMĖS BALA - 1 ha ploto. **PADAV.** Čia laumės skalbdavo savo drabužius (LŽV).

Š. LŽV (A. RAČKAUSKAS, 1935); STATKEVIČIUS V., 1990, 27.

KOŠIAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

522. AKMUO - Žemaičių plento PV pusėje, apie 300 m į ŠV nuo Košių autobusų stotelės. Melioratoriai akmenį atvilko iš gretimo lauko. Akmuo "pėduotas".

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 12 (Nr.25).

Pav. 436. Kreivių piliakalnis

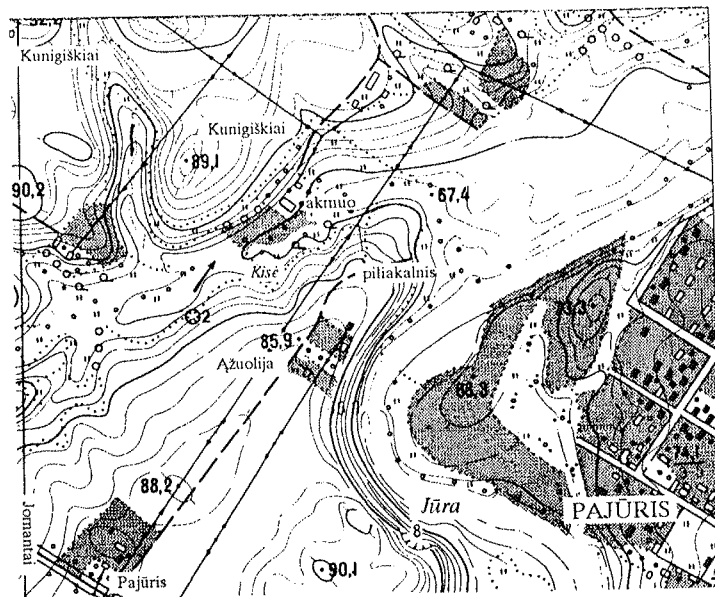
KREIVIAI
(ŠILALĖS SENIŪNIJA)

523. PILIAKALNIS (Av-1322).
PADAV. Ant kalno senovėje meldavosi, kūrėdavosi šventą ugnį (Statkevičius V., 1987).

Š. STATKEVIČIUS V., 1987, 34-35; L. ALMONAIČIAI J. IR V., 1991, 7.

KULIŠKIAI
(KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

524. AKMUO SUAKMENĖJĘS MEDŽIOTOJAS stovėjo šlapioje, akmenuotoje Vailokų pievoje, buvo žmogaus ūgio. Akmuo melioratorių išvežtas ir suskaldytas. PADAV. Vieną Velykų rytą medžiotojas, apsiavęs veltiniais, išėjo medžioti. Jis vedėsi ir keturis šunis. Kai bažnyčioje "vyko prisikėlimas", medžiotojas pamatė šešis kiškus ir į vieną iš jų šovė. Tą akimirką visi šunys, kiškiai ir pats medžiotojas pavirto akmenimis. Toje vietoje likęs didelis akmuo - tai medžiotojas, keturi mažesni - šunys, o šeši mažiausi - kiškiai. Nesuakmenėjo tik medžiotojo veilokai (= Vailokų pieva) (pasak. K. Petkevičius, g. apie 1881 m., Kalnyčių k. Užr. apie 1965 m. - VK).

Pav. 437. Kunigiškių šv. Jono, Aukuro akmuo, Pakisio piliakalnis

Š. VK (M. KVEDERIENĖ, 1965?); L. JUKNIUS K., 1988.

KUNIGIŠKIAI
(PAJŪRIO SENIŪNIJA)

525a. AKMUO AUKURAS, ŠV. JONO AKMUO (mitologinis akmuo Ar-1064) - Kisės upelio kairiajame krante, 3 m nuo upelio vagos, Tautvydų sodyboje, priešais Pakisio piliakalnį (Ar-1068), apie 100 m į ŠV nuo jo. Šalia akmens stovėjo 1930 m. statytas kopyltstulpis su šv. Jono Krikštytojo statulėle (buvo pastatytas senojo kopyltstulpio vietoj). Akm. pilkas, vidutinio stambumo granitas - 4,2 m ilg. (R-V), apie 3 m pl., apie 1 m aukščio. Iš P pusės akmenyje yra įduba, primenanti kėdę. Ji 30x80 cm dydžio dugne, šiek tiek įdubusi dugnu. PADAV. A. "Prosenelis saki, kad čia pagonyš ugnį kūrėna i meldės" (Stabmeldžių laikais ant to akmens buvę deginamos dievams aukos. - KPA) arba: "Senuoviej un ta kurendava aukas. Te veršį paaukuodava, sudegindava. Ten buvo šalia angle, kaulų. Saka, būdava i pirmagimį vaiką paaukodava, sude-

Pav. 438. Kunigiškių šv. Jono akmuo ir kopyltstulpis (dešinėje). V. Ramanausko nuotr., 1936

gindava. Senuole mūsų pasakuoja. Tas akmū vadindavuos Aukuru" (Almonaitis V., 1994). B. Pareidami iš gegužinių pamaldų, žmonės čia vakarais rasdavo besiblaškantį, beverkiantį kūdikėlį, kuris prašydavo krikšto. Pastačius kopyltstulpį su šv. Jono Krikštytojo statula, vaikelis nebesirodė. 1934 m. matininkas, dirbęs Kunigiškiuose, P akmens pakraštyje iškasė apie 1x1 m dydžio "per pusę kastuvo koto gylio" duobę, kurioje rado anglių, žmogaus kaulų, arklio danti.

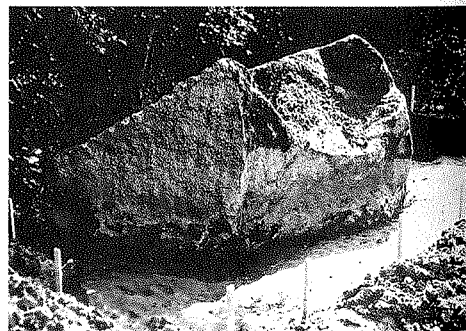
1971 m. akmens aplinką tyrinėjo V. Urbanavičius. Po dirvožemio sluoksniu aptiktas iki 15 cm skr. netvarkingai išmėtytų akmenų grindinys, V jo dalyje buvo keli 30 cm skr. akmenys. Preparuojant akmenis, rasta degusių ir nedidelių angliukų, kurie kokio nors sluoksnelio ar žymesnių židinių nesudarė. Prie R akmens galo tarp akmenų ir virš jų kartu su smulkiais angliukais rasta žiestų geltonos ir juodos spalvos puodų šukių. Dalis juodų šukių buvo ornamentuotos vingiuotomis linijomis. Dauguma arčiau didžiojo akmens grindinio rastų akmenų buvo apdegę, kai kurie net sueižėję, apsilydę. Vietomis apdegusi ir atrupėjusi didžiojo akmens apačia. Po netvarkingų akmenų grindinėliu rastas melsvai pilko šlyno sluoksnis. Tame šlyne, 20 cm giliau aprašyto grindinio, buvo rastas naujas grindinys, kuris 2 m nuo P perkasos ir akmens galo siaurėjo, sudarydamas lyg grįsto tako į upelio pusę išpūdį. Grindinio centre buvo keletas stambesnių, iki 30 cm skr. akmenų, kiti - 15-20 cm skr. Po šiais akmenimis rastas dar ištisinis kelių eilių be tvarkos sumestų akmenų grindinys. Tarp šio grindinio buvo ir

stambesnių ar smulkesnių, kiek apdegusių šaknų. Po akmenimis, kurie buvo sukloti durpėse, rastas medžių šakų klojinys, gulėjęs ant pilko šlyno. Tai kadaise buvęs upelio dugnas. Šaknų kadaise buvo prikloti labiausiai užpelkėjusioje vietoje. Prie pat akmens aptikti degėsių ploteliai. Tai būta trijų duobių, kuriose kūrėnta ugnis (duobės buvo užpildytos apdegusiais akmenimis). Vienos duobės palei akmenį ilgis buvo 1,7 m, plotis - apie 1 m. Duobė - ovalo formos, į apačią siaurėjanti, jos šonai išgrįsti akmenimis. Tarp perdegusių akmenų duobėje rasta anglių, nedidelių kaulų gabalėlių, kažkoks susilydęs geležinis dirbinys. Duobė nuo žemės paviršiaus buvo 1,7 m gylio. Antra panašaus dydžio duobė, primesta akmenų, taip pat aptikta šalia didžiojo akmens, joje rasta anglių ir pora glazūruoto puodo šukių. Trečioji, beveik keturkampė, apie 1x1,2 m dydžio, į apačią siaurėjanti duobė rasta prie priekinio akmens paviršiaus, jos gylis nuo dabartinio žemės paviršiaus buvo apie 1,4 m. Šioje duobėje anglis ir degėsiai intensyvesnio sluoksnio nesudarė. Po žemutiniu akmenų grindiniu rastas arklio dantis, taip pat kažkokio gyvulio kaulų fragmentų (greičiausiai irgi arklio). Sprendžiant iš puodų šukių, apeigos čia vyko ir XVI-XVII a. 1740 m. "raganų" teisme J.Koliška tardomas pasakė, kad jo žmona Kotryna kerėti išmoko Pakisyje prie upelio (Jablonskis K., Jasas R., 1987).

Š. 1971 m. V.URBANAVIČIUS TYR., AS 351/3-7; KPA, 370; STATKEVIČIUS V., 1986, 11 (NR.23); STATKEVIČIUS V., 1990, 18; VAK 54/99-108. L. ALMONAITIS V., 1994, 47; DAUGUDIS V., 1992, 61-62; JABLONSKIS K.,

JASAS R., 1987, 362; PA, 78 (NR.200; YRA AKMUO, VADINAMAS AUKURU); URBANAVIČIUS V., 1972A, 18-19.

525b. VELNIO NEŠTAS IR PAMESTAS AKMUO - per 300 m į V nuo Kunigiškių Aukuro akmens (Nr.525a), kairiajame Kisės upelio krante, upelio vingyje, V akmens galas nuo upelio nutolęs apie 1,5 m, R - apie 50 cm. Akm. panašus į Kunigiškių Aukuro akmenį, yra 5,2 m ilg. (R-V), 3,4 m pl. (prie žemės), 1,35 m aukšči. P pusėje akmuo į apačią nuolaidus, plėtėjantis, Š, ties viduriu, ištašytas nuolaidus įlinkimas, primenantis kėdės atlošą (atlošo plotis prie viršaus-1,25 m). R akmens galas apskaldytas kažkokio antkapinių paminklų meistro. Trečdalis akmens nuskelta, ir buvo padirbtas kryžius. PADAV. Keli velniai kažkur vilko šį akmenį Velykų rytą ar naktį, bet užgiedojo gaidys, ir velniai jį paliko (arba, sakoma, pro šalį ėję žmonės velniams pasakė "Dieve, padėk", kitą kartą pasakojo, kad "Tegul bus pagarbints". Sakoma, kad tada Velnias į akmenį spyrė ir paliko). PV akmens šone buvo matoma ir

Pav. 439. Kunigiškių Velnio neštas akmuo tyrinėjimų metu. V.Urbanavičiaus nuotr., 1971

Velnio "pėda". 1971 m. V.Urbanavičius tyrinėjo akmens aplinką. Nuėmus velėną, aptikta nedidelė 70 cm skr. laužavietė. Ją preparuojant, rasta tik pelenų ir gerai sudegusių anglių (5 cm sluoksnelyje). Giliau rasta dar viena ovalo formos 2 m ilg. ir apie 1,5 m pl. laužavietė su 5 cm storio pelenų ir anglių sluoksniu. Jokių dirbinių neaptikta.

Š. 1971 m. V.URBANAVIČIUS TYR., AS 351/8-9; STATKEVIČIUS V., 1986, 12 (NR.24). L. DAUGUDIS V., 1992, 62.

KVESČIAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

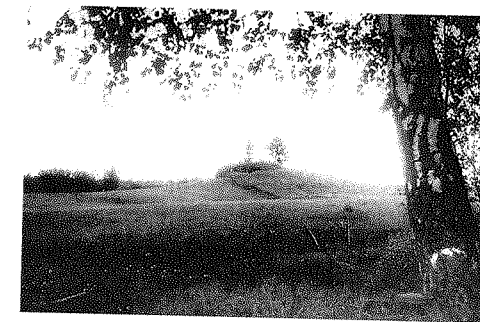
526. AKMUO su ženklais. Apie akmenį buvę pasakojami padavimai, tačiau kokie - nežinoma.

Š. VAK 49/190. L. LAM, 167 (KVISTAI); PA, 79 (NR. 203; YRA AKMUO SU ŽENKLAIS).

LAPKALNIS (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

527. BOBKALNIS - prie kelio Nevočiai-Palokystis, apie 10 m skr., h = 6 m..

Š. VK, 1983.

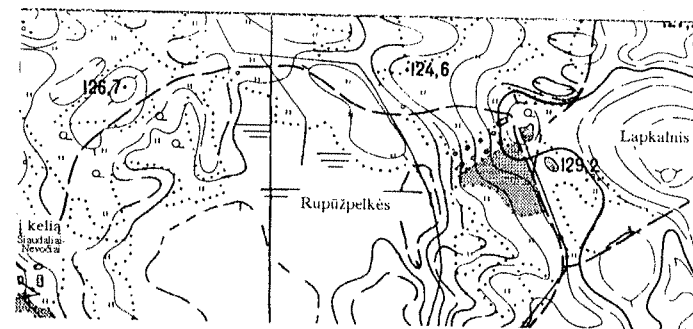
Pav. 440. Lapkalis Bobkalis. P. Savicko nuotr., 1955

528. LAUKAS DIEVELINĖ. Vieta nežinoma, 3 ha plotas.

Š. VK, 1935 (DIRVA).

529. RUPŪŽPELKĖS - į V nuo kaimo, 6 ha plotas. PADAV. A. 1812 m. bėgdami iš Lietuvos prancūzai į šias pelkes sumetė savo ginklus, vežimus, kitus "padargus". Daugelis ir pačių prancūzų pasiskandino. B. Čia vaidendavosi stovintis kareivis, bliu-nantis, ugnimi spjaudantis ožys. Buvo girdimas ginklų žvangesys. C. Buvo matomos degančių pinigų liepsnos. Kasdami durpes, žmonės rasdavo visokių ginklų liekanų, "šriūbų", kitko.

Š. LTR 2273/5; LŽV (S. BYLA, 1935).

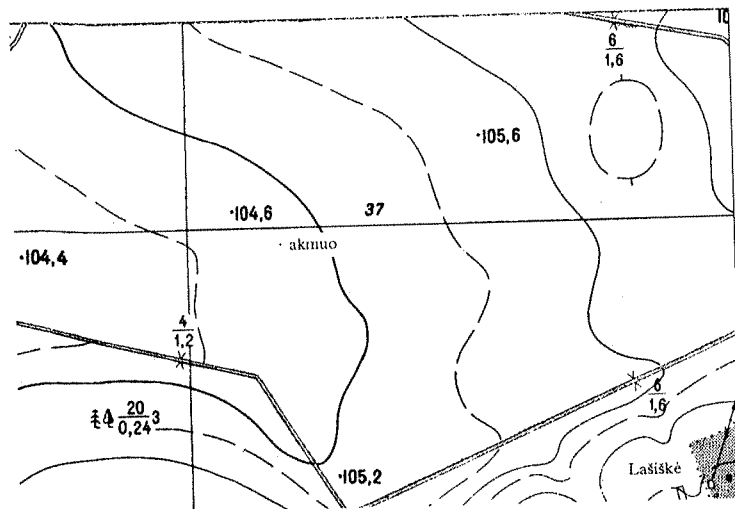
Pav. 441. Lapkalis Rupūžpelkės

LAŠIŠKĖ
(ŠILALĖS SENIŪNIJA)

530. VELNIO AKMUO, VELIEKBALNIS buvo apie 1,4 km į PV nuo Šilalės-Vaitimėnų kelio, apie 400 m į P nuo Brėmenos up. kairiojo kranto, Groblinės miško Š dalyje (apie 250 m į P nuo Š to miško pakraščio), apie 500 m į V nuo P.Kvederio sodybos, *Veliekos, Velėkos pelkėje*. Akm. buvo pailgas, maždaug 3-4 m ilg., neaukštas, panašus į "balną" - iš čia kilo akmens vardas Veliekbalnis (V.V.; akmens paviršiaus plotas buvo 3x3 m dydžio - nurodo Statkevičius V., 1986). Akmenyje buvo arklio, karvės "pėdos" (tarp jų buvo maždaug 1 m atstumas). Apie 1970 m. antkapinių paminklų meistras Ramanauskas iš akmens padarė kryžių. PADAV. A. Kartą naktigonėj Groblinės miške žmogus sutiko

velniuką su skrybėle. Žmogus žiūri, kad nekoki jis muštuką teturįs. Velniukas sako, duosiu savo, imk. Žmogus parsinešė muštuką, žiūri - pagaliukas, ne muštukas. Nuėjo atgal ir ant akmens atrado savo muštuką (V.V.). Sakoma, kad šioje vietoje visi klaidžioja, nes velnias klaidina (miške apsisuka galva tik įėjus, žmonės neranda kelio namo, klaidžioja per naktis, neatpažįsta net ir savo namų pamiškėje ir pan.). Buvo manoma, kad velnias gyvenęs miško pakraštyje po Veliekbalnio akmeniu. "Po juo lindi velnias ir klaidina uogautojas uogenojuje, vadinamam Kaulais." (Statkevičius V., 1986). Apie 1 km į R nuo Indijos piliakalnio ir sen.gyvenvietės (Ar-1025).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 12-13 (NR.26); VAK 54/50 (LŽV; GRUBLIAI); V.V.

Pav. 442. Lašiškės Veliekbalnio akmens buvusi vieta

LAUKSARGIAI
(KALVINŲ SENIŪNIJA)

Į R nuo Kaušų Aušrinės kalno, augusių šventųjų ažuolų vietos, šventu laikyto Rotužės upelio. Padavime apie Aušrinės kalną (Nr.514a) užsiminama ir apie dievybę, vardu Lauksargis.

kelio Laukuva-Varniai, Šilalės ir Telšių rajonų riboje. Akmuo buvo "dubenuotas", dabar suskaldytas ir guli senoje vietoje.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 13 (NR.29); L. LAM, 257 ("MAŽUTIŠKIŲ" PIEVOJE YRA STULPO PAVIDALO AKMUO SU KELIOMIS DUOBELĖMIS); PA, 81 (NR.245; YRA DUBENUOTAS AKMUO).

LAUKUVOS SENIŪNIJA

531. GAIDŽIO DAUBA. "Užgalių k., Laukuvos vals.", Gardausko žemėje. Kaimas nežinomas. Daubos dugne buvęs vanduo, ten žmonės skalbdavę skalbinius. PADAV. Žmogus, pavarde Gaidys, turėjo karčemą, ten žmonės pirkdavo degtinę. Kartą Velykų vakare užėjo būrys vyrų išgerti. Gėrė, kol išaušo. Pradėjo švisti - skamba Laukuvos bažnyčios varpai, tie girtuokliai, išgirdę skambinant, pradėjo šaukti: "Kam čia skambina?". Vienas sako: "Man rodos, kad Velykos. Prisikėlimui skambina". Visi jie tuojau sako: "Einam ir mes prikelti!". Ir jie, pasiėmę butelius, keptuves ir katilus, ir lėkštes, ėjo aplink tą karčemą skambindami. Jiems beeinant, žemė pradėjo grimzti. Ir karčema su girtuokliais nugrimzdo. Galimas dalykas, kad tai LŽV Iždonų kaime žinoma Gaidžio dauba (200 m į R nuo Iždonų) (V.V.).

Š. LTR 2077/448; LŽV (A. BARTKEVIČIUS, 1935; IZDONAI).

532. AKMUO buvo prie Mažutiškės vienkiemio, apie 2 km į R nuo

533. SAULĖS KALNELIS buvo sunykusiame Sauliškių k., apie 1 km į V nuo Laukuvos-Varnių kelio, apie 400 m į Š nuo ūkio fermų pastatų. Ant kalnelio buvo kaimo kapinaitės. Dabar kalnas nukastas vežant žvyrą, išliko tik nedidelė jo dalis.

Š. V.S.

534. SILVESTRUŲ KALNAS. Selvestrų kaime - į ŠV nuo Laukuvos (?). Ant kalno - kapinės. PADAV. Čia buvo senovės pagonių bažnyčia.

Š. VUB F 191-338.

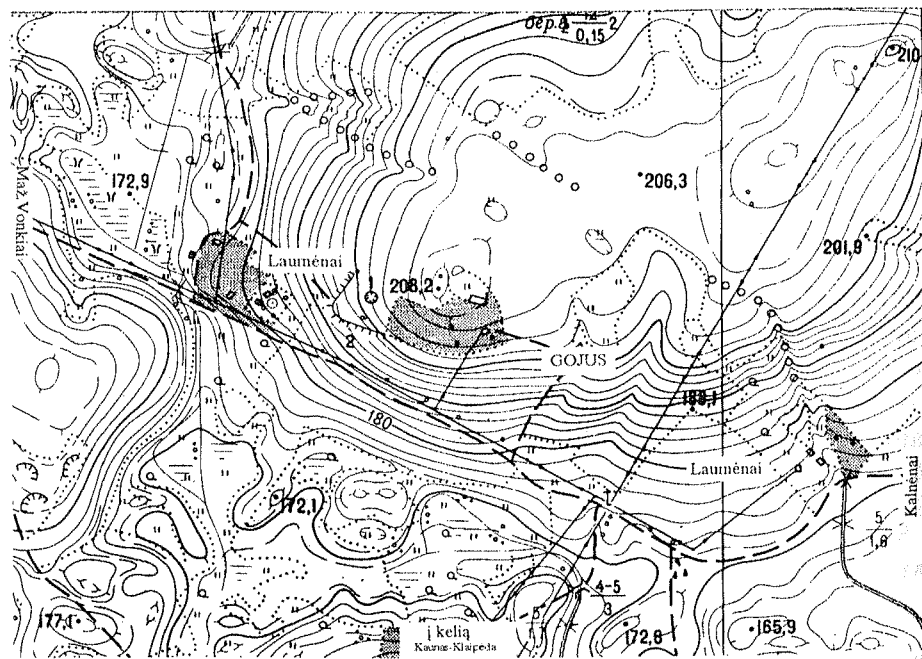
535. UPĖ RAUDYS - Akmenos upės aukštupys, išteka prie Medvėgalio kalno. Nuo santakos su Ašvijos upe vadinamas Akmena. PADAV. A.Kada "ėjo karas", kraujo upės tekėjo, ir "pagal kraujo pralijimą" upė pavadinta Raudžiu. (Statkevičius V., 1987). B. Pavadinimas kildinamas nuo "raudų", nes šioje apylinkėje žmonės praliejo daug ašarų (Medvėgalį puolant priešams) (LŽV).

Š. LŽV (O. GREIČIŪTĖ, 1935; KUNIGIŠKĖ); STATKEVIČIUS V., 1987, 112 (SEVERĖNAI).

LAUKUVA

1818 m. Saviečių kaimo gyventojas Stirbis nusipirko Jėzaus statulėlę ir laikė ją klėtyje ant aukšto. Susirgus žmonai jis susapnavo, jog jei nori sveikos žmonos, turi pritaistyti statulėlę prie kryžiaus (apie tai besirūpinančiam pasirodęs sapne būk kažis kas ir taręs: „Jei nori, kad tavo moteris pagyty, neblaikyk ant viškų stovylos Jėzaus Kristaus“. - Valančius M., 1972). Vyras papasakojo sapną žmonai, abu susitarę greit pdirbo kryžių prie kelio iš Kvėdarnos į Laukuvą ir ten įkėlė sėdinčio Viešpaties Jėzaus statulą. Pati tuoj išgijo. „Visus tuos dalykus veikia pajutę, žmonės pradėjo plūsti su apžadais pas tą kryžių. Stirbis, keletui metų sukakus, išrovė kryžių ir jo vietoj pastatė

medžio koplyčelę viešpačiui Jėzui. Žmonėms tą dar tankiau pradėjus lankyti, kunigai užsigeidė perkelti stovlą Jėzaus Kristaus bažnyčion“ (Valančius M., 1972). Kunigai negalėjo sutarti, į kurią bažnyčią statulą perkelti: vieni norėjo perkelti į Ivoniškių koplyčią, nes ji buvo arčiau Rietavo kelio, kiti - į Laukuvą, nes Stirbis gyveno Laukuvos parapijoje. Be to, pasakojama, kad rietaviškiai net su ginklu rankose statulą norėjo paimiti ir pernešti savojon bažnyčion. Pagaliau 1825 m., vyskupui J.Giedraičiui paliepus, Laukuvos kunigas Rimkevičius slapta stebuklingą sėdinčio Viešpaties Jėzaus statulą perkėlė į Laukuvos bažnyčią, ir tada jau tenai pradėjo labiau traukti žmonės. Kunigas V.Juzumas XIX a. pabaigoje rašė, kad ta stebuklinga

Pav. 443. Laumėnų Gojaus miškas

statula buvo virš didžiojo altoriaus ir kas penktadienį iš aplinkinių kaimų su aukomis čia rinkdavosi daug žmonių (Juzumas V., 1994).

L. JUZUMAS V., 1994, 80-81, 84-85; KVIK-LYS B., 1991, 4/200 (SERVYČIŲ K. GYVENTOJAS); VALANČIUS M., 1972, 2/194-195.

LAUMĖNAI
(KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

Kaimas į V nuo Ašvijos aukštupio, kur XIV a. kryžiuočių kelių aprašymai nurodo šventąjį Asswiote mišką (Nr.497), į R nuo Aukštagirės, į PV nuo Karūžiškės.

536. MIŠKAS GOJUS - kaime, abipus kelio Kalnėnai-Mažieji Vonkiai, PV milžiniškos plokštikalvės šlaite. Apie 15 ha ploto.

Š. V.V.

537. LAUMĖS KALNAS. PADAV. A. Po kalnu gyveno laumės, jos čia skalbdavo, ant kalno sėdavo linus, paskui ausdavo audinius. Iš to kilęs kalno pavadinimas „Laumės kalnas“. (LTR 3171/340). B. Čia gyvenusios laumės neturtingųjų vaikus aprengdavo, duodavo jiems maisto. Kada turtingieji vaikus aprengė skarmalais ir „nuleido prie laumių“, tie vaikai dingo (LTR 3171/340). „Laumėnkalnis, sako, seniau buvęs labai garsus žmonių padavimuose, bet, deja, dabar niekas jų nežino. Sako, kad ten laumės gyvenusios, todėl tokį vardą turįs. Nuo to kalnelio yra, kaip žmonės sako, pramintas ir kaimas - Laumenai. Anot jų, čia visas rajonas,

kur dabar Laumėkalnis ir Laumėnų kaimas, esą buvę „Laumių karalystė“ (pasak. A. Noreika, g. apie 1885 m. Laumėnų k.; LŽV).

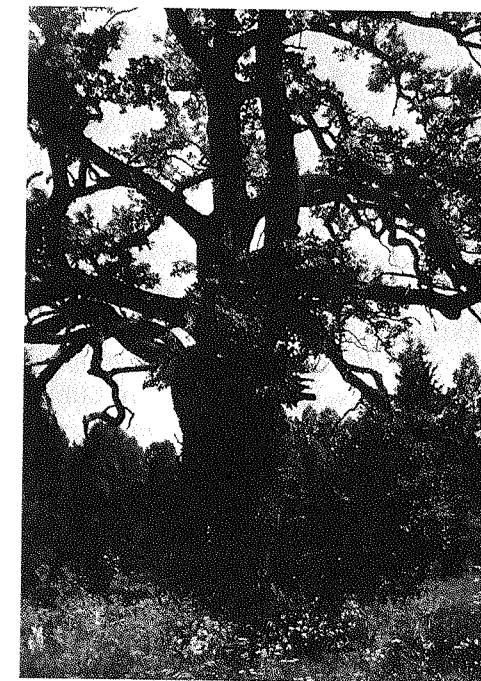
Š. LTR 3171/340; LŽV (O.GREIČIŪTĖ, 1935).

GAIDŽIŲ PILALĖ. Vieta nežinoma.

L. LAM, 170.

LEMBAS
(KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

538a. ALKA, ALKAKALNAS, ALKOS KAKTA (alkakalnis Ar-1036) - kairiajame Jūros up. krante, ties santaka su Deguvos upeliu. Tai kalva

Pav. 444. Lembo (Lėgų) ąžuolas. Aut. nuotr., 1990

palei Jūros upę, 125 m ilg. (ŠV-PR), ŠV galas - 10-15 m pl., į PR platėja ir yra jau iki 60 m pl. Kalvos h= 5-7 m. Dabar vadinama tik Alka ir Alkakalniui (1977 m.). Apie 200 m į Š auga senas ažuolas (Nr.459b). Netoli buvo Siautelių vnk.

Š. 1964 m. LII žv., AS 203/48; 1977 m. V.STATKEVIČIUS žv., AS 923/6-7; STATKEVIČIUS V., 1990, 6. L. ALMONAIČIAI J.IR V., 1991A, 14; LAM, 269 (ŽVIRBLIŲ PILIAKALNIS); STATKEVIČIUS V., 1994, 287; Покровский Ф.В. 1899, 144 (ŽVIRBLIAI); Крживицкий Л., 1909, 114.

538b. AŽUOLAS auga ant Lembo ir sunykusio Lėgų k., ant Plungės ir Šilalės r. ribos (neaišku, ar ažuolas dar Šilalės rajone). Medis - galingas, maždaug 6 m skr. PADAV. Po ažuolu buvo kūrenama šventoji ugnis, garbinamas Perkūnas.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 6. L. STATKEVIČIUS V., 1994, 287 (AŽUOLAS, KURĮ SENIEJI ŽMONĖS LAIKĖ SVENTU).

539a. AKMUO VELNIO KRASĖ (mitologinis akmuo Ar-1037) - per 500 m į V nuo kaimo, Aitros upės vagoje. Akm. - apie 2,4 m ilg., apie 2 m pl., iki 80 cm aukščio nuo upelio dugno. Viršuje - netaisyklinga, pailga, trikampio pjūvio, apie 1,6 m ilg. bei apie 1 m pl. (viršuje) įduba, dėl kurios panašumo į išsėdėtą vietą kilo akmenis pavadinimas "krasė". PADAV. A. Ledonešio metu Velnias akmenį atvilko iš netolimos Velniaduobės (sakoma, gulėjo Aitros upės Kiaulavingyje ties buvusia Narbuto sodyba, apie 1 km aukštyne upe nuo dabartinės vietos). "Ledai tik piktos dvasios padedami galėjo jį (akmenį) -

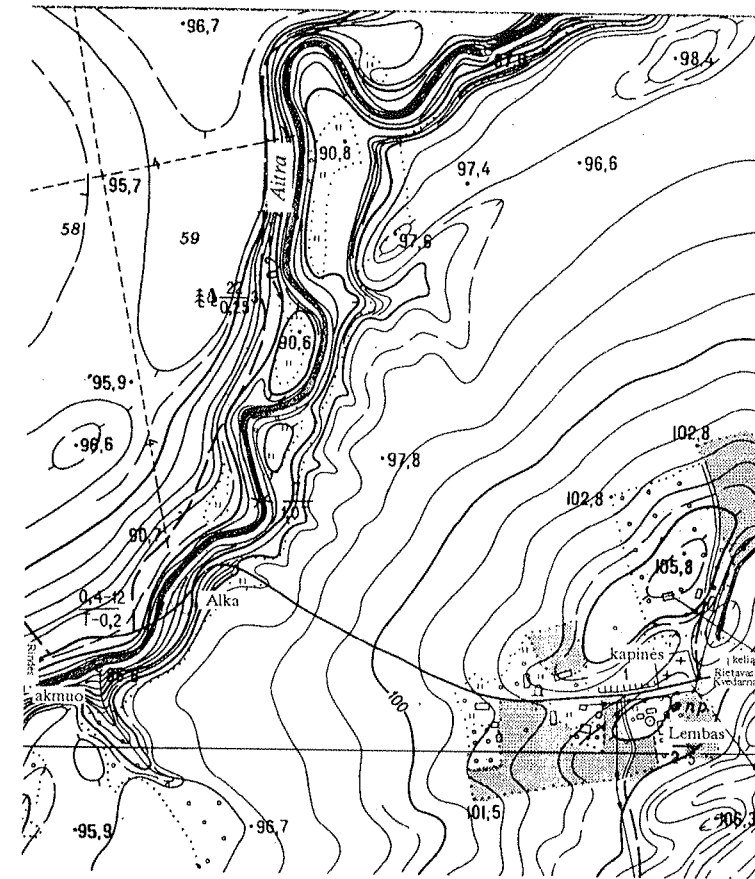
VV) iki čia panešti" (VUB F213-214/3). B. Velnio krasė - tai gretimos Lembo Alkos aukuras, kuris buvo įverstas į upę įvedus krikščionybę. "Aitros vagoje yra akmuo, vadinamas Velnio krasė. Ten, sako, sėdėdamas Velnias gąsdindavęs maldininkus, kurie susirinkdavo Alkoje - pievoje apie 200 m į ŠR (Statkevičius V., 1990.) 50 m žemiau Velnio krasės akmenis į Aitrą įteka Juodupis.

Š. 1964 m. LII žv., AS 203/48; STATKEVIČIUS V., 1986, 13 (Nr.27); STATKEVIČIUS V., 1990, 7; VUB F213-214/3. L. ALMONAIČIAI J.IR V., 1991A, 14; KVIKLYS B., 1991, 4/213.

539b. ALKA - vietovė prie Varanių brastos per Aitros upę, kur teka numelioruotas upeliukas. Prie jo esanti pieva, žemėjanti Aitros link, keliuko nuo Rudžio sodybos (Lembo k.) į Latviškės pievą PV pusėje turi Alkos vardą. Vietos žmonių posakiai ("jei į Alkos kalną įvažiuoji, jau namie". - 1977 m., V.Statkevičius) galbūt fiksuoja, kad Alkos vardą turėjo Aitros slėnio aukštumos kraštas. PADAV. Tai senovės žmonių šventovė, kur buvo ir aukuras.

Pav. 445. Lembo Velnio krasė. Aut. nuotr. 1987

Pav. 446. Lembo Alkos pieva, Velnio krasės akmuo

įvedus krikščionybę, aukuras buvo nuverstas į Aitros upę (tai "Velnio krasės" akmuo - per 200 m į PV nuo Alkos (Nr. 539a)).

Š. 1977 m. V.STATKEVIČIUS žv., AS 923/7-9; 1977 m. LII žv., AS 499/12; STATKEVIČIUS V., 1990, 7.

539c. VELNADAUBA - apie 1 km nuo Velnio krasės akmenis Aitros upe aukštyne. Dauboje yra nedidelis *Velnio akmuo*. PADAV. Po šiuo akmeniu Velnias turi paslėpęs pinigų. Kada kam

pritrūksta pinigų, kaimo vyrai sako: "Eik į Velnadaubą pasiskolyt pinigų" (Almonaičiai J. ir V., 1991a).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 13 (Nr.27); L. ALMONAIČIAI J.IR V., 1991A, 14.

AKMUO MEŠKA - apie 300 m nuo gimtosios K.Jauniaus sodybos, PV sodų pusėje, prie R.Šlavinsko sodybos, Maušo lauke. Tai didelis akmuo, žmonių vadinamas Meška.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 13 (Nr.28).

MEIRĖS (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

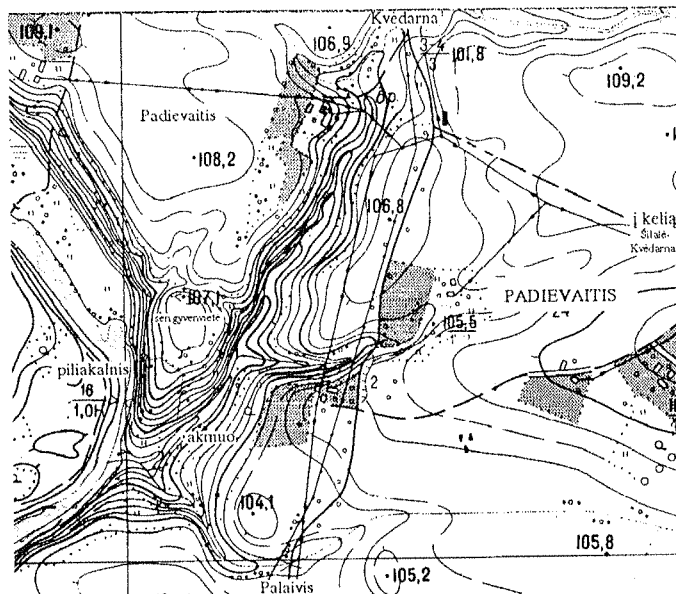
AKMUO su ženklais - prie keliuko, jungiančio Meires su Trakos k., už Yžnės liepto nuo Meirių pusės, ties Varnių dauba. Šalia Paklupio auga 2 ažuolai, o šalia, kapčiuje, yra aprašomas akmuo. Tai 1923 m. išvestos ribos tarp Meirių ir Gedminiškės riboženklis, su iškaltomis raidėmis M, G, 1923 9-26 data. V.Statkevičius nurodo, kad akmens plokštumoje yra ir "pėdos" žymės.

Š. 1976 m. V.Statkevičius žv., AS 920/112.

MILAIČIAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

540. LAUMĖS KALNAS - miško pakraštyje.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 27.

Pav. 447. Padievaičio piliakalnis, Velnio sosto akmuo

NEDOJAI (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

541. PELKĖS(?). PADAV. A. Pasakojama, kad kaime buvo ežeras, netoliese kurio stovėjo miestas, dvaras, kurie nugrimzdo į žemę (LTR 2273/13). B. Ten yra nuskendusi valtis auksiniu galu (V.V.).

Š. LTR 2273/13; V.V.

PADIEVAITIS (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

542. AKMUO VELNIO SOSTAS, VELNIO KRASĖ (*mitologinis akmuo Ar-1039*) - PR Padievaičio piliakalnio (*Ar-1038*) papėdėje, kairiajame Druskio upelio krante, apie 10 m nuo upelio vagos. Apie 10 m į PR nuo akmens, kalvos šlaite, yra 2 šaltiniai, sutekantys

į vieną mažytį Druskio intaką, tačiau šiuo metu upelis, Druskio nepasiekęs, dingsta drėgnoje pievoje netoli akmens. Akm. - apie 1,8 m ilg., apie 1,6 m pl., h= 65 cm. ŠV akmens pusėje iškalta apie 77 cm pl., 40 cm ilg., 35 cm gylio pusapvalė, nuožulniais šonais, pusės cilindro formos įduba, primenantį kėdę su atrama. Žmogaus, sėdinčio "soste", balsas klausantiems piliakalnyje girdimas gerokai sustiprėjęs. PADAV. A. Velnias norėjo sudaužyti Kvėdarnos bažnyčią ir, radęs didelį akmenį, jį pradėjo tempti. Prie Druskio upelio pavargęs atsisėdo ir aptingo. Besėdėdamas jis ir įspaudė įdubimą, o gaidžiui užgiedojus, Velnias pašokęs nudūmė (Statkevičius V., 1986). B. Prie piliakalnio buvo velnių mokykla. Ant akmens sėdėdavo senas Velnias ir mokė savo vaikus "velniavų" (*"Ant to krėslo sėdėjęs velnias ir užrašinėjęs svieta nusikaltimus. Po kiek laiko šventoji ugnis užgesusi, o Velnias už nusikaltimą buvęs pakartas šioje šventoje vietoje ant skroblo"*). - V.Statkevičius, 1986). Ant akmens sėdėdavęs Padievaičio pilies

Pav. 448. Padievaičio Velnio sosto akmuo (kairėje) tyrinėjimų metu. V. Urbanavičiaus nuotr., 1971

viršininkas (VUB F213-68/31). C. Netoli akmens ganant gyvulius, pas mušančius tekinį piemenis ateidavo "toks" su viena skylė ir prisidėdavo prie žaidžiančių. Kai jis paleisdavo tekinį, tas kniaukdamas riedėdavo, nesustodavo (Statkevičius V., 1986). 1971 m. V.Urbanavičius tyrinėjo akmens aplinką. Rasta didelių, iki 1,2 m skr. akmenų, kurie į upelio pusę nuo akmens sudarė puslankį (t.y. Velnio sostą supo puslankiu). Pats "sostas" rastas uždėtas ant postamento, sukrauto iš 70 cm skr. akmenų. Į V nuo "sosto", paminėto puslankio ribose, rasta 1,5 m gylio, 1,3 m skr. duobė su degėsiais, stambiais kaulais. Degėsių ir anglių, taip pat gyvulių kaulų rasta ir už puslankio ribų juodžemyje, visai prie pat nejudintos žemės (atrodo, tai buvusios pelkės dugnas). Keletas kaulų rasta į šlaito pusę nuo akmens, čia aptiktos kelios juodos molinių puodų šukės, iš kurių viena buvo žiesta, puošta įstrižų įkirtų ornamentu. Viena šviesi šukė turėjo lyg ir grublėtą paviršių. Akmuo - priešais Padievaičio piliakalnį (*Ar-1038*), siejamą su 1329 m. sunaikinta pilimi prie Jūros upės.

Š. 1964 m. LIJ žv., AS 203/52; 1971 m. V.URBANAVIČIUS TYR., AS 351/12-14; LTR 2273/111; 3470/28; STATKEVIČIUS V., 1986, 14-15 (Nr.30); STATKEVIČIUS V., 1987, 45-47; STATKEVIČIUS V., 1990, 17; VUB F213-68/31. L. KVIKLYS B., 1991, 4/213; STATKEVIČIUS V., 1994, 273; URBANAVIČIUS V., 1972A, 19.

543. PILIAKALNIS (*Ar-1038*). PADAV. A. Ant kalno buvo žemaičių šventykla. Kalnas supiltas pagonybės laikais ir buvo žemaičių maldų vieta.

Pav. 449. Padievaicio piliakalnis. P. Savicko nuotr., 1955

Kiekvienas, atėjęs čia melstis, privalėjo atnešti su savimi žemių. Jos ir buvo išpilamos ant kalno. Žemaičiai tikėję, jog kuo aukštesnis jų šventasis kalnas, tuo lengviau malda pasiekia Dievą (Покровский Ф.В., 1899). Kiti pasakoja, kad kalno viršuje senovės lietuviai degino aukas (kur viršuje yra duobė, ten stovėjo aukuras - LTR 2077/472). B. Kalne yra "apgriuvusi" bažnyčia (VUB F213-68/36).

Š. LTR 2077/472; VUB F213-68/36. L. JUZUMAS V., 1994, 102 (KADAISE TEN BUVO STIPRI PILIS, O JOS VIDUJE PAGONIŠKA ŠVENTOVĖ SU DIEVAIČIO PERKŪNO STATULA. ŠIOS PILIES PAŠONĖJE ESANČIO PADIEVAIČIO KAIMO PAVADINIMAS APIE TAI MUMS AIŠKIAI SAKO); ГУКОБСКИЙ К., 1892, 212; ПОКРОВСКИЙ Ф.В., 1899, 144.

PADIEVYTIS (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

Vietovardis Dievytis sietinas su žodžiu *dievas* + priesaga *-ytis*. Vietos tarmėje priesagos *-ytis*, *-ė* dariniai reti, kartais taip vadinami gyvulių ir paukščių jaunikliai (plg. šunytis,

antytis, žąsytis) ir žodis turi menkinamą reikšmę. Bet tai gali būti ir paprastumo reikšmė, kokią turi ir vediniai su priesaga *-alis*, *-ė*. Be to, pastarieji gali turėti ir pagarbos reikšmę - šksm. pondievali, mamūnale. Lygiai taip sakoma puondyvyti, mamunyti - jie turi aukščiausią maloninę reikšmę (Grinaveckis V., 1994).

Prie Divyčio ežero iki XIX a.vidurio stovėjo koplyčia, kuri, pasak padavimo, kunigų, krikštijusių žemaičius, buvo pastatyta XV amžiuje, "*pagonių šventyklos vietoje, kur buvo garbinami dievai*" (Juzumas V., 1994). V.Statkevičius nurodo, kad ta bažnytėlė stovėjo kapeliuose ir buvo dar 1773 m. perkelta į Laukuvą. Jos buvusioje vietoje stovėjo 4 kryžiai (Statkevičius V., 1977).

Š. STATKEVIČIUS V., 1987, 107; L. JUZUMAS V., 1994, 84; GRINAVECKIS V., 1994, 53.

544a. DI(E)VYČIO EŽERAS - per 4 km į P nuo Laukuvos, 33 ha ploto, didžiausias gylis - apie 15 m. Iš ežero išteka Yžnė (Akmenos kairysis intakas). ŠV ežero dalyje įteka *Jautkaklio* upeliukas, kuriame, pasakojama, nuskendo atitrūkęs jautis (V.V.). P ežero krante, prie Šventupio žiočių, Yžnės ištakų, Divytyje - Divyčio kalnas (Nr.464c). PADAV. A. Kartą žmonėms grėbiant šieną, iš kažkur atėjo "nei šioks, nei toks žmogus". Darbininkai ėmę iš jo juoktis. Nepažįstamasis rimtai pasakė: "Jūs nesijuokite, tik bėkite". Trinktelėjo, ežero vanduo susimaišė, pasikėlė ir nusileido ten, kur yra dabar. Pasak kitų, ežeras užliejo nepasitraukusius žmones, kiti, išlipę iš ežero, pradėjo

Pav. 450. Padievyčio Divyčio ežeras, kalnas, Aukų (?) kalnas, Šventupis

“dyvytis” (t.y. stebėtis), iš kur atsiradęs vanduo (LTR 2273/19). B. Ežere yra paslėpta daug turtų ir ginklų. V. Juzumas XIX a. pabaigoje rašė: “*Zemaičiams priėmus krikščionybę, šioje vietoje Perkūno akmeninė statula turėjo būti nuversta nuo kalno ir paskandinta minėtame ežere*” (Juzumas V., 1994). Nurodoma, jog pagal padavimą lietuviai, nenorėdami, kad jų auksiniai dievai (šventi daiktai. - LTR 2273/18) atitektų priešams, paskandino tuos dievus ežere (Statkevičius V., 1994). Tada atsiradęs ežero vardas Dievytis, bet laikui bėgant imta vadinti tik Divyčiu (LTR 2273/39). C. Ežere gyvena Eglė, žalčių karalienė, ir jos vyras Žaltys (Buračas B., 1937). D. Ežerą senovės lietuviai garbinę, nes “Dievas jį pašventęs” (LTR 2273/92). 1884 m. “Aušroje” pasirodė žinutė: “[...] *Ažeras Divsvitis, į kurį, kaip žmonės pasakoja ir seni rasztai lidija, musu sentėviu dievaicziai ir siaip visokie paminklai iš žilos senovės asą paskandinti nekuriau czia atsibascziusiu panatiku, idant ir menkiausia žimė apie musu tėvinės garbingąją praeitinę pražutu*” (Aušra, 1884a; taip pat - Balys J., 1929). L.Kšivickis XX a. pradžioje rašė, jog ežero savininkas, jį vedžiodamas šioje vietoje, aiškino, kad pavadinimas Divytis kilo sutrumpėjus žodžiams Dievo vieta. Tas pats žmogus pasakojo, kad kažkoks bernas, eidamas ledu per ežerą, dugne pamatė “žibantį žmogų” ir persigando. Pasak kitų, tai buvęs dievaitis (Крживицкий Л., 1909). “*Pats ežeras, kaip ir jo vanduo, laikomi pagarboje*” (Grinaveckis V., 1994).

Š. LTR 2273:18,19,39,92; V.V. L. AUŠRA, 1884a; BALYS J., 1929, 43; BURACAS

B., 1937b, 3; GRINAVECKIS V., 1994, 54; PERKOWSKI J., 1935, 182-183 (DZIEVITIS); STATKEVIČIUS V., 1994, 281; Крживицкий Л., 1909, 90.

544b. ŠVENTUPIS. Šventomis laikytos Šventupio ištakos - į PV-V nuo Šiauduvos, V kelio Šilalė-Laukuva pusėje. Dideliame plote burbuliuodavo upelio versmės, prie ištakų buvo ir trys akmenys. Dabar vietovė numelioruota, Šventupiui tekėti iškastas kanalas. Juo Šventupis teka apie 200 m į R, ir ten prasideda 4 upės patvankos. Upelio žiotys Dievyčio ežere, į V nuo Padievyčio piliakalnio (Ar-1056) ir į R nuo nurodomo Aukų kalno (tarp jų). PADAV. A. Šventupį žmonės praminė šventa upe, nes jis teka “priešinga linkme kitų upių bėgimui”. Prieš karą žmonės jo vandeniu gydydavo ligonius, vandenį laikė “šventenybe”. Senovėje lietuviai aukodavę dievams aukas ant netoliese esančio Aukų kalno. Aukas nuplaudavo Šventupyje. Nuo to ir vardas Šventupis (LTR 2273/20). B. Žmonės sakydavo, kad ten, kur Šventupis tryško, buvo “apierų vieta”, vaidilutės kūrendavusios šventą ugnį (V.V.).

Š. LTR 2273/20; STATKEVIČIUS V., 1990, 23; V.V. L. KVILYS B., 1991, 4/207.

544c. DIVYČIO KALNAS (piliakalnis Ar-1056) - P Divyčio ežero pakrantėje, į R nuo Šventupio upelio, į V nuo Ežervyčio pelkės. PADAV. A. Ant kalno buvo šventovė, čia vaidilutės kūrendavo šventąją ugnį ir garbino dievus, kurie buvo padaryti iš aukso (Statkevičius V., 1994). Pavakariais, pasakojama, ant kalno, aplink augusią

Pav. 451. Padievyčio piliakalnis (antrame plane) ir Dievyčio ežeras. V. Ramanausko nuotr., 1936

pušį, šokdavo vaidilutės, kunigas prie tos pušies meldavosi (LTR 2273/92). B. Pašventupiuose (ten, kur teka Šventupis, auga Dievyčio miškas) buvę “šventnamiai” (Grinaveckis V., 1994). C. Ant kalno naktimis vaikščiodavo balta moteris ir “dyvydavosi” (Statkevičius V., 1994). L.Kšivickis XX a. pradžioje rašė, jog vienoje vietoje iš kalno rūksta dūmai, ir kalnas apylinkės gyventojams tarnauja kaip barometras: jeigu rūksta - bus lietaus. Kalne, kuris laikomas šventu, yra druskos. Kartą kareivis jos radęs ir po saują parnešdavo šeiminei. Kartą, pažadėjęs parnešti pilną maišą ir parodyti vietą, kur jis tos druskos randa, kareivis nebegrižo (Крживицкий Л., 1909). “*Kada reikėdavo vasarųjų vežti, kada jau kyla rūkas, ir į 2-3 dienas bus lietaus - tikrai, lyg ugnį kas kūrentų, žinot, kaip kyla dūmai*” (1994 m., V.V.). Iki pat Antrojo pasaulinio karo ant kalno būdavo rengiami ponų susirinkimai, pasilinksminimai (net kalnas buvo pavadintas Baliaus kalnu. - LTR 2273/92). Į rengiamas gegužines jau Respublikos laikais atvykdavo ne tik laukuviškių, bet ir žmonių iš kitų Žemaitijos vietų. Būdavo rodamos įvairios programos,

jas atlikdavo Šiauduvos, Pykaičių ir Laukuvos mokyklų mokiniai, jaunesni ūkininkai, šauliai, Lietuvos kariuomenė. Vietoj Laukuvos bažnyčioje rengtos sumos, ji buvo laikoma ant Divyčio kalno. Vietovė - “*ir upelis, ir ta miško dalis dar 1930-1940 m. žmonių buvo laikoma pagarboje. Turėtas įsitikinimas, kad ten nieko negalima daryti, kas niekintų tos vietos šventumą*” (Grinaveckis V., 1994). Nuo Divyčio kalno prasideda kūrgrinda (Ar-1353). Aptiktos kelios jos atkarpos Yžnės tvenkiniuose. Viena atkarpa - beveik 40 m ilgio. Ji nebuvo tiesi, nuo tvenkinio dugno buvo apie 30-40 cm gylyje, 4-5 m pločio, 50 cm storio, iš įvairių laukuose surinktų 10-20 cm dydžio akmenų. Nuo Divyčio kalno kūrgrinda ėjo per buvusį Skersokų ežerą (Ežervyčio pelkę). Nurodoma, kad kūrgrinda eina iki “Payžnio kalno” (LTR 2273/22; atrodo, kad turimas omenyje aukščiausias Payžnio Pakievės kalnas - žr.Nr.472a). Šiauduvos kaime (dabar viena gyvenvietė su Padievyčiu) rasta III-IV a. radinių. Netoliese buvusi Krivitiškių vietovė (Крживицкий Л., 1909).

Š. LTR 2273/92; STATKEVIČIUS V., 1987, 48-49; VUB F191-338 (1793 M. MINIMAS LAS DYVITYS); V.V. L. GRINAVECKIS V., 1994, 53, 56; LAM, 197 (MENAMA SENOVĖJE BUVUS ŠVENTOVĖ); STATKEVIČIUS V., 1994, 281; Крживицкий Л., 1909, 90-91.

544d. AKMUO BERNARDINAS stovėjo Padievyčio piliakalnio (Ar-1056) pašlaitėje. Tai buvo žmogaus pavidalo, apie 1,5 m aukščio akmuo, atgręžtas į Dievyčio ežerą (“*žiūrėjo į Dievyčio vandenį*”. - Statkevičius V.,

1986). Suskaldytas 1855 m. ir sudėtas į Šiauduvos dvaro tvarto pamatus. PADAV. Kankinamas liūdesio, vienuolis paliko vienuolyną ir ilgai klajojo. Pagaliau jis surado mergaitę, kurią karštai pamilo. "Kai prisipildė nedorybių taurė, Dievo ranka pakilo virš jų galvų". Baisus viesulas juos pagavo ir išskyrė, mergaitę paskandino Dievyčio ežere. Vienuolis iš skausmo ir baimės sustingo, pavirto akmens stulpu. Tik kartą per šimtą metų pasigirdavo jo širdį veriantis balsas, tada ir mergaitė išplaukdavo iš ežero gelmių, ateidavo į krantą ir savo išbalusį veidą, mėlynas akis priglausdavo prie Bernardino krūtinės. Paskui viskas nutildavo, nurimdavo (Statkevičius V., 1986).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 21 (Nr.40). L. LAM, 197; LITUANICA, 1923, 114 (TARP PADIEVYČIO IR PAKAPIŲ K. BUVO AKMUO BERNARDINAS. SUSKALDYTAS SVIRTŪNO KLOJIMO PAMATAMS 1855 M.).

545. AUKŲ KALNAS nurodomas už Šventupio, priešais Divyčio kalną (t.y. Šventupio kairiajame krante, į PR nuo Laukuvos-Šilalės kelio), "netoli miškelio". PADAV. Ant Aukų kalno senovėje degindavę dievams aukas.

Š. LTR 2273/21.

546. EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ augo į Š nuo Divyčio kalno, Senezeryje, ant Kepaliuškalnio. Buvo apie 40 m aukščio (?), 3 m storio (LŽV), aukštesnė už kitas egles. Ją išlaužė vėtra XX a. pradžioje. Per audrą virsdama eglė prislėgė dar septynias egles. PADAV. Dvaro ponas įsimylėjo kaimo mergelę ir mėgino ją per prievartą vesti. Ji prakeikė jį, paversdama

žalčiu, o save egle (XIX a. pabaiga; Juzumas V., 1994). "Kai tik žmonės iškirsdavo jos (Eglės žalčių karalienės. - VV.) išaugintas egles, kurios buvo tankiai aplink ją sužėlusios, tai ji tada dejuodavo. Tą dejavimą netik senutė, bet ir daug kitų žmonių girdėjo" (LTR 2273/23).

Š. LTR 2273/23. LŽV (A. PIPIRAITĖ, 1935?; ŠIAUDUVA); L. JUZUMAS V., 1994, 281.

547. VELNRAGĖ - senojo Laukuvos-Šilalės kelio vingis prie Divyčio ežero, jo R pusėje.

L. GRINAVECKIS V., 1994, 54; LAM, 197 (ŠALIA EŽERO YRA VELNIORAGIS, ANT KURIO YRA MILŽINKAPIS)

PAEŽERIS (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

548a. ALKOS PILĖ (*alkakalnis Ar-1067*) - apie 200 m į V nuo Joniko sodybos, į Š nuo Kupsčio ežero, prie Alkos upelio žiočių. Anksčiau Alkos pilė buvo Š Kupsčio ežero krantas. Apie 400 m į P nuo Alkos pilės iš Kupsčio V kryptimi išteka Tenenio upelis. Alkos pilė - tai aukštumos kraštas, lygia, maždaug 40x14 m dydžio aikštele, stačiais (R,P,V) šlaitais, V šlaitas - iki 13 m aukščio. Dalies gyventojų nuomone, čia yra 3 kalneliai, ir visas trejetas jų vadinamas Alka. PADAV. "Vynam kalnelį gyvena vaidilutės, kitam Alkas valdovas sava pilę buvo įsitaisęs [...] O viduriniam kalnelį (laikomu tikraja Alka. - VV.) vaidilutės kūrendava šventąją ugnį. Tin Gabiją garbindava" (pasak. M.Urbonas, gim.

1897, Paežerio k. Užr. V.Statkevičius 1977). Vieta ežere ties Alkos kalnu vadinama "Po alka". Apie 500 m į P yra Jomantų Gojaus kalva (Nr.427).

Š. 1931 M. K.SIDERAVIČIUS ŽV., AS 88/16-17; 1964 M. LII ŽV., AS 203/53-54; 1977 M. V.STATKEVIČIUS ŽV., AS 923/16-18; 1977 M. V.URBANAVIČIUS ŽV., AS 679/41-42; LŽV (A. RAČKAUSKAS, 1935). STATKEVIČIUS V., 1990, 8; VAK 54/136. L. STATKEVIČIUS V., 1994, 287 (GRETA YRA DVI KALVELĖS, KURIAS VIETOS GYVENTOJAI VADINA ALKOS KALNELIAIS).

548b. UPELIS ALKAS. Tai šaltinis, tampus upeliu. Įteka į Kupsčio ež. ties Alkos pile.

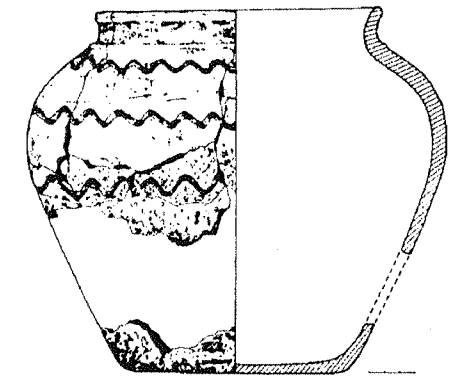
Š. VK, 1986.

548c. PIEVA ALKA, ALKALAUKIS. Prie Alkos kalno, 8 ha ploto.

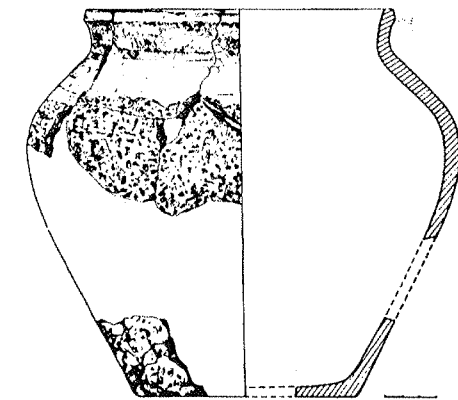
Š. LŽV (A. RAČKAUSKAS, 1935).

PAGRYBIS (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

549. Kapinyno (*Ar-1032*) teritorijoje, tarp V-VI a. kapų 1980-82 m. buvo ištirti du židiniai. Pirmas židinis buvo 1,2 m skr. (dugne - 65-70 cm skr.), aplink buvo matyti perdegęs molis. Židinyje buvo 6 nedideli akmenys. Tamsios, vietomis ir perdegusios žemės sluoksnis su pavieniais angliukais čia buvo 20-25 cm storio. Rastos penkių žiestų bei bangele ornamentuotų puodų šukės, gyvulių kaulų. Antras židinis buvo ovalo formos, apjuostas akmenimis, 65x95 cm dydžio. Prie židinio rasta arklio kaukolės dalis,

Pav. 452. Puodas iš Pagrybio kapinyno židinio Nr. 2 (pagal: Vaitkunskienė L., 1995, 209, pav. 5:1)

Pav. 453. Puodas iš Pagrybio kapinyno židinio Nr. 1 (pagal: Vaitkunskienė L., 1995, 209, pav. 5:6)

kojos kaulo fragmentas (iš suardytų V-VI a. kapų). Tamsios, su daugeliu angliukų žemės sluoksnis židinyje buvo 10-12 cm storio, jame rastos keturių žiestų puodų šukės, keli apdege gyvulių kaulai. Židiniuose buvo rasta 22,5-24 cm aukščio, 18,4-19,3 cm skr. anga bei 9-14 cm skr. dugnelių žiestų bei bangele ornamentuotų XIV-XVI a. datuojamų puodų šukių. Tyrinėtojos L.Vaitkunskienės nuomone, tuo laiku žmonės priešistorinį kapinyną pasirinko mirusiųjų pagerbimo apeigų

vieta, prie židinių čia atliko tam tikras apeigas.

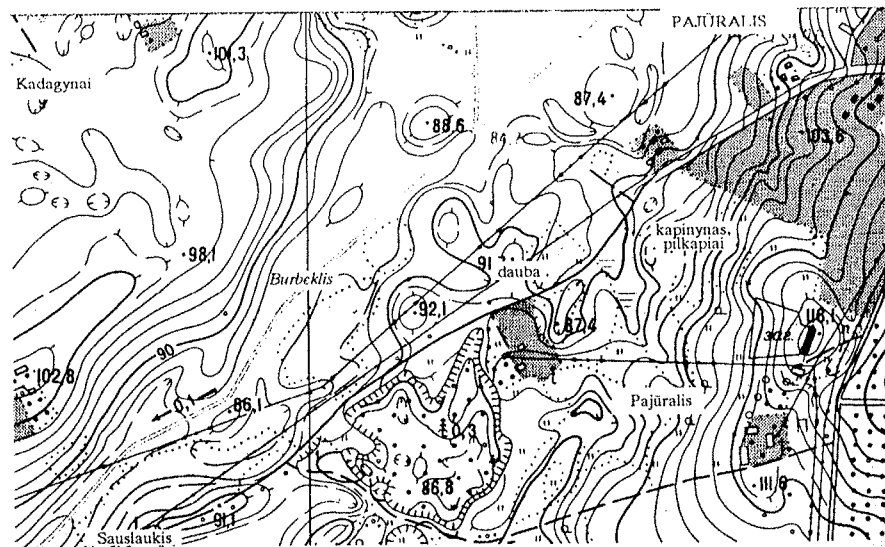
L. VAITKUNSKIENĖ L., 1995, 207-211; БАЙТКУШКЕHE JL., 1988, 167-174.

PAJŪRALIS (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

550. ALKAKALNIS. B.Kviklys Pajūralio apylinkėje nurodo Alkakalnio kalną: “*Netoli miestelio esąs Alkakalnis rodo, kad vietovė buvo gyvenama iš senų laikų*”.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/216.

551. DUOBĖ - Š kelio Kvėdarna-Švėkšna pusėje. Duobės vietą skirtingi šaltiniai nurodo skirtingai. Pasak B.Kviklio, tai “*kalva, o jos viršuje duobė-liūnas, kurio dugno žmonės negali pasiekti*” (Kviklys B., 1991). Pagal

Pav. 454. Pajūralio dauba (spėjama vieta)

J.Nausėdą - tai duobė Š kelio Švėkšna-Kvėdarna pusėje, prie pat kelio (Nausėda J., 1937). “Pelkėtos vietos vienoj kelio pusėj ir antroj - kalniukas, ant kurio viršaus šaltinis” (LLTI PK, karčema prasmegusi šaltinio vietoje). Duobės pavidalas primena stovėjusį namą. Duobė - 13 m ilg., apie 8 m pl. Jos gylio niekam nepasisekė išmatuoti.

PADAV. A. Čia buvo pirma Pajūralio bažnyčia. B. Čia stovėjo garsi žydo Maušo smuklė. Jis su kompanija sekmadienį ar šiaip šventomis dienomis tyčiodamiesi eidavo nusitvėrę kas ką aplink smuklę, šaipydavosi iš Dievo. Tikintieji žmonės ėmė prašyti Dievo, kad jis sudraustų ar nubaustų smuklininką ir jo klientus. Velykų naktį čia vėl susirinko daug žmonių gerti. Kiti gi ėjo į bažnyčią “ant prisikėlimo”. Tie gėrę per visą naktį, rytmetį per procesiją, kada kunigas ėjo aplink bažnyčią su žmonėmis (kitų teigimu -

PAILGOTIS (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

kada jau turėjo prisikelti Jėzus Kristus iš mirusiųjų), girtuokliai pradėjo citi aplink smuklę su buteliais, bet neapėjo, kilo ūžesys, prasivėrė žemė, ir pastatas nugrimzdo į žemę kartu su žmonėmis (amžinai prasmego žemėje. - VUB F213-214/6; pakilo audra, ir perkūnija trenkė į smuklę. - Kviklys B., 1991). Keletą dešimtmečių po šios Dievo bausmės kiekvieną Velykų naktį per Prisikėlimą smuklė iškildavo, pasigirdavo girtuoklių dejavimas ir butelių skambėjimas. Ten tris dienas giedojo gaidžiai (LTR 4828/6; kelioliką metų ant kalniuko su šaltiniu giedodavo kažkoks raudonas gaidys ir šaltinio vanduo smirdėjo. - LLTI PK). P kelio į Švėkšną pusėje išlikę 4 II-IV a. pilkapiai.

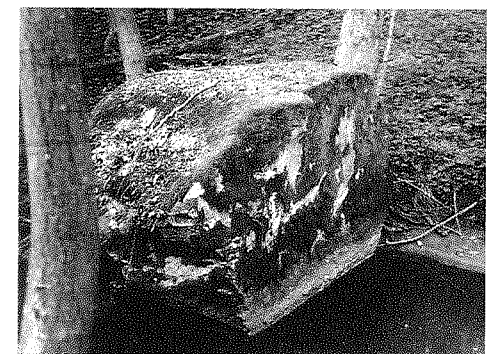
Š. 1975 m. V.STATKEVIČIUS ZV., AS 919/57-58; LLTI PK; LTR 2077/477; 4644/30; 4814/40; 4827/22(PO ŠIAI DIENAI TEN TEBĖR PRŪDAS BE DUGNO); 4828/6; 4844/18(SENŲ VĖS LAIKAIS PANIEKINO TIKĖJIMĄ - ĖJO APIE KARČEMĄ DAINUODAMI PIJOKAI); LŽV (M. JAGMINAITĖ, 1935?; KADAGINAI); STATKEVIČIUS V. 1987, 107 (PAJŪRALIO IR KADAGYNŲ K. RIBOJE); VUB F213-214/6 (SAUSLAUKIO DAUBA). L. KVIKLYS B., 1991, 4/216 (NETOLI VIEŠKELIO Į ŠVĖKŠNĄ); NAUSĖDA J., 1937.

PAJŪRIO SENIŪNIJA

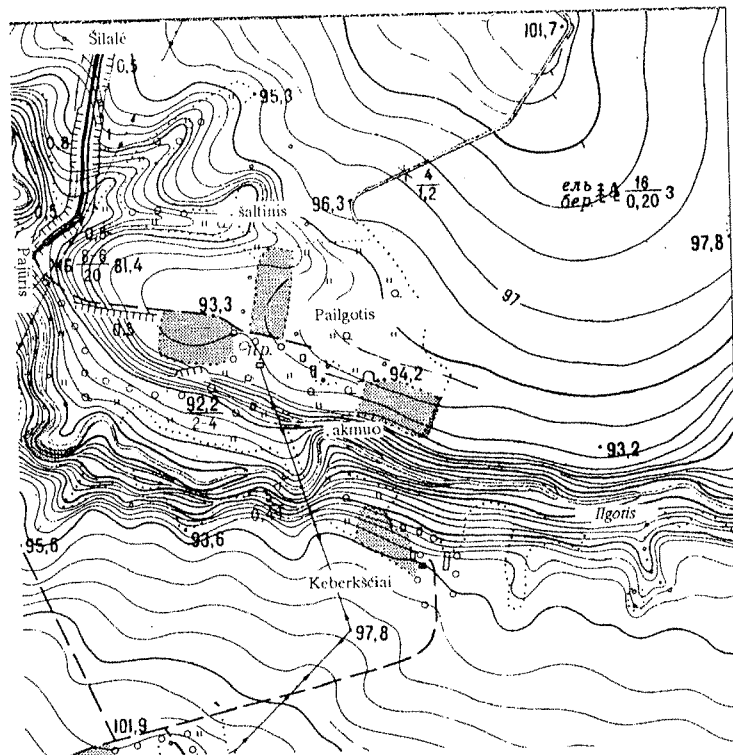
552. RAMUSIŠKIŲ MIŠKAI. Tenenių apylinkėse. B.Kviklys rašo, jog senojo lietuvių tikėjimo laikais šie miškai buvo laikomi šventais.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/215.

553a. BIRŽIŠKINIS AKMUO - apie 1 km į R nuo kelio Šilalė-Pajūris, apie 100 m į PR nuo buv. Biržiškų ūkio, Ilgočio upelio deš. krante. Čia guli du akmenys, P - tarsi kirste atkirstas nuo Š, kuris turi stačią ir lygią P plokštumą. P akmuo pilkai rausvas, smulkiagrūdis granitas, 2,9 m ilg. (ŠR-PV), 1,2 pl. prie pagrindo, h = 75 cm (ŠR) ir 2 m - PV, trikampio pjūvio, PV galas remiasi į Ilgotį. Š akmuo tos pačios geologinės struktūros, lygia viršutine plokštuma, nežymiai žemėjančia į ŠV. Ta plokštuma 2,6 ilg. (Š-P), 0,8-2 m pl. Akmuo iki 2,3 m aukščio nuo upelio dugno, visas akmens dydis: 3,9 m ilg. P kraštinė, 2,2 m - V, 1,6 m - ŠV, 85 cm - Š, 3,7 m - R. PADAV. A. Akmenį perskėlė Velnias (1977 m., LII). B. Ant akmens sėdėdavo senas Velnias ir spoksodavo į Mėnulį. Kartą trenkė Perkūnas, akmuo skilo, ir Velnias daugiau nebesirodė (Statkevičius V., 1986). Kaime yra II-VIII a. kapinynas (Av-2099).

Pav. 455. Vienas iš Pailgočio akmenų poros (šiaurinis). Aut. nuotr., 1996

Pav. 456. Pailgočio Biržiškis akmuo, šaltinis

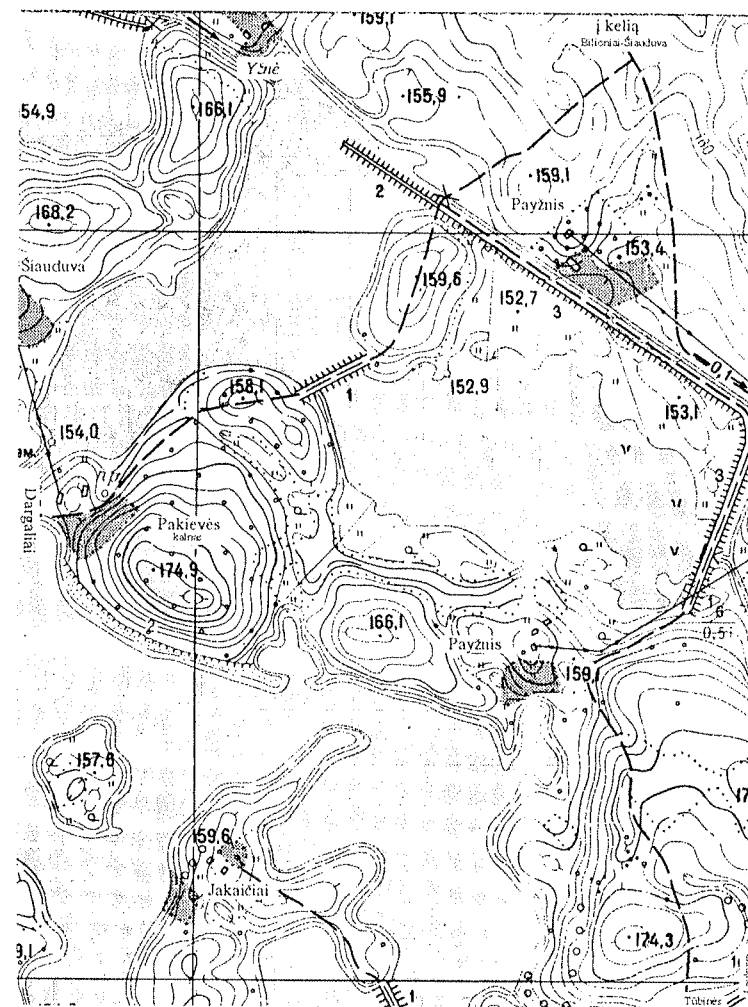
Š. 1977 m. LII žv., AS 499/14-15; STATKEVIČIUS V., 1986, 15-16 (Nr.31). L. LGP, 275.

PAYŽNYS (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

553b. ŠALTINIS išteka apie 230 m į Š nuo buv. Biržiškų ūkio, 250 m į R nuo kelio Pajūris-Šilalė. Teka V kryptimi, apie 250 m ilg., R kelio Pajūris-Šilalė pusėje suformuoja šlapią lomelę (iki kelio rekonstrukcijos gražiai nutekėdavo į Ilgotį). Vandens nepaprastos savybės aiškinamos aplinkybe, jog šaltinis teka "iš rytų" ("iš rytų yr jau sveikesnis vanduo"). Daugiausia tuo vandeniu buvo gydomas akys.

Š. VV.

554a. PAKIEVĖS KALNAS - per 1,1 km į P nuo kelio Šiauduva-Pikaičiai, apie 800 m į ŠV nuo kelio Payžnys-Tūbinės, apie 250 m nuo Yžnės upelio kairiojo kranto, tarp Yžnės tvenkinių. Tai aukščiausias kalnas apylinkėse (174,9 m virš j.l), maždaug 260x170 m dydžio (viršus-100x100 m dydžio), kiek nelygiu paviršiumi, 8-10 m aukščio vidutinio statumo šlaitais. V šlaite - plati terasa, kurią suformavo čia besisunkiantis požeminis vanduo, Š kalno šlaitas nuolaidus, ariamas. PAVAV. Kalną

Pav. 457. Payžnio Pakievės kalnas

velnias nešė (per ežerą), bet, pragydus gaidžiui, pametė (drėbė į ežero vidurį) ir pats akimirksniu nugarmėjo į pragarą. Einant pro Pakievės kalną, pasirodo baidyklių, kurios klaidina praėivius. Kalnas apie 1,3 km į P nuo Padievyčio piliakalnio (Ar-1056), apie 600 m į P nuo kūrgrindos (Av-1353) išaiškintos atkarpos (sekant kūrgrindos kryptį tolyn, Pakievės kalnas tarytum lieka į PV nuo kūrgrindos). Iš Payžnio

kaimo kapinyno (Ar-1507) žinomi VI-XIV a. dirbiniai, buvo ir senojo geležies amžiaus kapų.

Š. 1977 m. LII žv., AS 499/14; 1994 m. LII žv., AS 2358/9; STATKEVIČIUS V., 1987, 97.

554b. VELNIO AKMUO gulėjo Pakievės kalno PR papėdėje, prie Yžnės. Akmuo buvo plokščiu pa-

viršiumi. PADAV. A. Po akmeniū gyvena velniukas. Kartą prieš praeivę čia iššoko mažas oželis. Bėgo meken-damas, moteris ėjo paskui ir pasiklydo. Tada perpykusi pasakė, kad tu skradžiai žemę prasmegtum, oželis iš akių prapuolė. B. Po akmeniū paslėpti pinigai, tačiau jų niekam nepasisėkė rasti.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 16 (Nr.32); STATKEVIČIUS V., 1987, 97.

PAKALNIŠKIAI
(KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

555. ALKOS KALNAS - Š kaimo dalyje, 1,2 km į V nuo kelio Kaltinėnai-Varniai, apie 130 m į P nuo Ašvijos up. dešiniojo kanalo kranto, į ŠV nuo Urbonų sodybos pastatų. Tai kiek aukščiau už aplinkines kalvas pakilęs aukštumos į Ašvijos slėnį kraštas (179,6 m virš j.l.). Kalvelė - apie 25 m skr., maždaug 6-8 m aukščio (ŠV), iki 3 m - PR, visa iškasta bulviarūšiais, XX a. viduryje iš jos vežtas žvyras. PADAV. A.

Pav. 458. Pakalniškių Alkos kalnas. Aut. nuotr., 1994

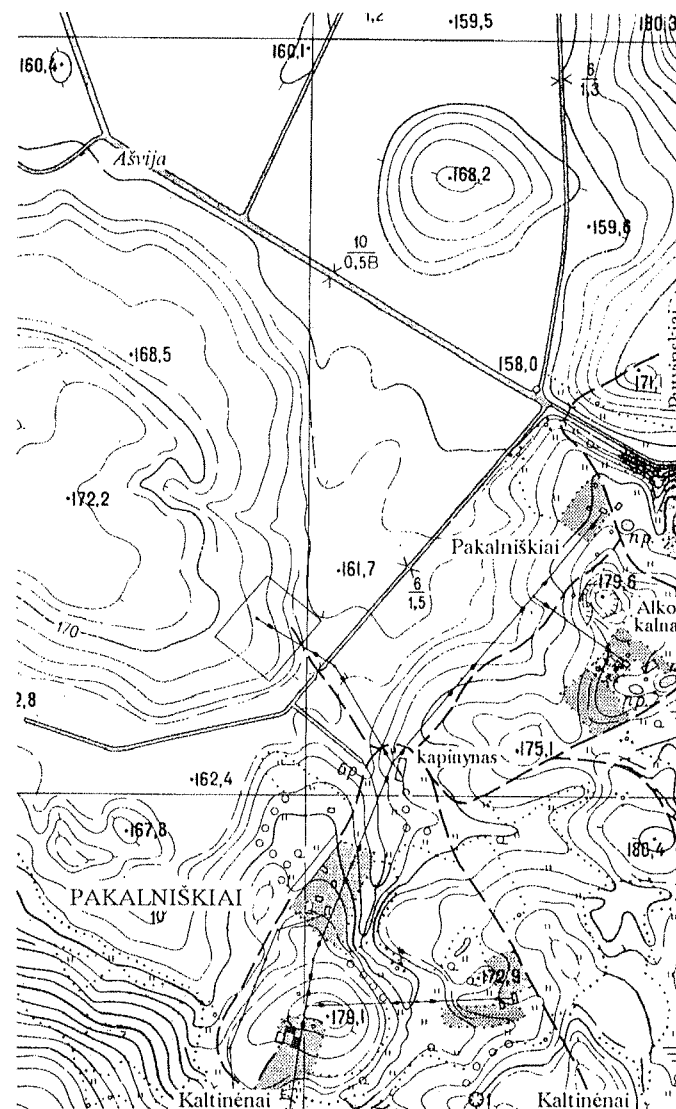
Čia buvo bažnyčia (VAK). B. Kada buvo karas, čia buvo labai daug alkany kareivių ir kariuomenė čia "alko". Nuo to kilo kalnelio vardas (V.V.). C. Ant kalno "senoves žmonys Perkūnui švintą ugnį kūrendava, aukas degydava. Ašvijas pakrantėmis buvusi dideli, Ašvytis unžūlų giri. Tun giri senoves žmonys laiki švinta, unžuolų nakirsdava. Tik kap į Pakalniškius atsikėli naujas pons su nauju tikėjimu, lypi tun girią iškirsti ir švintąją ugnį užgesyti. Tik ilgą da buva kūrenama švintoji ugnis naktimis. Netrukus ji Radiškes giriose atsirada, o kap laumes į Laumenus ją nūsigabena, tin jau nabišsilaiķi" (pasak B.Pamedytis, gim.1911, Pesių k. Užr. V.Statkevičius 1971). Kasant kalnelyje žvyrą, buvo rasta žmonių kaulų. Alkos kalnas - 100 m į Š nuo Pakalniškių kapinyno, vad. Sidabrine (Av-1324), pagal radinius datuoj.V-IX a., apie 2 km į PR nuo Laumenų km.

Š. LŽV (O. BUTKIENĖ, 1935); STATKEVIČIUS V., 1990, 13; VAK 49/268; V.V.

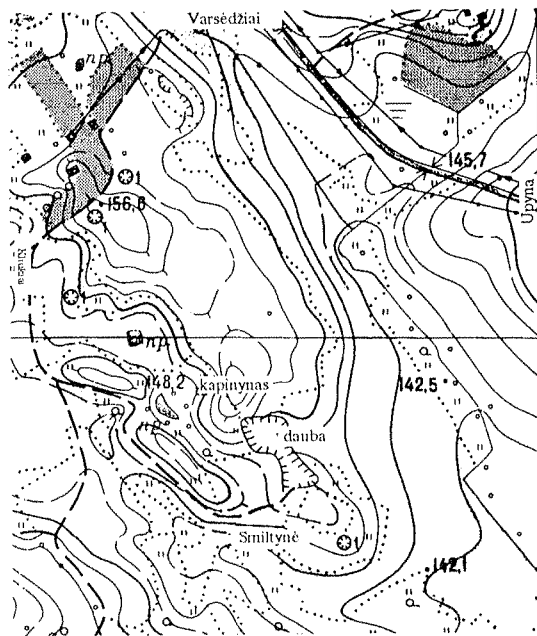
PAKISYS
(PAJŪRIO SENIŪNIJA)

556. PILIAKALNIS (Ar-1068). PADAV. Ant kalno būta švento pagonių stabo, vadinamo Pajūrio dievaičiu (XIX a. pabaiga; Juzumas V., 1994). 1874 m. I.Bušinskis rašė, kad kadaise Pajūrio apylinkėse buvo garbinamas šio krašto globėjas Dievaitis Pajūris (Buszynski I., 1874).

L. ALMONAITIS V., 1994, 48; BUSZYNSKI I., 1874, 137; JUZUMAS V., 1994, 107.

Pav. 459. Pakalniškių Alkos kalnas

Pav. 462. Paupynio vietovė Smiltynė, daubos vieta

**PAVARSĖDIS
(UPYNOS SENIŪNIJA)**

561. PEKLOS DAUBA - prie Akmenyno up. ir kelio, einančio iš Varsėdžių į Vedrius. PADAV. Velniai gąsdindavo žmonės, kartą čia matė juodą gyvulį žibančiomis akimis.

Š. LŽV (O. VIDRINSKIENĖ, 1935).

**POŽERĖ
(KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)**

562. AKMUO buvo šalia kelio Upyna-Kaltinėnai, į PV nuo Paukštkalnio, dauboje. PADAV. A. Pasivertęs vokietuku Velnias prisiviliodavo vėlai iš Upynos grįžtančius vyrus ir čia per naktį su jais žaisdavo kortomis (Statkevičius V., 1986). B. Vėlai grįžtančius

iš Upynos vyrus Velnias pagriebdavo ir, pasiguldęs ant savo akmens, išplakdavo (Statkevičius V., 1986).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 17 (NR.34; KALTINĖNŲ APYL., POŽERĖS K.); VAK 51/183(? APRASANT KAIMO PILIAKALNĮ MINIMAS IR AKMUO SU NESUAUGUSIO ŽMOGAUS KAIRĖS KOJOS ATSPAUDU).

563. KARNAGOS KALNAS (*senkapiai Ar-1079*). PADAV. Čia stovėjo medinė bažnyčia, kuri sudegė (LŽV). Kapinyne rasta senojo geležies amžiaus dirbinių, XIII-XIV a., XV-XVI a. dirbinių, tirti VII-VIII a. kapai.

Š. LŽV (S. DZIKAS, 1935; PAEŽERIS I); VAK 51/190.

564. BOBKALNIS. Prie kelio Kaltinėnai-Upyna, apie 2 ha ploto.

Š. 1976 M. V.STATKEVIČIUS ŽV., AS 920/59; LŽV (DZIKAS S., 1935; PAEŽERIS I); VK, 1985(POŽERĖS).

**POŽERĖ
(LAUKUVOS SENIŪNIJA)**

Požerė laikoma stebuklinga vieta: *“sak žmogus, jeigu nori pasitaisyti, pasikeist, apsimainyt, važiuodavo į Požerį, dar [darė] apžadus. Kiek tu tokių širdikių, kojikių, visa ko prikraut, prikalta ir atvažiuos, norės žmogus pasitaisyti, atsimainyt, už sav negerus darbus”* (pasak.A.Savickis, gim.1930, Pubžibių k., Plungės r. Užr. 1994 - V.V.). Daugiausia žmonės renkasi į Kristaus Atsimainymo atlaisdus (08 06). Tada gausiai aukojama bažnyčiai, keliais einama aplink altorius ir pan. Bažnyčioje yra stebuklinga Viešpaties Jėzaus statula. B.Kviklys klaidingai nurodo, kad ši statula apie 1880 m. į Požerę buvo perkelta iš Ivoniškių dvaro koplyčios prie kelio iš Laukuvos į Kvėdarną (Kviklys B., 1991 - painiojama su Laukuvos bažnyčios stebuklinga Jėzaus statula). Apie 600 m į ŠV nuo bažnyčios - Paršežerio (Paršo) ežeras. Viename iš padavimų apie Paršežerio atsiradimą sakoma, kad velniukas norėjo nuo žemės paviršiaus šią šventą vietą nušluoti, atplėšė Lūksto ežero kampą ir jau norėjo ant Požerės užmesti, bet, laimė, vienas senis atspėjo ežero vardą ir miestelis liko neužlietas (LTR 4791/273).

Š. LTR 4791/273; V.V. L. KVIKLYS B., 1991, 4/204;

Pav. 463. Prapymo Pylimo kalnas. V. Urbanavičiaus nuotr., 1972

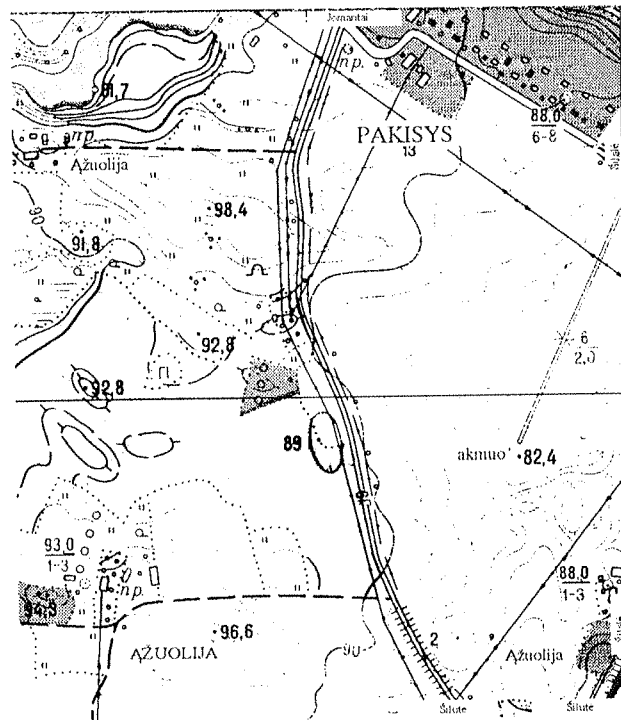
**PRAPYMAS
(KVĖDARNOS SENIŪNIJA)**

565. KALVELĖ PYLIMAS - prie išdžiūstančio Gaidupio kairiojo kranto. Į upelio slėnį kalva (“pylimas”) įeina apie 12 m, jos plotis - apie 2 m (pats galas - kiek platesnis), h= 1,5 m. PADAV. Čia buvo aukojamos aukos. 1972 m. V.Urbanavičius, tyrinėdamas “pylimo” gale, prie Gaidupio upelio, maždaug 20 cm gylyje aptiko ovalinę 60x90 cm dydžio duobę. Joje rasta anglių (tačiau sluoksnis nesusidaręs). Toje pačioje perkasoje rasta ir 1,6x1,2 m dydžio duobė-laužavietė (50 cm gylyje jos dydis buvo 1,4x1 m). Duobėje aptiktas maždaug 5 cm storio anglių sluoksnelis. Jokių dirbinių nerasta.

Š. 1972 M. V.URBANAVIČIUS ŽV., AS 351/52-53. L. DAUGUDIS V., 1992, 70.

**REISTRAI
(PAJŪRIO SENIŪNIJA)**

566. AKMUO nurodomas Reistrų, Ažuolijos ir Pakisio kaimų riboje - apie

Pav. 464. Reistrų akmuo su pēda

300 m į Š nuo kelio Pajūris-Šilutė, buvusioje Birbalo žemėje, lomoje prie V kanalo galo. Akm. - apie 2,7 m ilg., 2,7 m pl., apie 1 m aukščio. Akmens dalis su trimis "Velnio pėdomis" nuskelta Norvaišo iš Ažuolijos k.; iš jos buvo padirbtas kryžius. Pasakojama, kad anksčiau susprogdinti akmenį norėjusiam žmogui sutrukdė velniai.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 17 (NR.35).

RIEŠKETAI
(LAUKUVOS SENIŪNIJA)

567. RAGANOS KALNAS - Š kaimo pakraštyje. PADAV. Šalia kalno gyveno moteris, kuri pakerėdavo

karves. Užtekdavę vien to, kad ji praeidavo pro ganyklą vilkdama rankšluostį, ir karvės nustodavusios duoti pieno. Moteris ateidavo anksti rytą į ganyklą, semdavo saujomis rasą ir, pildama ant svetimos karvės nugaros, sakydavusi: "Jamu tava pusę pyna, jamu tava pusę pyna", - ir karvė mažiau beduodavusi pieno.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 30 (RĖSKĖTŲ).

ROMĖS LAUKAS
(ŠILALĒS SENIŪNIJA)

Į ŠR nuo Kreivių bei Pūtvės, prie Stabgirės, apie 1,3 km į V nuo Stabinės šventvietės (Nr.895).

RUBAIČIAI
(ŠILALĒS SENIŪNIJA)

568. PELKĖ KUMETINĖ - apie 1,5 ha ploto, uždurpėjusi. Priklausė A.Petrauskui. PADAV. Čia nugrimzdavo duras ir to dvaro kumetinė, nuo to kilo pelkės pavadinimas.

Š. LŽV (S. BYLA, 1935).

RUBINAVAS
(ŠILALĒS SENIŪNIJA)

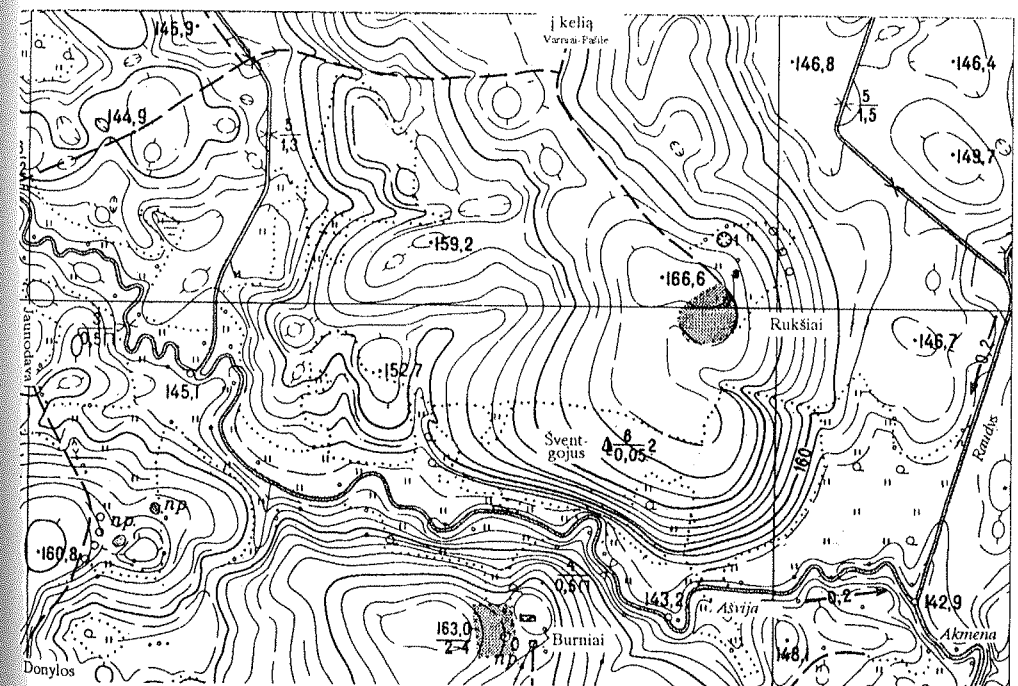
569. AKMUO - dešiniajame Lokystos upės krante, ties Kempinų sodyba, prie vandens malūno. Akm. buvo su duobute. PADAV. Ant akmens naktimis sėdėdavo Velnias. Būdavo, sėdi senas Velnias ant akmens ir žiūri į Mėnulį,

"vypso". Kartą kad trenks Perkūnas, ir paleido Velniai vidurius. Rytojaus dieną malūno savininkas žiūri - ant akmens "dyveldrekis". Suvyniojo jis dyveldrekį į popieriukus ir pardavinėjo kvailiems žmonėms kaip vaistą ("kitąsyk dyveldrekį rišdavo į karvės uodegą, kad kas pieno neužkerėtų"). Netoliese Rubinavo piliakalnis (Ar-1026).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 17 (NR.36).

RUKŠIAI
(KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

570. MIŠKAS ŠVENTGOJUS, ROJUS - apie 1,4 km į R nuo kelio Kaltinėnai-Varniai, apie 1,1 km į P nuo kelio Varniai-Pašilė, P kaimo dalyje,

Pav. 465. Rukšių Šventgojus

kairiajame Ašvijos upes krante, apie 200 m į ŠV nuo Ašvijos ir Raudžio santakos (toliau upė vadinama Akmena). 1994 m. buvo likę trys nedideli miškėliai (vienas maždaug 8 ha ploto, kiti du - po 0,5-1 ha), vadinti Šventgojum, Gojum, Rojum (V.V.). Pagal LŽV, Rojumi buvo vadinama dirva, pieva ir miškas (20 ha) palei Raudžio santaką su Ašvija, o Šventgojum - dirva ir miškas (14 ha) 800 m į Š nuo Rojaus, prie kelio Severėnai-Pašilė, jo P pusėje (LŽV). PADAV. Žmonių manoma, kad tai senovės lietuvių šventovė, kur buvo deginamos aukos. Čia nebuvo galima kirsti medžio - net kirviu jo įkirsti, nes tai buvusi didelė nuodėmė ("o gal tami medie tava tėva ar senolia dūšia tin yr". - Statkevičius V., 1990). Apie 2 km į PR nuo Jaunodavos kapinyno (Av-2005) ir naujai išaiškinto Jaunodavos pilialkalnio.

Š. LŽV (O. BUTKIENĖ, 1935); STATKEVIČIUS V., 1990, 22; V.V.

RUPŠIAI
(KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

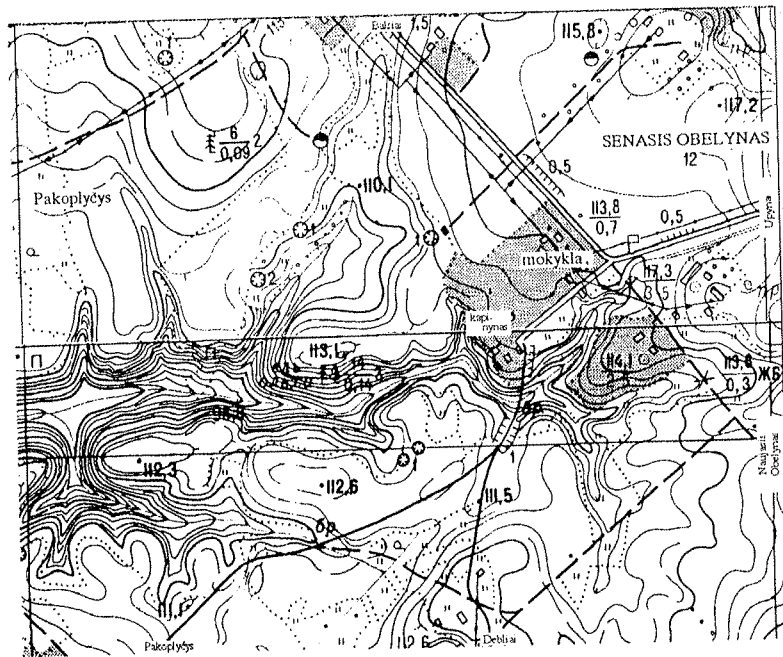
571. ALKKALNIS nurodomas į R nuo Radavičiaus sodybos, į PV nuo Šaltenių pievos.

Š. LŽV (S. PRIALGAUSKIENĖ, 1935).

SAUSLAUKIS
(KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

572. SAULĒS KALNAS. PADAV. Ant kalno esančios duobės - tai urvai į Pajūralio bažnytkaimį. Priekalnėje, ariamame lauke randama kaulų, įvairių dirbinių (peiliukų, durtuvų, kt.).

Š. LTR 2273/88.

Pav. 466. Senojo Obelynė mokyklos vieta

SENASIS OBELYNAS
(UPYNOS SENIŪNIJA)

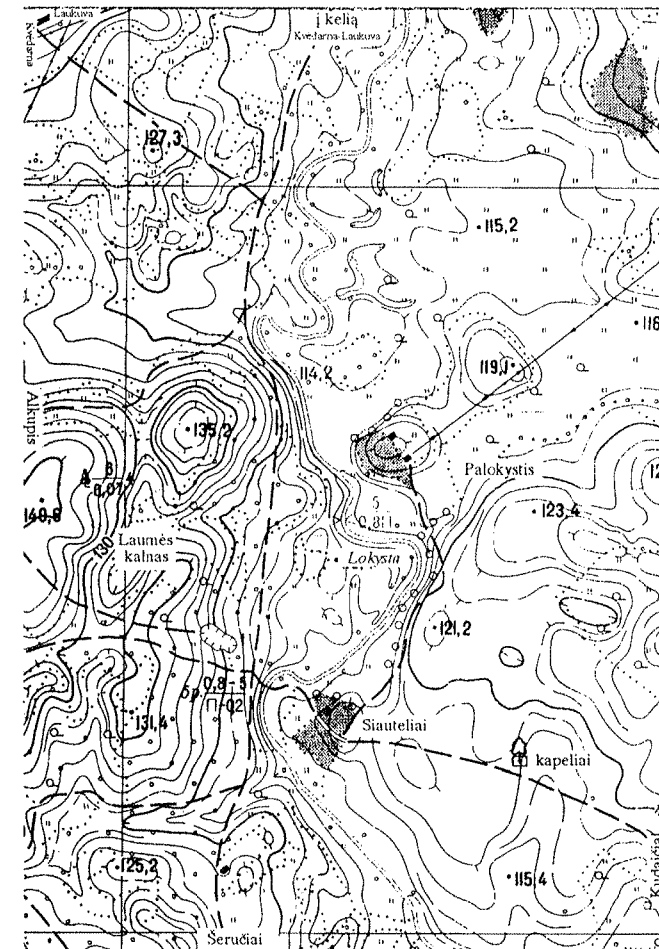
573. VIETOVĖJE, kurioje buvo pastatyta Obelynė pradžios mokykla, sakoma, buvo karčema, kuri paskendo (ten buvo dauba? - V.V.). Dabar tai Noreikienės ir Aurylos gyvenamasis namas prie kelio Šilalė-Upyna, į ŠR nuo Naujojo Obelynė kapinyno (AV-1942). PADAV. Velykų rytą, kai aplink Pakoplyčio bažnyčią ėjo procesija, latrai ėjo aplink čia buvusią karčemą,

ir juos prarijo žemė. Tris dienas, tris naktis girdėjosi giedantys gaidžiai (iš po žemių?).

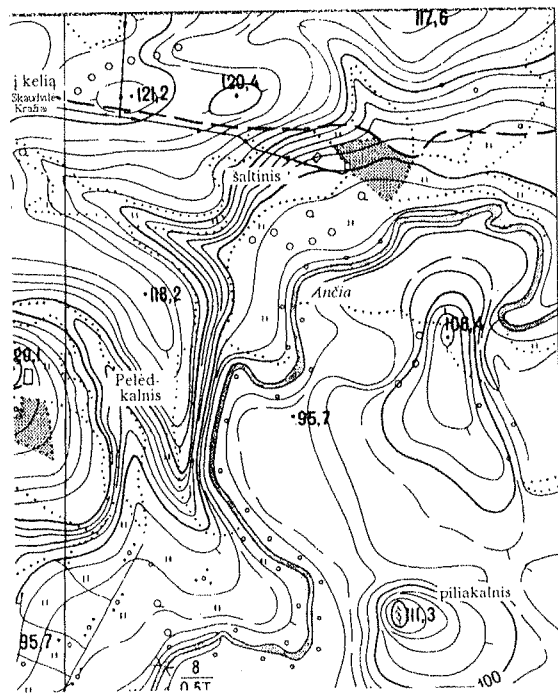
Š. 1976 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 920/54.

SIAUTELIAI
(ŠILALĒS SENIŪNIJA)

574. LAUMĒS KALNAS, LAUMĒKALNIS - per 750 m į PR nuo kelio Kvėdarna-Laukuva, 100 m į V nuo

Pav. 467. Sautelių Laumės kalnas

Pav. 468. Simėnų piliakalnis Pelėdkalnis, šaltinis

kelio Šeručiai - kelias Kvėdarna-Laukuva, 200 m į PV nuo dešiniojo Lokystos kranto. Kalva pailga ŠR-PV kryptimi, maždaug 100x40 m dydžio. PAVAV. "Pasakojama, kad ten gyveno laumės ir tas vardas nuo jų kilęs" (pasak. K. Jucius, g. apie 1850 m. Siautelių k. Užr. 1935 m. - LŽV). Kalno pašlaitėse randama belemnitų - vadinamųjų laumės papų. Vietos žmonės čia rinkdavosi švęsti Joninių, degindavo laužus.

Š. D. BARONO INFORMACIJA 1992 M.; LŽV (J. BENIULIS, 1935); STATKEVIČIUS V., 1990, 27 (SIAUTILAI; KAIMO R DALYJE, LOKYSTOS UP. KAIR. KRANTE).

SIMĖNAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

575. AUKURO KALNAS, PELĖDKALNIS (piliakalnis Ar-1069). PAVAV. A. Ant kalno vaidilutės kūrenusios ugnį (toje vietoje, kur sukastas keturkampis kapėius). B. Ant kalno stovėjo bažnyčia, kuri vėliau nugrimzdo. Tos bažnyčios durys iš kalno išeina į Ančios upę. Kasant kalną, kastuvus atsiduria į bažnyčios bokšto skardą. Buvo sakoma neiti prie piliakalnio į Ančią žvejoti, nes ten bažnyčios durys "lend" (pasak. A. Skirgaila, g. 1915, Kalniškių k., dab. gyv. Simėnų k. Užr. V. Statkevičius 1973).

Š. LŽV (J. SMIELIAUSKAS, 1935; KALNIŠKIAI); STATKEVIČIUS V., 1987, 73; STATKEVIČIUS V., 1990, 16.

576. ŠALTINIS (sg. 523) trykšta dešiniajame Ančios krante, apie 20 m į PV nuo Lėmbartų sodybos ūkinių pastatų. Iš Ančios slėnio dešiniojo kranto aukštumos skardžių teka trys dideli šaltiniai, kurie papėdėje suteka į vieną. Toliau šaltinio vanduo XIX a. buvo panaudotas žuviveisės tvenkiniams (dabar jie apleisti). Aukščiau tos vietos, kur šaltiniai susilieja, iš seno

Pav. 469. Simėnų kopyltėlė prie šaltinio. Aut. nuotr., 1992

Pav. 470. Simėnų šaltinis. Aut. nuotr., 1996

stovi kopyltėlė su šv. Jono Nepomuko, Dievo Motinos ir dviejų angelų statulėlėmis. Šaltinio šventumas aiškinamas aplinkybe, jog jis teka "į rytmečius". Išeitų, kad gydymui visais laikais buvo vartojamas jau susiliejusį į vieną šaltinių vanduo - tik tada tekėjimo kryptis išties rytų. PAVAV. A. Šioje vietoje kadaise buvo miestas, o ant piliakalnio (į PV nuo šaltinių) - bažnyčia. "Paskui tik kokie ten tvanai buvo ir viskas žuvo" (V.V.). B. Sodybos šeimininkės B. Lėmbartienės (g. 1926 m.) prosenelis Šimkus miegojo netoli šaltinių ir susapnavo: "Kas an tos vytos [vietos] pastatys šventa Juona kuoplytėlį, tai bus laimyns to gyvenims". Šimkus neturėjo iš ko kopyltėlę pastatyti, bet mirdamas prisakė vaikams (V.V.). Pirma buvo pastatyta "baublinė" kopyltėlė (iš ažuolo kamieno), paskui dar tris kartus statyta vis nauja. Žmonės ir dabar atvažiuoja šaltinio vandens, vartoja jį akims gydyti. 350 m į PV nuo šaltinio - Simėnų piliakalnis (Nr. 575).

L. ALMONAITIS V., 1994, 127. Š. V.V.

SPRAUDAIČIAI (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

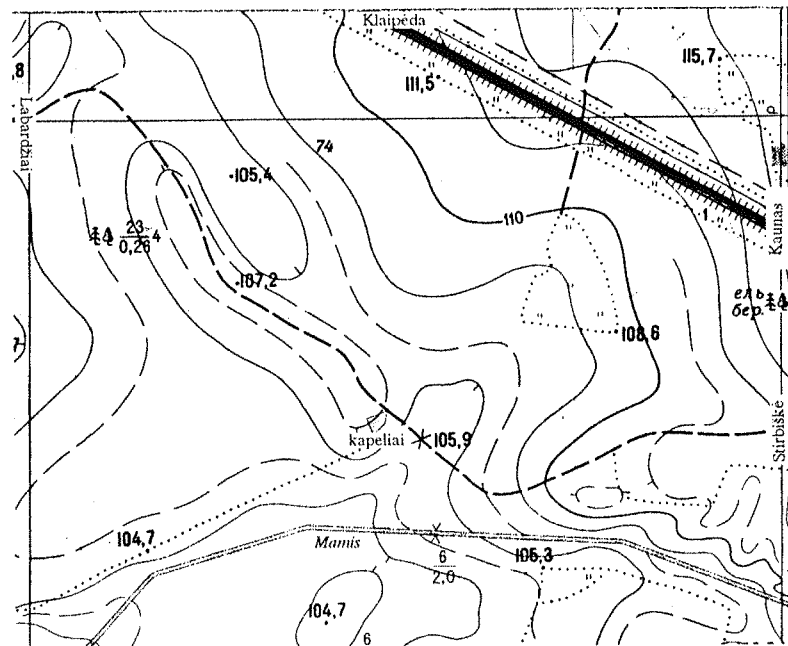
577. UPELIS PIKTILTIS. Vieta nežinoma.

L. VARDYNAS, 124(VAINUTAS).

STIRBIŠKĖ (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

578. KALVA BOBLAUŽĖ. Vieta nežinoma, 2-3 m aukščio. PAVAV. Senovėje čia buvo bažnyčia.

Š. VK, 1976.

Pav. 471. Stirbiškės Smertiškių kapeliai

579. SMERTIŠKIŲ KAPELIAI - apie 1 km nuo Kunčių sodybos, 450 m į PV nuo Naujojo Žemaičių plento, miške, prie kelio Stirbiškė-Labardžiai. PADAV. A. Ant šio kalnelio senovėje buvo kūrenama ugnis ir aukojamos aukos dievams, "ir dabar ten yra akmuo, spėlioja, kad aukuras" (LTR 2273/80). B. Važiavo du pulkai vestuvinių ir tarpusavyje susišaudė. Buvo išžudyta daug žmonių (Statkevičius V., 1987).

Š. LTR 2273/80; STATKEVIČIUS V., 1987, 112-113.

STONIAI
(LAUKUVOS SENIŪNIJA)

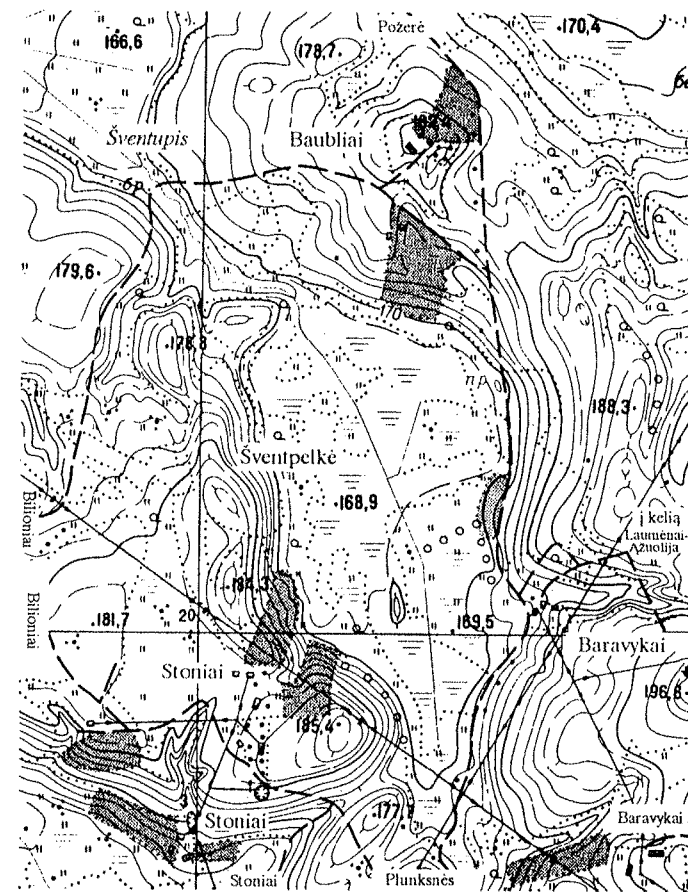
580. ŠVENTUPUKAS prasideda į ŠR nuo Stonių ir į ŠV nuo Baravykų k. ir teka š kryptimi per Šventpelkę (didelį, apie 10 ha ploto duburį), toliau

- į V ir pagaliau į PV. Upelis - maždaug 2 km ilg., dešinysis Rungio up. intakas, įteka į Rungį apie 800 m į R nuo Bilionių piliakalnio (Ar-1042). PADAV. Kada Šventpelkė buvo ežeras, per jį kėlėsi kunigas, bet pakilo didelis vėjas, ir kunigas su Švenčiausiu sakramentu paskendo. Nuo to kilęs ir Šventupuko pavadinimas (Statkevičius V., 1990; LŽV).

Š. 1977 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 923/46; LŽV (S. PRIALGAUSKIENĖ, 1935; RUPŠIAI); STATKEVIČIUS V., 1990, 24.

ŠARKIAI
(ŠILALĖS SENIŪNIJA)

581. AKMUO - per 1 km į ŠV nuo kaimo kapinaičių, tarp senojo kelio Šilalė-Kvėdarna ir kalvio Bernoto sodybos. PADAV. A. Po akmeniu buvo

Pav. 472. Stonių Šventpelkė, Šventupis

gilus rūsys ("sklepas"). B. Konstantinos (t.y. Kvėdarnos) miestas tęsiasi iki pat šios vietos. Kada nugriovė to miesto bažnyčią, tai bažnyčios lobius paslėpė po šiuo akmeniu (prie akmens tie pinigai degdavo). Kiti pasakoja, kad pinigų skrynja buvo paslėpta ne po akmeniu, tik Velnias saugo pinigus, lindėdamas po akmeniu. Kartą keturi vyrai nutarė pinigus iškasti, kai skrynją atkasė, nesisekė jos atidaryti. Tada atvažiavo karietoje juodas ponaitis ir pasakė, kad reikia ateiti visai bažnyčios procesijai su visais reikalingais daiktais mišioms laikyti ("parunku"), nieko

neužmiršti. Giedodama procesija atėjo, ponaitis klausia: "O šnirpštuką žvakėms gesinti ar turit?". Tie apsidairė, žiūri, kad neturi. Skrynja su pinigais į žemę ir nugarmėjo. Kitų sakoma, kad tai buvusi ne skrynja, bet pinigų katilas. Šarkų kapinyne tirti III-IV a. kapai.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 20 (Nr.38).

582. GOJUS. Vieta nežinoma. Ažuolynas.

Š. BAUBLIENĖ A., STATKEVIČIUS V., 1994, 11.

ŠERUČIAI (KŪVĖDARNOS SENIŪNIJA)

ALKUPIS - Lokystos intakas, 5 km ilg., teka pro Šeručius, ties Šiaudaliais įteka į Lokystą (LE). Greičiausiai painiojama su Alkupio kaimo Alkupiū (Nr.452a). Tiesa, jis įteka į Paros upelį.

L. AL, 9 (Nr.156); LE 1/328.

ŠIAUDALIAI (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

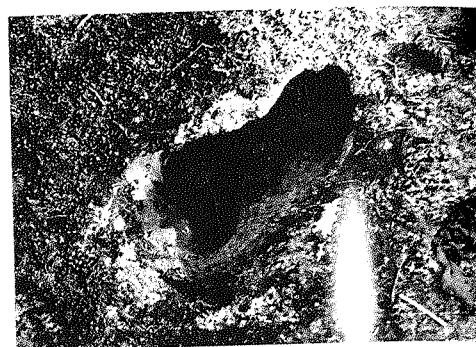
583. AKMUO su PĖDA buvo Lokystos ir Kalūpio santakoje, durpėtos balos pakraštyje. Akmuo - plokščias,

Pav. 473. Šiaudalių akmuo (centre). P. Savicko nuotr., 1955

Pav. 474. Šiaudalių akmens "pėdos". A. Poškos nuotr., 1960

Pav. 475. Trečioji Šiaudalių akmens "pėda". A. Poškos nuotr., 1960

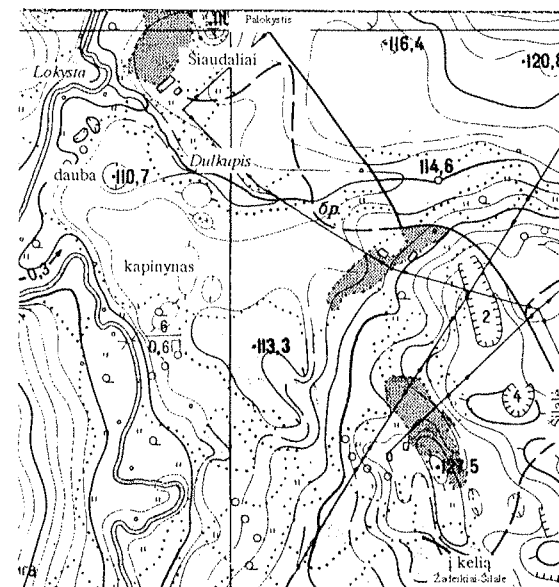
2,25x2,1 m dydžio, su trimis "pėdomis" 31x18 cm dydžio ir 11 cm gylio, 30x13 cm dydžio ir 9 gylio, 28x13 cm dydžio ir 8 cm gylio. "Pėdos" priskiriamos Velniiui ir Raganai. Apie 1955 m. akmuo jau buvo suskaldytas į 4 dalis, vėliau melioratoriai jį užkasė.

Š. AP (A. POŠKA, APIE 1955 M.); LŽV (S. BYLA, 1935); STATKEVIČIUS V., 1986, 20 (Nr.39); L. PA, 26,78 (Nr.190; YRA AKMUO-AUKURAS SU ŽMOGAUS PĖDA; PIL.BIMBARO BUV. PIEVOJE YRA AKMUO SU TRIMIS PĖDOMIS).

584. BOBKALNIS - P kaimo dalyje.

Š. VK, 1983.

585. DAUBA KARČEMVYTĖ - Lokystos ir Dulkupio santakoje, 100 m į P nuo jos, kapinyno (Ar-1073), datuoj.VIII-XV a. teritorijoje, šalia kaimo kapinaičių. PADAV. Čia būta didelio miesto. Žmonės susirinko pasimelsti į bažnyčią (ji buvo atokiau Dulkupio). Tuo metu karčemoje girtuokliai girtuokliavo ir sugalvojo, linksmai sūkaudami, kaip "procesija" citi aplink karčemą. Tada sugriaudė dangus, sudundėjo ir prasivėrė žemė,

Pav. 476. Šiaudalių Karčemvytės dauba

karčemos vietoje liko tik duobė. Kitų žmonių čia nurodoma esant ir *dvi* galias *duobes*: vieną prie kapelių (kurioje, kai kurių pateikėjų žodžiais, prasmego bažnyčia) ir kitą - prie Dulkupio, kur stovėjo karčema. Pasakojama, kad karčemoje girtuokliaujančius perspėjo atjojęs karalaitis, liepė liautis, nes prasmegsį. Šie nesiliovė, ir karčema naktį prasmegusi.

Š. STATKEVIČIUS V., 1987, 114-115.

Pav. 477. Šiaudalių Karčemvytė (dešinėje). P. Savicko nuotr., 1955

ŠILALĖS SENIŪNIJA

KIAUKINĖS MIŠKAS - per 2-3 km į R nuo Šilalės.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/194.

ŠLIUŽAI (KALTINĖNŲ SENIŪNIJA)

586. LAUMĖS DIRVONAS - viduryje miško, 0,7 ha ploto.

Š. VK, 1968 (V. STATKEVIČIUS).

587. MIŠKAS GOJAI - kaimo ribose, 2 ha ploto.

Š. LŽV (A. BRAZDEIKIS, 1935).

TAUTVILAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

588. AKMUO buvo prie keliuko į Riešketas, kuris prasideda iš kelio Laukuva-Vaitkaičiai, Tautvilų kaime,

ties kopylstulpiu. Akmuo buvo nedidelis, su "pėda". 1986 m. nerastas.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 22 (Nr.45).

TREIGIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

589. PILIAKALNIS (*Ar-1049*).
PADAV. Kalnas esą supiltas pagonybės laikais, žemaičių buvo laikomas maldų vieta. Kiekvienas, ateidamas čia melstis, privalėjo atnešti su savim žemių. Jos ir buvo išpilamos ant kalno. Žemaičiai tikėję, jog kuo aukštesnis jų šventasis kalnas, tuo lengviau malda pasiekianti Dievą.

L. Покровский Ф.В. 1899, 144.

590. AKMUO su VELNIO PĖDA - prie Treigių piliakalnio, Virkulio upelio vagoje. Čia daug stambių akmenų, apie kuriuos pasakojami padavimai. Upelio pakrantėje vienas akmuo turi ir velnio "pėdą". PADAV. Po akmenimis yra užkeikti lobiai, po akmeniu su "pėda" - paslėptas aukso puodas. Švedai, traukdamiesi iš Treigių pilies, savo auksą sumetė į Virkulio upelį, paskui kiekvienas kareivis turėjo ant lobia užmesti po akmenį, kad aukso niekas negalėtų išimti (nuo to kilo ir Virkulio upelio vardas - "vyras, kūlis").

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 23 (Nr.46).

TRUMPAINIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

591. BOBKALNIS. Vieta nežinoma. Apie 2 ha ploto.

Š. VK, 1982.

TŪBINĖS (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

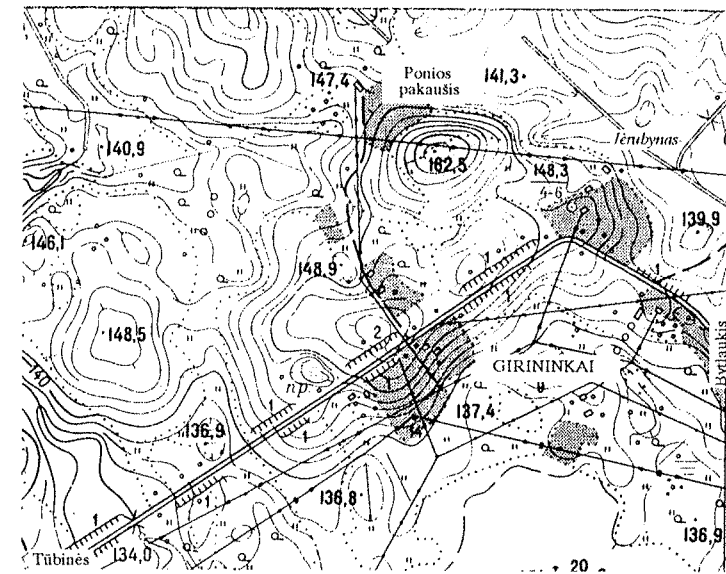
592. KALNAS PONIOS PAKAUŠIS - kaimo R pakraštyje, apie 300 m į Š nuo kelio Šilalė-Kaltinėnai. Tai maždaug 120x180 m dydžio, statokais, 6-8 m aukščio šlaitais kalva. Kalnas primena žmogaus kaktą (VUB F213-214/10). PADAV.. Čia atvažiuodavo ponai juodais drabužiais, ligi rytmečio linksmindavosi. Kartą ryte jie neišvažiavo, tada prasivėrė žemė ir juos prarijo. Ponia dar norėjo išlįsti, stengėsi, bet žemė nebeleido. Viršuje liko kyšoti tik ponios pakaušis. Pasak kitų, ant kalno visada buvodavusi ponia juodais

Pav. 478. Tūbinių Ponios pakaušio kalnas. P. Savicko nuotr., 1955

drabužiais, pas kurią "atbildėdavo" ponaičiai su juodomis skrybėlėmis (VUB F213-214/10).

Š. LŽV (S. PRIALGAUSKIENĖ, 1935; BAGDONAI); LŽV (A. RACKAUSKAS, 1937; TŪBINĖS); STATKEVIČIUS V., 1987, 100; VUB F213-214/10.

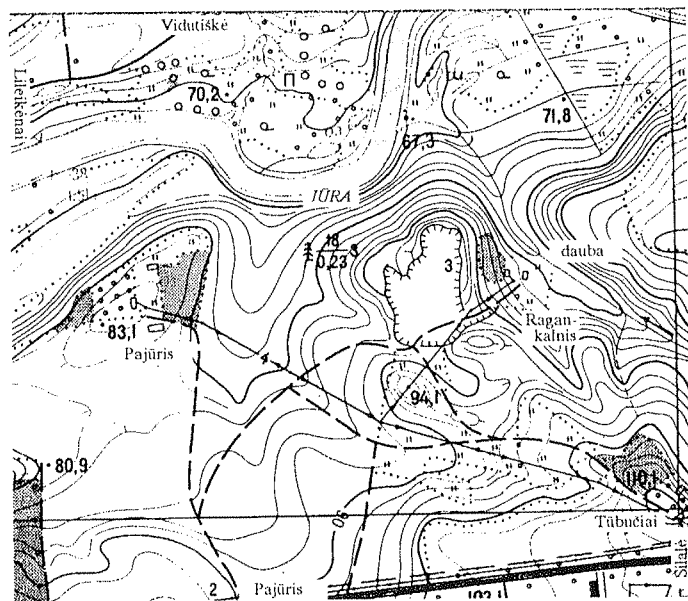

Pav. 479. Tūbinių kalnas Ponios pakaušis

TŪBUČIAI (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

593. RAGANKALNIS - Raganinės miške, 240 m į Š nuo kelio Pajūris-Šilalė, 160 m į ŠV nuo Venkų sodybos, 360 m į PR nuo Jūros up. kair. kranto. Ragankalnis - tai aukštumos atragis, keliais metrais aukštesne Š dalimi. Ta dalis apie 35 m ilg. (Š-P), 15 m pl., čia daug iškasinėta urvų. Š, R, V šlaitai statūs, aukšti, P Ragankalnis pereina į aukštumą. Senų žmonių ši vieta buvo vadinama Raganų kalnu, Ragankalniu, su juo siejamas ir Raganynės miško vardas. Ilgainiui, kada lapės (urvais) ir medžiotojai (duobėmis) iškasinėjo Ragankalnį, jį imta vadinti ir Lapkalniu. Beje, dar vienas Lapkalnis Raganynėje - už 200 m į V (ten žuvo ir medžiotojas Genys) (V.V.). PADAV. A. Raganos ant kalno šokdavo savo raganiškus šokius, ir kartą ant kalno

buvę rūmai prasmego į žemę su visomis raganomis. Sakoma, kad ant kalnelio naktį susieidavo raganos ir šokdavo su ližėmis, šluotomis įvairius šokius (LTR 2273/45). B. Ant kalno rūmuose gyveno Ragana (arba - raganos), kuri vogdavo žmonių vaikus. Pajūrio dvare augo ponaitis, kurį prižiūrėdavo trys moterys: auklė, auklėtoja ir penėtoja. Kartą tos moterys vaiką išsivežė į Raganinės mišką ir besilsėdamos visos užmigo. Ragana sukeitė vaikus. Apkeistasis vaikas iš veido buvo labai panašus į ponaitį, ir ponai augino tą raganiuką. Tiesa, pastebėjo, kad vaikas tapo kur kas labiau išdykęs ir piktesnis. Buvo kalbama, kad ant kalno yra duobė, kurioje raganos gyveno (?), jos augindavo vaikus (LTR 2273/42). "Senų senuovieje gyvena [o] ragana. Tai buvusi labai sena i negraži muoteris i laba neduora. Ale pry jos aidavę žmonys visuokių patarimų diel sveikatas, o kiti

Pav. 480. Tūbučių Ragankalnio vieta, Laumės dauba

ir neduoras reikalas[ais] - a mergai reikdava berna prisiviliuoti, a svetimas karves pakerieti... Kai jau žmoniemis ji pakurieji, paskundi vienuoliam, i any pagava tan ragana i padari teisma. Ragana buva sudeginta an kalna tami miške" (Almonaitis V., 1994). "Kas jau nuskalsdavo stipriau, ponai labai bausdavo ... katros moterys išsigelbėdavo, nubėgdavo an to kalno, subėgdavo, čia būdavo. O kur sugaudavo, tai sukurdavo laužą ir sudegingavo. Tėvalis mano pasakojo, kad tep buva, ir dėl to čia Raganinė. Pri tų bajorų kur dirbdavo, ir nusikalsdava anas, ten loviai buvo padirbti, plakdava su rykštėmis, o katros pabėgdavo čia, tai paskui eidava vaikus paauklėt žmonių biednujų" (pasak. P. Venckus, g. 1925 m. Tūbučių k. Užr. 1995 m. - V.V.). C. Raganynės miške yra paslėpta ginklų skrynja (V.V.). D. Prie kalno vaidendavosi juodas katinas,

kitos baidyklės. "Kas įeidavo į tą miškelį, tai tos raganos užkerėdavusios, kad žmogus paklysdavęs" (LTR 2273/42). Į ŠR nuo Ragankalnio gilus slėnis - vadinamoji Laumės dauba (Statkevičius V., 1990).

Š. 1976 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 920/80-82. LTR 2273/42; LTR 5036/132 (RAGANOS RINKDAVOSI RAGANĖS GIRIOJE); LŽV (M. BERNOTIENĖ, 1935; PAJŪRIS); STATKEVIČIUS V., 1987, 101-102; STATKEVIČIUS V., 1990, 28-29. L. ALMONAITIS V., 1994, 46.

TŪJAINIAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

594. BOBKALNIS. Vieta nežinoma. 0,2 ha ploto kalnelis.

Š. VK, 1938.

UPYNA

"Upynos pavadinimas yra kilęs nuo vandens dievo vardo Upinis, kurį iš pagoniškos pagarbos dievybei tos vietovės mišką pašventino ir pavadino Šventgiriu (turimas omenyje Dvariškių Šventgiris Nr.413a - V.V.)" (XIX a. pabaiga).

L. JUZUMAS V., 1994, 92.

595. PALAKPRŪDIS nurodomas prie A. Rimkaus sodybos, 0,1 ha ploto, 2 m gylio. PADAV. Kūdroje yra nuskendęs varpas. Apie 1905 m., rugpjūčio mėnesį J. Čilvinas dar girdėjo varpą kūdroje skambant.

Š. LŽV (J. KRŪKA, 1936).

VABALAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

596. PARŠEŽERIO P pakrantė. PADAV. Vakarais, kada žmonės sumigdavo, čia išeidavusios pasivaikščioti, maudytis laumės.

Š. STATKEVIČIUS V., 1990, 27.

597. GAIDKALNIS. Vieta nežinoma.

Š. BAUBLIENĖ A., STATKEVIČIUS V., 1994, 20.

598. AKMUO - apie 100 m į PV nuo P. Brazausko sodybos, tako Rėšketai-Laukuva ir upelio sankirtoje, upelio vagoje. Akmuo nedidelis, su "vaiko pėda". Žmonės ant akmens stojasi, žengdami per upelio vagą. Kai kas mano, kad tikrasis Vabalų akmuo su "pėda" gulėjo prie to paties upeliuko ir kelio Laukuva-Vaitkaičiai sankirtos

(tas akmuo suskaldytas tiesiant Žemaičių plentą).

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 21-22 (Nr.41).

VAIKIŲ LAUKAS (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

599. BOBKALNIS. Vieta nežinoma. Apie 1 ha ploto.

Š. VK, 1968.

VAITKAIČIAI (LAUKUVOS SENIŪNIJA)

600. AKMUO su ŽENKLAIS. Vieta nežinoma. Akmuo "su neaiškiais parašais".

L. LAM, 255; MICKEVIČIUS J., 1958, 4; PA, 75 (Nr.149).

VARSĖDŽIAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

Varsėdžių šv. Roko paveikslas laikomas stebuklingu. Paveikslas yra atskiroje, jam skirtoje koplyčioje. Žolinės metu (08 15) prie jo suplaukia tūkstančiai žmonių.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/186.

VEDRIAI (UPYNOS SENIŪNIJA)

601. PILIAKALNIS (Ar-1052). PADAV. Tamsiomis naktimis čia susirinkdavo raganos ir raganiai pasitarti dėl savo burtų ir kerėjimų. Užgiedojo gaidžiui, viskas pranykdavo.

Š. LTR 2273/53.

602. AKMENOS sietuva - prie Vedrių piliakalnio (*Ar-1052*). Sietuva niekada neužšąla (toks užkeikimas). PAVAV. A. Kada švedų piliakalnyje seniai nebebuvo ir piliakalnio dalis upės paplauta nugriuvo, "į upę iššliaužusi iš kalno" dėžė, o ant jos sėdėjo pana. Ji trejus metus ant dėžės sėdėjo ir verkė, prašė pagalbos. Piemenys ėmė ją svaidyti akmenis, tada pana pasakė, jog prie Akmenos yra medis, upė nuplaus krantus, medis nugrius, iš jo padirbs lopšį, jame išaugs vaikas, kuris ją išgelbės ir pasiimsiąs dėžę. Tai pasakiusi, pana pasinėrė kartu su dėže sietuvoje: toje vietoje vanduo niekada neužšalęs. B. Pas vedriškę moterį tarnavo merga, kuri nuolat bėgiodavo į Akmenos paupį, sušvilpdavo, ir prie jos atsiradavo bernai švedai. Sodžius pradėjo manyti, kad ji turinti santykių su piktosiomis dvasiomis, ir ėmė merginą persekioti, dėl to ji pabėgo iš Vedrių kitur tarnauti.

L. Крживицкий Л., 1909, 116.

VIDGIRIAI (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

603. PIKTAKMENIS buvo per 1 km į V nuo Bastakio sodybos, apie 200 m į Š nuo kelio Jomantai-Teneniai. Akmuo - apie 3x4 m dydžio, plokščias, visas žemėje. Akmenyje buvo matyti velnio, ožkos "pėdos", botago kirčių "randai". Nerastas (greičiausiai užslin-ko žemėmis).

Š. VK, 1968 (M. PAKALNIŠKIENĖ); STATKEVIČIUS V., 1986, 22 (NR.42). L. JUKNIUS K., 1988.

604. AKMUO su PĖDOMIS buvo kaimo R pusėje, apie 300 m į P nuo kelio Jomantai-Teneniai, buvusioje Bertašiaus žemėje, Bimbalinės krūmynuose. Akmuo buvo su dviem arklio ir viena "paslydusia" "pėda". Manoma, kad melioratoriai akmenį užkasė.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 22 (NR.43). L. JUKNIUS K., 1988.

605. AKMUO - apie 100 m į V nuo P.Jančiausko sodybos. Melioratoriai nuvilko į R sodybos pusę ir, atrodo, apvertė. Akm. - 1,8x1,8x0,8 m dydžio, akmenyje yra įspausta vaiko "pėda", kurios, akmenį apvertus, nesimato.

Š. STATKEVIČIUS V., 1986, 22 (NR.44).

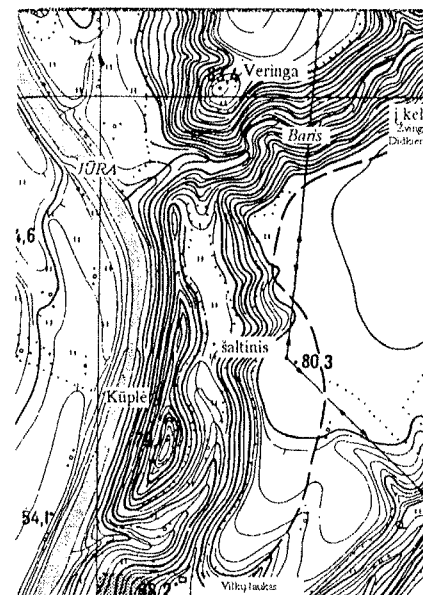
VYTOGALA (UPYNOS SENIŪNIJA)

606. AKMUO. Nuo seno kaime ant didelio akmens stovėjo koplytėlė. Akmuo, pakinkius 8 arklius, buvęs atvežtas iš pagirio, iš "Puteikio dešimtinių". Prieš Pirmąjį pasaulinį karą be leidimo buvo sumanyta pastatyti naują koplytėlę. Visą kalnę po to prisiėmė B.Sungailienė sakydama, kad mažai matanti, tai ir pasistačiusi įžadinę koplytėlę Dievo Motinos garbei tikėdama, kad praregėsianti.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/179.

VILKŲ LAUKAS (PAJŪRIO SENIŪNIJA)

607. ŠALTINIAI trykšta R Kuplės piliakalnio (*Ar-1060*) papėdėje. Padavime sakoma: dvaras buvęs Bario

Pav. 481. Vilkų lauko Kūplės piliakalnis ir Bario lankos šaltinis

lankoj - LTR 2077/491). Šaltiniai nuteka į P, paskui užsisuka apjuosdami piliakalnį ir įteka į Jūros upę. PAVAV. A. Buvo dvaras su piktu ponu. Velykų rytą bernai atsikėlė melstis, tai ponas tuojau nuvarė juos malkų skaldyti. Dėl to pono dvaras pradėjo grimzti į žemę, liko tik duobė, kurioje vėliau atsirado ežeras, po kurio laiko jis išnyko, liko tik šaltiniai (LTR 2077/491). B. Buvo didelis dvaras, ponų būta gobšių. Kartą kalėdodamas pas juos užsuko kunigas, su savimi turėjęs stulą. Stulą jis pasidėjo ant stalo, tuo metu šeiminkė norėjo kunigą pavaišinti - paėmusi kiaušinių, norėjo juos pakepti. Vienas kiaušinis krito, sudužo. Šeiminkė ėmė bartis, ir dvaras nugrimzdo. Viršuje beliko tik stalas su padėta stula. Be to, buvo matyti ir to dvaro kaminas, kur, metus akmenėlį labai giliai suskambėdavo (ar nepainiojama jau su

piliakalniu ? - V.V.). Kuplė ir Veringa buvo nuskendusį dvarininkų dukros (Pajūrio m-klos kraštotyros fondas. Užr.1969 m.). C. Vakare prie šaltinių vis vaikščiodavo mergaitės ir sveikindavosi "Kūpli", "Veringa", nuo to kilo šaltinių vardai. Sakoma, kad, pamąčiusios žmogų, tos bevaikščiojančios mergaitės nerdavo į likusią to dvaro skylę (kamina ?). Vasarą, kada vanduo būdavo skaidrus, ten (dugne) buvo matyti mūrai (Pajūrio m-klos kraštotyros fondas. Užr.1967 m.). Žmonės visada čia eidavę atsigerti ("Kur eisi ? Ar į Kūpli, ar į Veringą" - LTR 2077/491).

Š. LTR 2077/491; PAJŪRIO M-KLOS KRAŠTOTYROS FONDAS.

608. KUPLĖS KALNAS (*piliakalnis Ar-1060*). PAVAV. Kalne yra nugrimzdusi bažnyčia.

Š. VAK 52/278.

ŽADEIKIAI (KVĖDARNOS SENIŪNIJA)

Šiandieninėje Žadeikių gyvenvietėje yra Šventų dvaras, minimas 1593 m. Į V-ŠV - Šventų miškai (Nr.288), jie minimi ir padavime apie Ažuoliją (Nr.460). PAVAV. Senovėje kaime buvo koplyčia, šventa vieta. Nuo to kilo kaimo pavadinimas Šventai.

L. BALCIŪNAS K., 1983, 99.

KALVELĖ ALKA(?) - Šventų dvaro parko Š kampe. Tai kauburys, V.Statkevičiaus duomenimis, vadinamas Alka. Jis apvalus, apie 4-5 m skr., h= 2 m. PAVAV. Kalvelės viduje yra

išmūrytas kažkoks rūšys. Jis jungiasi požeminiais urvais su kitais dviem rūšiais, virš kurių taip pat buvę sampilai. Apie 1930-1940 m kalvelę tyrinėję kažkokie mokslininkai.

Š. 1975 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 919/101; STATKEVIČIUS V., 1990, 14.

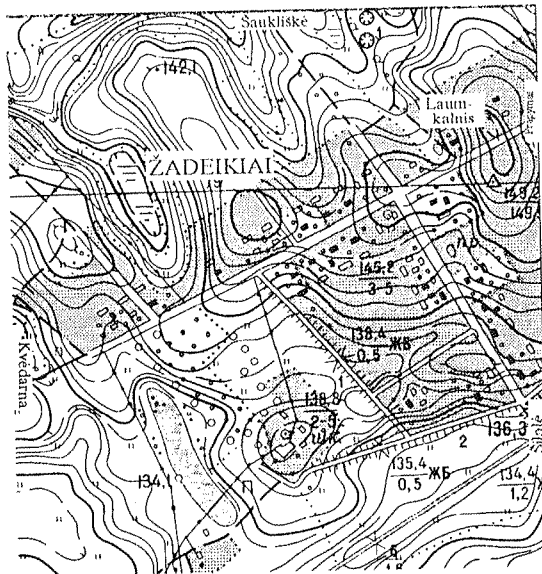
609. LAUMKALNIS - gyvenvietės centrinėje dalyje, kelių Kvėdarna-Laukuva ir Kuliškiai-Prapymas sankryža - ant Laumkalnio plynaukštės. Pagal VK Laumkalnis - tai kapeliai tos plynaukštės viršuje. PADAV. Kartą merginai (labai gražiai - "tikrai Laumei") piršosi du jaunikiai, ji surengė lenktynes: kuris iš jų greičiau pribėgs prie jos - už to tekės. Mergina stovėjo ant dabartinio Laumkalnio, vaikinai atbėgo kartu, bet prie jos kojų mirė. Mirė iš širdies skausmo ir mer-

Pav. 482. Žadeikiai. Kapeliai ant Laumkalnio. Aut. nuotr., 1994

gina. Laumkalnyje visi trys yra palaidoti, jiems atminti pastatyti keli kryžiai ir koplytėlė. Prie jų gegužės mėn. renkama giedoti gegužinių pamaldų.

Š. 1975 m. V. STATKEVIČIUS ŽV., AS 919/102; STATKEVIČIUS V., 1987, 115; STATKEVIČIUS V., 1990, 27; V.S; VK, 1968.

Pav. 483. Žadeikių (Šventų) Laumkalnis

ŽAŠINAS (ŠILALĖS SENIŪNIJA)

610. AKMUO - kapinyno (Ar-1074) teritorijoje, Š keliuko Žašinas-Žašinulis pusėje. Tyrinėjant Žašino kapinyną, akmuo visas atkastas: 80 cm gylyje jis buvo 1,8x2,8 m dydžio, h = 1,1 m. Be to, rasta ir 1,2x0,45 m dydžio jo nuoskala. Žmonių buvo kalbama, kad po akmeniu paslėptas lobis (Statkevičius V., 1986). Kapinyne tyrinėti X-XIII a. kapai.

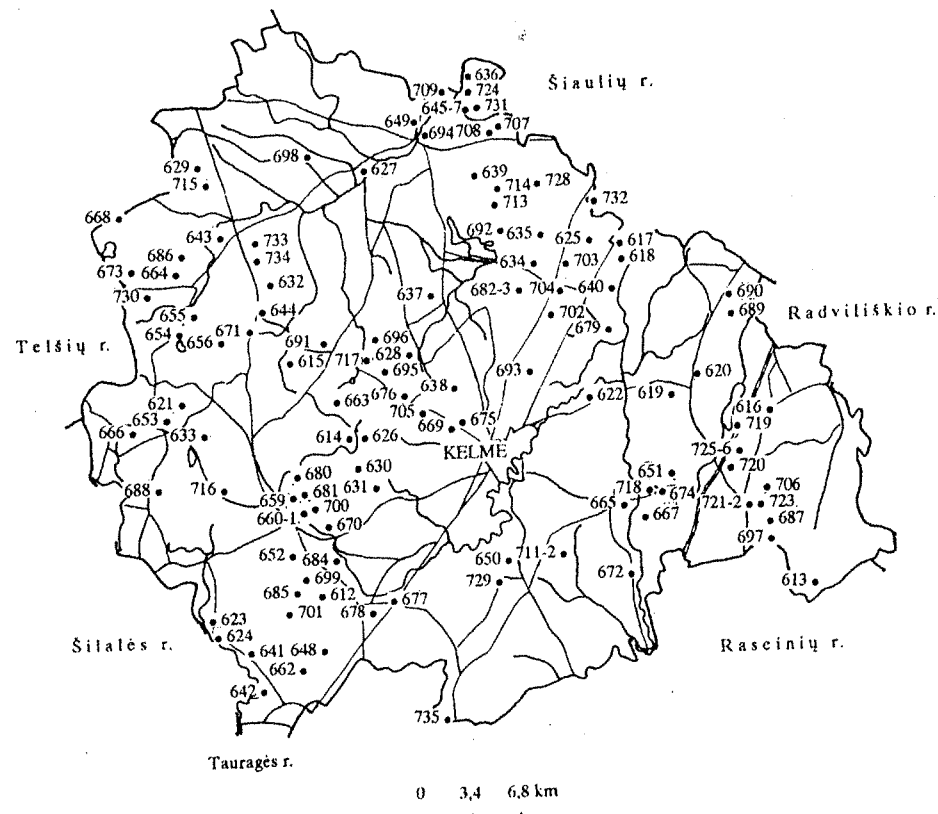
Š. 1976 m. L. VAITKUNSKIENĖ TYR., AS 527/44-45; STATKEVIČIUS V., 1986, 23 (Nr.47).

ŽVILIAI ŠILALĖS SENIŪNIJA

611. UPELIS ŽADALIS išteka prie Šilalės-Tauragės kelio, apie 2 km

ilg., teka R kryptimi į P nuo Žvilių, į Š nuo Apidėmės, Indijos k. PADAV. "Kur dabar pradeda tekėti upelis, kitą kartą buvęs šaltinis, kuris turėjęs gydomosios reikšmės. Jei kas nusiprausdavo tuo vandeniu, tai akys išgydavusios. Kartą apakęs vienos ponios šuniukas. Ši nuvedus jį prie to šaltinio ir išmaudžius. Nuo to laiko šaltinis nustojęs gydomosios reikšmės. Kadangi žmonės pasižadėdavo, tai ir upelis gavo vardą "Žadalis" (pasak. O. Kaminskienė, g. apie 1885 m. Kraikių k. Užr. 1935 - LŽV). Į Š nuo upelio - Žvilių kapinynas (Ar-1028), į ŠR - Biržų Lauko Alkos pieva ir Alkos Pilė (Nr.475), į PV - Indijos Saulėkalnis (Nr.503).

Š. LŽV (J. ŽYMANAITĖ, 1935). L. ALMONAITIS V., 1994, 102.

**ADOMAIČIAI
(PAKRAŽANČIO SENIŪNIJA)**

612. LAUKAS PERKŪNIŠKĖ - į Š nuo kaimo, 1 ha ploto.

Š. LŽV (O. KARASKAITĖ, 1935).

**ANTANIŠKIAI
(TYTUVĖNŲ SENIŪNIJA)**

613. KARTUVIŲ KALNAS. PADAV. Ant kalno rusai korė 1863 m. sukilėlius.

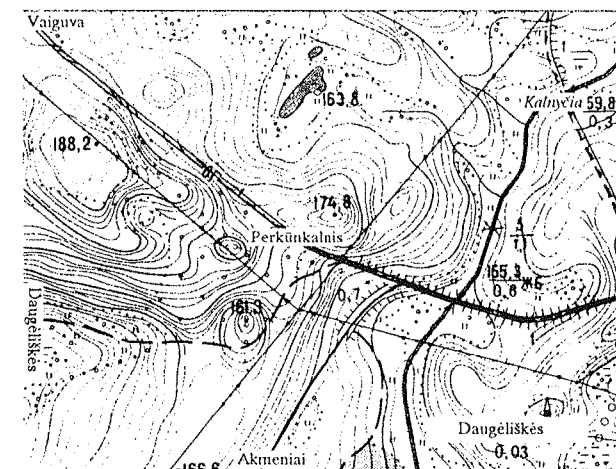
Š. LŽV (S. GŽEGOŽAUSKAITĖ, 1935); L. KVIKLYS B., 1991, 4/542.

**AKMENIAI
(VAIGUVOS SENIŪNIJA)**

614. PERKŪNKALNIS (*alkakalnis IP-1409/A*) - Kražių meistrijos miško

kv.Nr.58 R pakraštyje, 250 m į ŠV-V nuo Kalnyčios upelio pralaidos kelyje Kelmė-Vaiguva, į PV nuo to kelio. Kalnas - 0,4 ha ploto (apie 17 ha - VAK), 80 m ilg. (ŠV-PR), 40 m pl. Ant kalno būta ir "akmenų tvoros". PADAV. Ant kalno buvo kūrenama amžinoji ugnis, vėliau buvusi švedų pilis, jų "maldykla" ir "prūdelis apsiplovimui nuo griekų". Ant kalno įsitvirtinę švedai išbuvo net 3 metus (LŽV). "Perkūnkalnis ir Kerštkalnis. Tektų rišti su senosios lietuvių tikybos kultu" (Kviklys B., 1991). Į V-PV - Perkūniške vadinta vietovė, tik apie 1970 m. čia sunyko *Perkūniškės vienkiemis*. Akmenuose, Perkūniškėje tyrinėti pilkapiai, kuriuose rasti II-IV a. kapai, be to, rastas I V-VI a. kapas ir 46 - XV-XVI a.

Š. 1989 m. MMT žv.; KPA, 595(KALNAS, ANT KURIO SENOVĖJE BUVUSI ŠVEDŲ MALDYKLA. PRIE KALNO PRŪDELIS IŠGRĮSTAS

Pav. 484. Akmenių Perkūnkalnis

BADAUSKIAI (GRIMZIŲ SENIŪNIJA)

617. AKMUO (*akmuo su ženklais Ar-381*) - per 400 m į PV nuo senojo kelio Kelmė-Šiauliai, 280 m į R nuo Bagdonienės sodybos, miško vietovėje, vadinamoje Ragaviniu. Akmuo čia pastatytas 1910 m. (skirstantis Badauskių kaimui į vienkiemius) ant sukasto 3,5 skr. kapčiaus - "Ragavinio", tarp O. Umbrasienės ir J. Kazlausko žemių (AP). Akm. - rausvai pilkas, nuapvalintos piramidės formos, 30 cm pl. (viršuje) ir 40 cm pl. (apačioje), h= 40 cm. Akmens R pusėje iškaltas kryžius ir lankelio formos ženklas su kilpute viename lankelio gale.

Š. 1967 m. MMT zv., AS 470/10-11; AP (P. JAGMINAS, 1968 11 18); L. KUNCEVIČIUS A., 1983, 65; RIMKUS V., 1969, 3.

618. SMAILKALNIS, PILAITĖ. Kalnas kupolo formos, 58 m ilg. (ŠV-PR), 50 m pl. (ŠR-PV), h= 9 m. PADAV. A. Kalnas supiltas senovėje (D.R.). B. Kadaisė čia buvusi bažnyčia ar koplyčia ir mergaičių vienuolynas, kurie nugrimzdo į smelį (AP). Šiauriniame

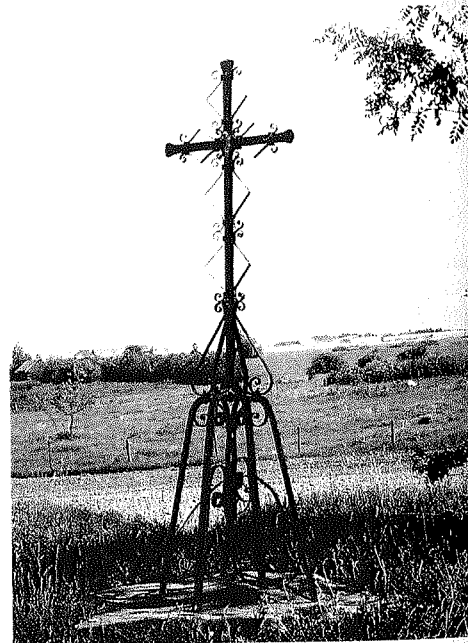
Pav. 488. Badauskių Smailkalnis. D. Ramančionio nuotr., 1993

kalno šlaite yra plokščias akmuo, kuriuo užversta buvusi anga į požemį (D.R.). Prie kalno randama žalvarinių dirbinių.

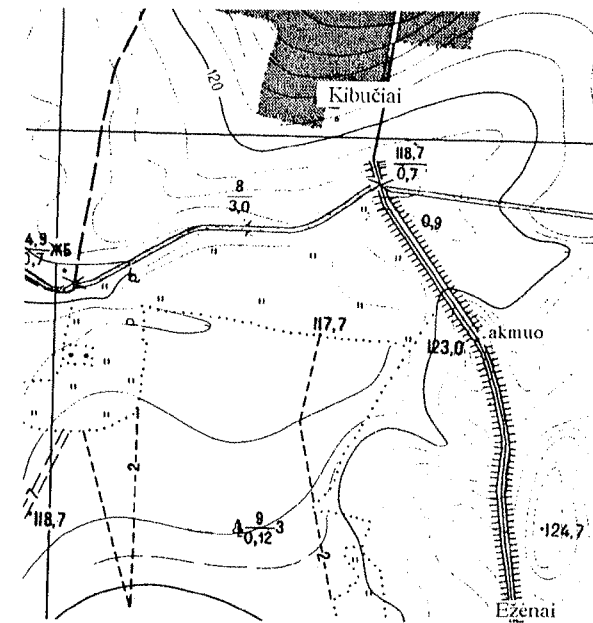
Š. AP (P. JAGMINAS, 1970 11 02); D.R. L. ŠIDIŠKIS T., 1995, 5.

BUDRIŪNAI (TYTUVĖNŲ SENIŪNIJA)

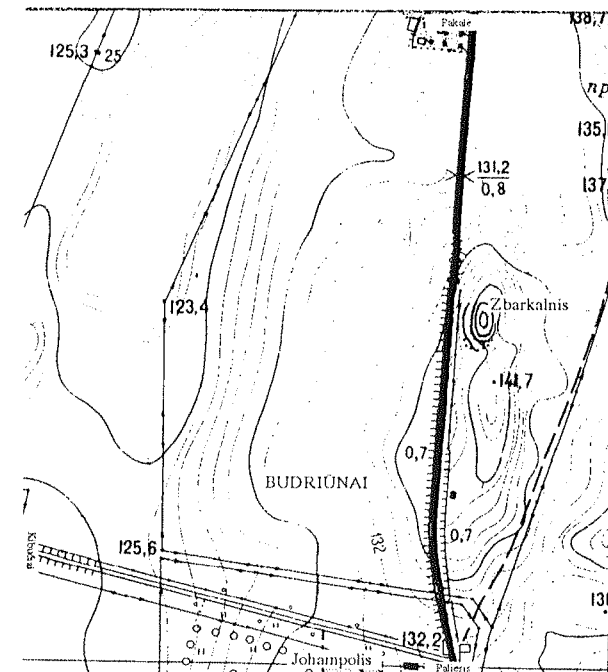
619. AKMUO su smailiadugniu dubeniu (*Ar-391*) - per 1 km į V nuo kelio Tytuvėnai-Šiauliai, apie 600 m į V nuo Johampolio dvaro, R kelio Budriūnai-Kibučiai pusėje, kaimo kapeliuose (saugomuose kaip Budriūnų senkapiai, *Ar-390*). Akm. - rausvas, trikampio formos, plokščiu, 1,5x1,2 m dydžio paviršiumi, centre yra 20 cm skr., 15 cm gylio smailiadugnis dubuo (IA -

Pav. 489. Budriūnų kapelių kryžius ant akmens su dubeniu. V. Daugudžio nuotr., 1967

Pav. 490. Budriūnų akmuo su smailiadugniu dubeniu

Pav. 491. Budriūnų Zbarkalnis

dubuo 19 cm skr., 19 cm gylio). Ant akmens apie 1910 m. Johampolio kumečių pastatytas kalvio J. Navicko darbo geležinis ažūrinis kryžius, savo keturiomis kojomis "apglėbęs" dubenį.

Š. 1967 m. MMT žv., AS 470/12; 1967 m. LII žv., AS 292/12; AP (P. JAGMINAS, 1960 08 02); L. IA, 56 (Nr.55).

620. ZBARKALNIS (*senkapiai Ar-330*). PAVAV. A. Ant kalnelio buvo kalvinių bažnyčia, kuri nugrimzdo į žemę (AP). Pasak kitų, kalvinai ("protestantai") čia tik buvo pradėję statyti bažnyčią, bet Bazilionių jėzuitai sutrukdė - Bazilionių gimnazijos mokiniai plytas pernakt sunėšiodavo į Raudinuko ežerą (LŽV). B. Kalne yra požemiai, rūšiai; įmetus akmenėlį į kiaurymę kalne, pasigirsta keistas žvangėjimas. C. Ant kalnelio protestantai rinkdavosi tartis, nuo to kilo Zbarkalnio vardas (LŽV). Johampolio dvarininko O. Grušausko tėvas, pasakojama, norėjo čia

Pav. 492. Budriūnų Zbarkalnis. Aut. nuotr., 1993

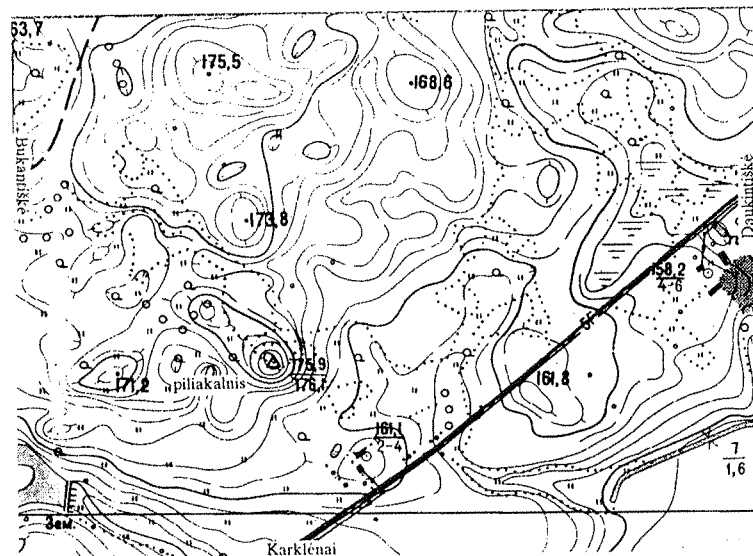
bažnyčią atstatyti, bet nesulaukė žmonių pritarimo (AP).

Š. AP (P. JAGMINAS, 1960 08 02); LŽV (L. ZDANAVIČIUS, 1935; ALKSNYSNISKĖ).

BUKANTIŠKĖ (KRAŽIŲ SENIŪNIJA)

621. PILTINĖ (*piliakalnis Ar-383*). PAVAV. Kadaisė ant kalno buvo bažnyčia.

Š. VAK 14/33 (LŽV).

Pav. 493. Bukantiškės piliakalnis

BUMBULIAI (PAKRAŽANČIO SENIŪNIJA)

DAUGVIERĖS KALNAS (*senoviniai gynybiniai įtvirtinimai Ar-400*). PAVAV. Čia buvo vienuolių stovykla.

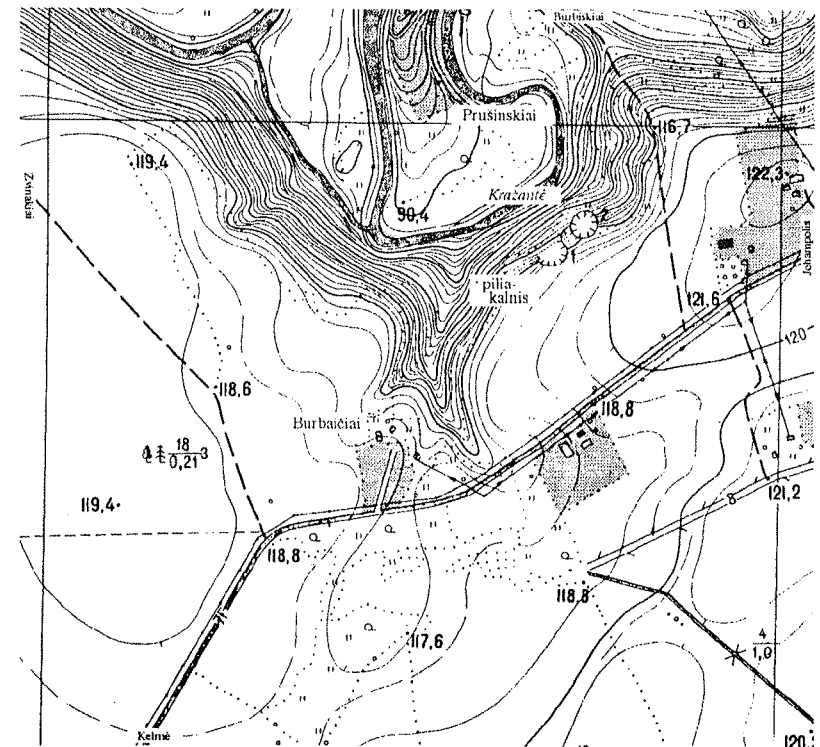
Š. VAK 14/39-40(LŽV). L. RIMKUS V., 1970, 3-4 (SU SENOVĖS RELIGINIŲ KULTŲ SUŠIĖS IR BUMBULŲ KAIMO KALNELIS, VADINAMAS DAUGVIERE).

BURBAIČIAI (GRIMZIŲ SENIŪNIJA)

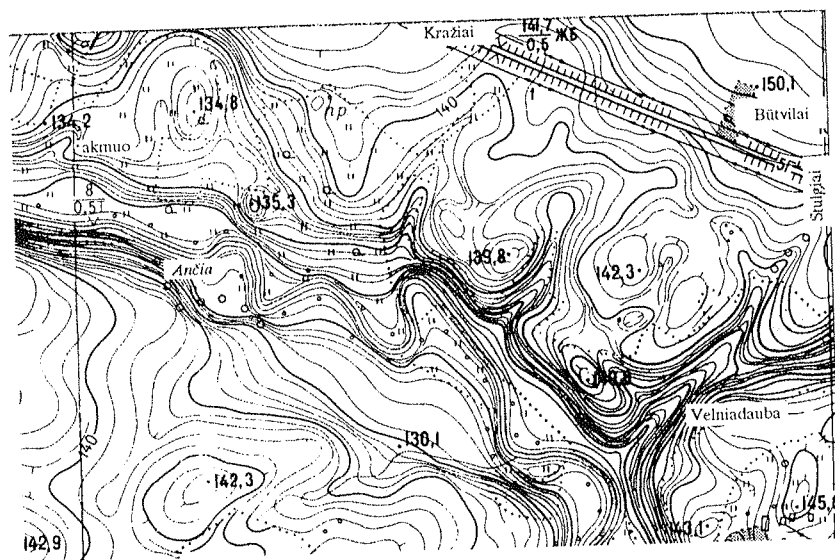
622. PILIAKALNIS (*Ar-382*). PAVAV. A. Ant kalno nuskendusi švedų

bažnyčia, naktį girdimas jos varpų skambesys (Kviklys B., 1991), gaidžio giedojimas (Крживицкий Л., 1909). Kalno bažnyčia užkasė milžinai (LŽV). Kražantės upė iš kalno išplovė monstranciją (V.V.). B. Kalne žmonės mėgino kasti, bet kitą dieną viską rado užversta. Vėliau mėgino arti, bet kada vienas kunigas užsėjo ir atėjęs rado tik "mažučio vaikelio" pėdas, nustojo (Крживицкий Л., 1909). P piliakalnio pusėje nurodomas *akmuo* su "pėda".

Š. LŽV (E. KVEDARIENĖ, 1935); V.V. L. KVIKLYS B., 1991, 4/530; LAM, 214(PILIUKAI); PA, 71(NR.63; PILIUKAI); RIMKUS V., 1969, 3; RIMKUS V., 1992A; Крживицкий Л., 1909, 86.

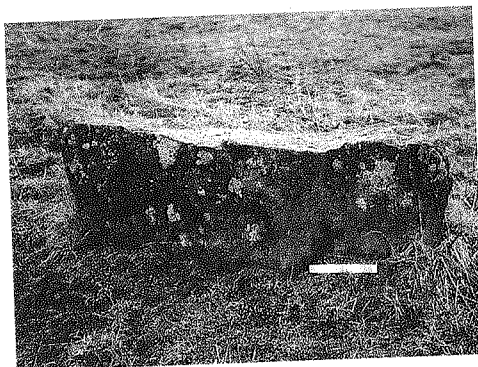
Pav. 494. Burbaičių piliakalnis

Pav. 495. Butvilų Perkūnplokščio akmuo ir Velniadauba

BUTVILAI (PAKRAŽANČIO SENIŪNIJA)

623. AKMUO PERKŪNPLOKŠTIS, PERKŪNPLOŠČIUKAS - per 420 m į PV nuo kelio Kražiai-Stulgiai, apie 160 m į P nuo Kybartų sodybos pastatų, Akmenos slėnio šlaite, apie 100 m nuo Akmenos kairiojo kranto. Akm. - pailgas R-V kryptimi, 1,8 m ilg., 38-54 cm pl., h= 48-55 cm.

Pav. 496. Butvilų Perkūnplokščio akmuo. Aut. nuotr., 1995

Š. LŽV (O. PEŠTININKAITĖ, 1935); VK, 1986 (PERKŪNPLOKŠTIS); V.V.

624. VELNADAUBIS - į PV nuo Stulgių-Kražių kelio. Maždaug 400 m ilg. griova, kuria į Akmeną (iš R) įteka nedidelis, vasarą išdžiūstantis Varlupis. Velnadaubyje vaidenasi.

Š. V.V. L. ALMONAITIS V., 1994, 125-126.

DAUGINIAI (TYTUVĖNŲ SENIŪNIJA)

625. AKMUO VELNIO GALVA - Nariškių, Dauginių, Spitkiškių, Žukiškių kaimų ribų kampe. Akm. - 1,5 m skr., h= 1 m. PADAV. Velnias aplink akmenį vedžioja, žmones klaidina.

Š. LŽV (V. ŽIBAITIS, 1935).

DAUGĖLIŠKĖ (VAIGUVOS SENIŪNIJA)

626. ALKOS KALNAS. 1593 m. dokumente minimas Alkos kalnas (Лесная уволка въ им. Довгялиш-ках). Be to, 1642 m. Kražių klebonijos inventoriuje sakoma: "pod gurą Alka kalniem". Vieta nežinoma.

Š. VK. L. AL, 7(Nr.98); BŪGA K., 1924, 58,59; DUNDULIENĖ P., 1979, 98; JABLONSKIS K., 1941, 160; LAM 117; СПРОГИС И.Я., 1888, 4.

DEGSNĖ (UŽVENČIO SENIŪNIJA)

627. KIPŠPELKĖ. Vieta nežinoma, pelkėtos pievos.

Š. VK, 1982.

DEIVIAI (GRIMZIŲ SENIŪNIJA)

Kaime Šventupis (Nr.640) įteka į Dubysą.

DIEVONIAI (KELMĖS SENIŪNIJA)

Į Š nuo Kelmės, į R nuo Gineikių, prie kelio į Šaukėnus.

DIMGAILIAI (KELMĖS SENIŪNIJA)

628. AKMUO su smailiadugniu dubeniu (Av-1861) - M. Stakutienės

sodyboje, prie daržinės, užkrautas plytomis (bene į dubenį įstatyta daržinės vartų ašis). Buvo rastas 1941 m. lauke. Akm. - tamsiai pilkas, 115x65 cm dydžio, h=30 cm, su 18 cm skr. (dugne - 5 cm) ir 16 cm gylio pusapvalio pjūvio dubeniu.

Š. AP (P. JAGMINAS, 1970 11 03); L. IA, 56 (Nr.56).

DOMEIKIAI (UŽVENČIO SENIŪNIJA)

629. PIEVA ALKĖ. LŽV plane ir anketoje įsivėlusį klaidą (Alkė nurodoma skirtinguose sklypuose). Greičiausiai Alkė vadinama pieva reikėtų laikyti vietą į Š nuo kaimo, 250 m į Š nuo lauko kelio Domeikiai-Žaduvėnai tiltelio per Ušną (buvęs Adomaičio sklypas). PADAV. Vienas šeimininkas išsiuntė šią pievą šienauti berną ir liepė pareiti valgyti, kada nupjaus. Bernas pjovė ilgai, išalko (nuo to kilo pavadinimas). Parėjo tik apie pietus.

Š. LŽV (J.ŠIMAS, 1935).

GALINIAI (VAIGUVOS SENIŪNIJA)

630. EGLĖ augo Liepynų kalno Š pusėje. PADAV. Čia buvusi sukilėlių (metėžinkų) virtuvė. Sukilėliai apylinkės gyventojus plėšdavę, nešdavę savon virtuvėn maistą. Po eglė tie sukilėliai turėjo pasidarę altorių ir melsdavosi.

Š. LŽV (A. ADOMAITIS, 1935).

GALVYDIŠKĖ (ŠAUKĖNŲ SENIŪNIJA)

AKMUO - prie Galvydiškės piliakalnio (*Ar-409*) žmonės nurodo akmenį "su kažkokiais raštmenim". *PADAV.* Po tuo akmeniu paslėptas sukilėlių auksas.

Š. D. R.

GANIPRAVA (KRAŽIŲ SENIŪNIJA)

631. MERGEŽERIS - nurodomas į R nuo kaimo, miškuose. *PADAV.* Ežere nuskendo skalbėjos, todėl kilo Mergėžerio pavadinimas (Lituanica, 1923). Regis, tą patį ežerą kaip undinių buveinę aprašė ir T. Wolanskis 1845 m. (Dundulienė P., 1990). Galbūt nurodomą Mergėžerį Ganipravoje reikia tapatinti su Šilų-Mergiškės miškų (5 km į P nuo Ganipravos) Mergėžeriu (V.V.).

L. DUNDULIENĖ P., 1990, 122; LITUANICA, 1923, 108.

GEDRUIKIAI (UŽVENČIO SENIŪNIJA)

632. KRAUJUPIS išteka iš Kraujupio lauko pelkių, Š Naikmiškio pusėje įteka į Varmę (?). *PADAV.* A. Kraujupio lauke švedai kovojo durtuvais, ietimis, buvo pralieta labai daug kraujo, net pradėjo tekėti ši kraujo upė. B. Čia buvo bažnyčia, kurią, užimtą švedų, sunaikino ledų debesys. Švedai tad norėjo bažnyčią vėl pastatyti, ruošė

medžiagas, bet nespėjo (žymūs dar grioviai, likę po to, kai švedai tampė rąstus; *VAK*). L. Kšivickis XX a. pradžioje, rašydamas apie švedų brastą per Ventą, pateikia, atrodo, išplėstą *padavimo* apie bažnyčios statymą motyvą. Jis rašo, jog švedai sunaikino Užvenčio bažnyčią, degindami ją, į ugnį įmetė ir šventos Marijos paveikslą. Tada šventa Marija ėmėsi padėti lenkams, kurie su švedais kariavę. Besimeldžiančio lenkų vado rankose atsirado kortelė, kur buvo parašyta, kaip jis turi elgtis. Lenkų vadas liepė kariuomenei atsigerti vandens ir sekė, kas gers pasisemdamas kepure, kas prigulęs. Jis pasiėmė su savimi visus, kurie vandenį gėrė neprigulę ir patraukė prieš švedus. Kada prie jų priartėjo, danguje atsirado debesėlis, iš kurio ant švedų pasipylė ugnis ir neregėto didumo ledai. Švedai pamanė, kad lenkai atsiveda burtininką ir, sudėję rankas ant kryžiaus, pasidavė, pažadėjo nebepulti. Jie buvo priversti atstatyti ir Užvenčio bažnyčią. Kadangi vežant medieną reikėjo keltis per Ventą, jie pasidarė akmeninį tiltą (Крживицкий Л., 1909). Kraujupio lauke randama kaukolių, iečių. Netoliese Junkilų kapinynas (*Ar-425*), iš kurio į muziejus pateko IX-XII a. radinių. Į R nuo Gedruikių - *Raganės miškas* (6 ha ploto). Ten žinomas ir trumputis Raganės upelis (LŽV, Pušynas).

Š. 1967 m. LII žv., AS 292/24; LŽV (G. SARGAUTAITĖ, 1935; GEDRUIKIAI); LŽV (G. SARGAUTAITĖ, 1935; KRAUJUPIS); LŽV (G. SARGAUTAITĖ, 1935; PUŠYNAS) L. Крживицкий Л., 1909.

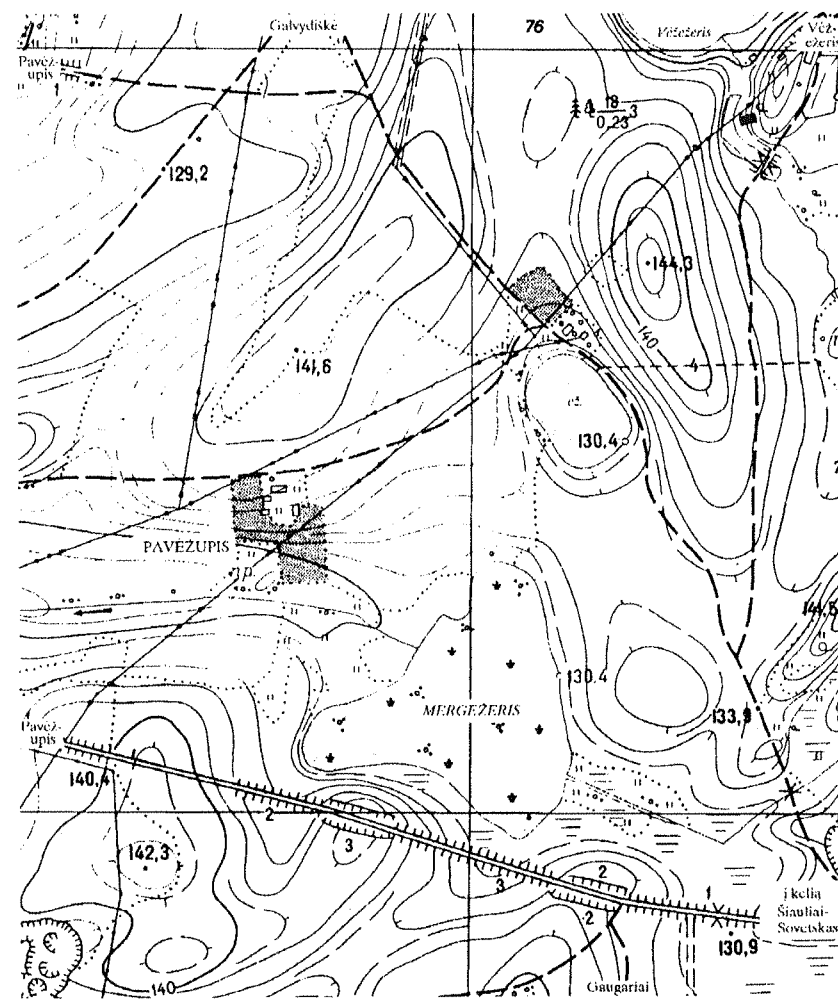
GEDMINAI (KRAŽIŲ SENIŪNIJA)

633. MERGOKALNIS - į P nuo Kražantės upės. Apie 2 ha ploto. *PADAV.* Maro metu Gedminų sodyboje visi išmirė, liko tik 2 sesės Gedminaitės. Jos kasdien laukusios mirties, bet taip gyveno dar pusę metų. Joms mirus, buvo palaidotos, toje vietoje (išeitų, ant kalno - V.V.) augo rausvos buvusio jų darželio lelijos.

Š. LŽV (S. PETRUSEVIČIŪTĖ, 1935; GEDMINAI; RADIŠKĖ).

GELUČIAI (ŠAUKĖNŲ SENIŪNIJA)

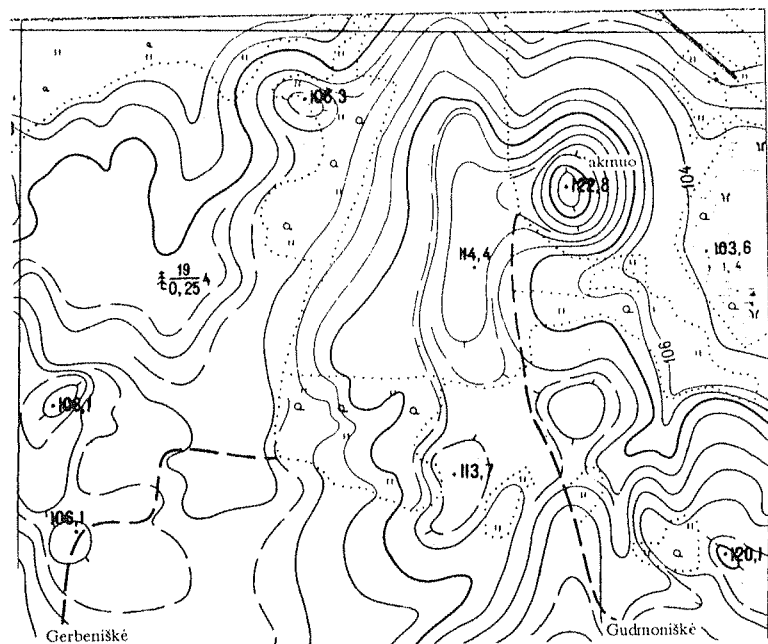
634. MERGEŽERIS - apie 2,6 km į ŠV keliu iš Šiaulių-Kelmės plento į Pavėžupį, Š kelio pusėje, miške. Ežeras - apie 10 ha ploto, krantai pelkėti. *PADAV.* A. Mergėžerio vardas kilęs dėl to, kad ten "mergok skandinavos". Kiti

Pav. 497. Gelučių Mergėžeris

pasakoja, kad čia nusiskandino tokia Teliškaitė, nes motina neleido jai tekėti (D.R.). B. Viena meilės nuvilta mergina gailiai verkė, iš jos ašarų pasidarė ežerėlis. Ji ežerėlyje ir pasiskandino (LTR 3659/243). C. Mergežeris esąs labai gilus - apie 20 metrų gylis. Apie 1927 m. žiemą traukiant žuvį, staiga pasirodė kažkoks gyvūnas. Žvejai traukė, traukė, bet trūko tinklas ir gyvūnas nuslydo atgal į vandenį. Jis buvęs panašus į vėžį (kojos buvo kaip vėžio), svėrė apie 100 kilogramų. V.Putvinskis tą vasarą jau norėjo ištirti gyvūną, nusamdė narus iš Šiaulių. Narai ieškojo, bet nieko nerado, tik sakė, kad tame ežere šlaitas labai status - kaip "nuo stogo". Jie ten radę ir labai didelę angą, kur galima buvę stačiam įeiti. Patys narai pabijojo ten lįsti (D.R.).

Š. D.R.; LTR 3659/243.

Pav. 498. Gerbėniškės akmuo su pėda

635. PIKTEŽERIS. Gelučių miške.

L. VARDYNAS, 124.

GERBĖNIŠKĖ (ŠAUKĖNŲ SENIŪNIJA)

636. AKMUO su KUMELIUKO PĖDA - į R nuo kaimo, į V nuo kelio Šiauliai-Užventis, Gerbėniškės miške, ant Cigonkalnio, jo ŠR dalyje, 12 m žemiau kalno viršūnės. Akm. - netaisyklingos trikampio formos, nukreipta į PV viršūne, akmuo - 2,3 m ilg., 1,5 m pl., h=90 cm. Viršutinė plokštuma kiek plokščia, bet nelygi, su išgraužomis. Kumeliuko "pėda" - apvali 7 cm skr., 3 cm gylis, nelygiu dugnu duobutė. Išsikišusi iš šlaito akmenis dalis - nuskaldyta. 1995 m. tyrinėjimų metu (vad. B. Salatkienė) akmenis aplinkoje rastos dvi nuo akmenis nuskeltos ir

Pav. 499. Gerbėniškės akmenis "pėda". D. Ramančionio nuotr., 1992

paliktos skeveldros (90x40 cm, 120x90x50 cm dydžio). Į P nuo akmenis su "pėda" papėdės iki krašto rastas 1,5 pl. akmenis grindinys (akmenis vidutiniškai 24x15x20 cm dydžio). ŠR grindinio dalyje tarp akmenis rasta keletas atskirų angliukų, dar keletas angliukų rasta prie pat akmenis iš PV pusės. Priešingame (ŠR) Cigonkalnio šlaite, maždaug per 12 m nuo kalvos

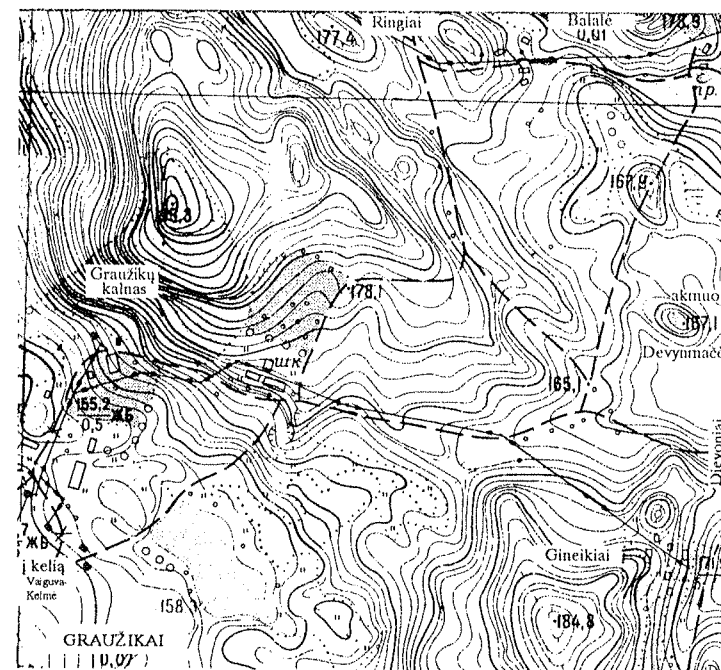
viršūnės guli 2 akmenis (maždaug 3x1x0,5 m dydžio raudonas granitas), kuriuose - iki 3 cm pl. ir 5 cm gylis iškalti grioveliai. Maždaug 100 m į ŠV nuo akmenis su "pėda", Cigonkalnio papėdėje trykšta Kivylių šaltiniai.

Š. 1995 m. B.SALATKIENĖ TYR., AS 2534; D.R.

GERDŽIOGALIKĖ (KELMĖS SENIŪNIJA)

637. PIEVA PERKŪNIŠKĖ į R nuo kaimo, 3 ha ploto. PADAV. "Pievas kai šienaudavo, vyrai taip smarkiai pjaudavę žolę, jog net perkūnai rūgdavę, todėl tą pievą žmonės ir pavadino Perkūniške".

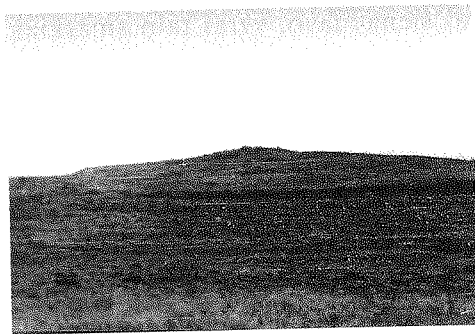
Š. LŽV (A. SUTKAITYTĖ, 1935).

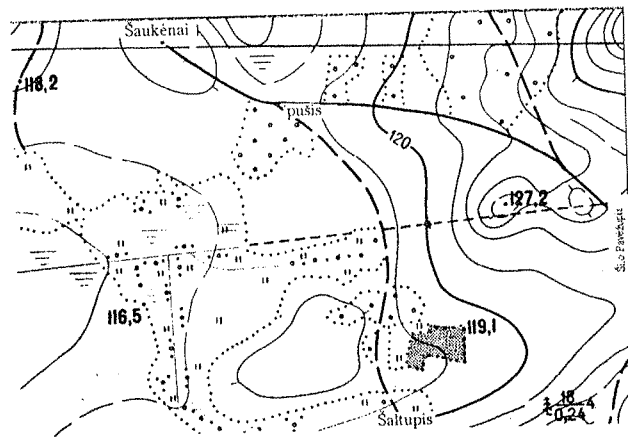
Pav. 500. Gineikių kalva Devynmačė ir Aukuro akmuo

GINEIKIAI (KELMĖS SENIŪNIJA)

638. KALVA DEVYNMAČĖ - per 1 km į Š nuo kelio Kelmė-Graužikai, apie 550 m į V nuo kelio Verpena-Miežaičiai, 500 m į R nuo Graužikų pradžios mokyklos pastato, į ŠR nuo E.Karčiauskienės sodybos. Tai 4-5 m aukščio, 35 m pl. ir 65 m ilg. kalvelė. Šlaitai nuolaidūs, ariami. PADAV. A. Ant kalvos augusios Devynmačios žolės (jos gydančios nuo devynių arba devyniasdešimt devynių ligų. - Rimkus

Pav. 501. Gineikių Devynmačės kalva. P. Jagmino nuotr., 1960

Pav. 502. Giriškių pušis

V., 1992b). B. Šioje vietoje senovėje buvo šventa ažuolų giria, kurios viduryje - Devynmačės kalnelis su aukuro akmeniu, prie kurio vaidilutės kūreno amžiną ugnį, buvo aukojama senovės lietuvių dievams (Rimkus V., 1992b; įsigalėjęs katalikybei, šventoji ugnis buvo užgesinta, Aukuro akmuo buvo nustumtas nuo Devynmačės kalno - Šidiškis T., 1995). Padavime minimas akmuo, vadinamas *Aukuro akmeniu* (buvo *mitologinis akmuo Ar-388*), gulėjo apie 70 m į ŠV nuo Devynmačės kalvelės. Teigiama, kad jis buvo nustumtas iš senosios vietos (Rimkus V., 1992b). Dabar akmuo guli ant Devynmačės kalvos. Tai - smulkia-grūdīs, rausvai pilkas, apie 2,5 m ilg., 1,95 m pl. iki 1,8 m aukščio granitas (Rimkus V., 1992b; MMT žv. - 3 m skr., ties žeme - 1 m, h= 1,6 m). Graužikų dvarą valdęs Šaulių sąjungos įkūrėjas V.Putvinskis manė, kad po akmeniu paslėptos senovės lietuvių dievaičių skulptūros (Rimkus V., 1992b).

Š. 1967 m. LII žv., AS 292/21-22; 1967 m. MMT žv., AS 470/18. AP (P. JAGMINAS,

1960 08 05); VAK 15/57; L. LAM, 134 (DEIMACĖ); RIMKUS V., 1992b; ŠIDIŠKIS T., 1995, 4; VAITKEVIČIUS V., 1992A, 17.

GIRIŠKIAI (ŠAUKĖNŲ SENIŪNIJA)

639. PUŠIS. Einant iš Didžiųjų Giriškių į Šaltupį, miške prie pušies stovi koplyčia. Sakoma, koplyčia buvusi labai sena, pokario metais sugriauta, dabar vėl atstatyta ir puoselėjama. PADAV. Antrojo pasaulinio karo metais liaudies gynėjas Pupleuskis koplyčios Marijos statulai kažkaip peršovė akį. Grįžęs namo, Pupleuskis su kažkuo susiginčijo ir pats sau persišovė tą akį, kurią buvo peršovęs Marijai (D.R.). Koplyčia buvusi pastatyta iš Putvinskių Šonos dvaro žmonių surinktų pinigų. Žmonės jau tada čia karštai melsdavosi, atsinešę uždegdavo žvakes, koplytėlėje aukodavo pinigų (išrinktas žmogus surinkdavo pinigus ir nunešdavo klebonui, kad atlaikytų mišias). Kai kurios tikinčios moterys iš kaimo iki koplyčios ir dabar dar eina keliais. "Visi sako, kad ten šventa vieta. Ir kai mišką kirto, tai tos pušies, prie kurios anksčiau stovėjo koplytėlė, nelietė" (1992 m. D.R.). "Ten atėjus, pasimeldus, visada išsipildys (norai), pagysi" (V.V.).

Š. D.R.; V.V.

GRIMZIŲ SENIŪNIJA

640. ŠVENTUPIS išteka į ŠV nuo Karauskų k., į ŠR nuo Pašventupio I km., iš pelkių. Tai maždaug 10 km ilg.

dešinysis Dubysos intakas. Teka P-PV kryptimi, ties Vįjurkais užsisuka į R, Deivių kaime įtekėjo į Dubysą (dabar - į Dubysos kanalą).

L. AL, 7(Nr.101); RIMKUS V., 1970, 3-4 (ŠVENTUPIUKAS); VARDYNAS, 170.

GUDELIAI (PAKRAŽANČIO SENIŪNIJA)

641. ALKOS, AUKOS KALNAS. ŠR kalno dalį kerta Stulgių-Būtvilų-Kražių kelias, PV dalyje įsikūrusi Butkų sodyba. Tai apie 1,2 ha ploto, aukščiausia apylinkėse plynaukštė (151,4 m virš j.l.), virš aplinkinių laukų ji iškyla iki 10 m (PR). PADAV. Senovėje važiavo žmogus rogėse, nukrito po

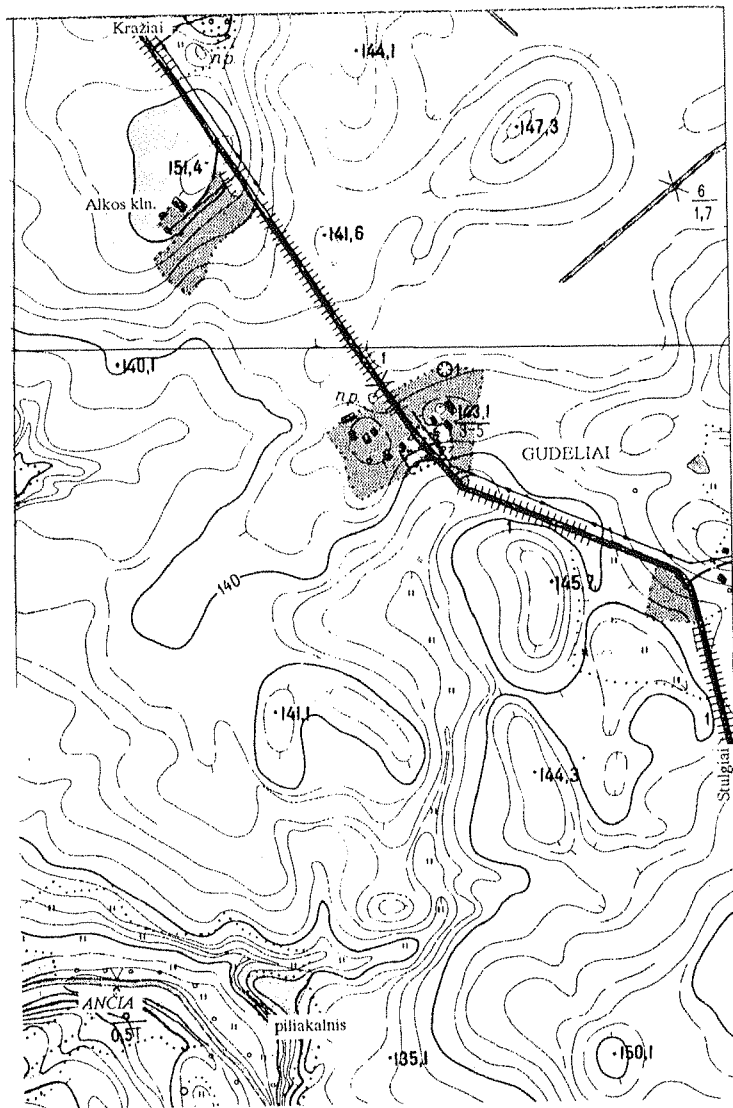

Pav. 503. Gudelių Alkos kalnas. Aut. nuotr., 1995

rogėm, ir tos nupjovė jam galvą. Nuo to kilo pavadinimas - Aukos kalnas (V.V.). 1 km į Š nuo Gudelių piliakalnio (Ar-405).

Š. VK, 1986; V.V.

642. PILIAKALNIS (Ar-405). PADAV. A. "Pasakuodava, kad tai čia bažnyčia esanti nugrimzdusi, kad tam

Pav. 504. Gudelių piliakalnis ir Alkos kalnas

Perkūnui, Pikāla ir ten kitiems, kiek ten yra tų buokštų (piliakalnio aikštelių - V.V.), šventą ugnį kūrendavo, atskirai ant kožno degindavo aukas tos apylinkės" (Almonaitis V., 1994). B. Kalne yra paskendusi kažkokia bažnyčia (V.V.). Čia buvo "didelė trijų aukštų bažnyčia, pirmame aukšte gyveno pats kunigas, antrame buvo laikomos pamaldos, o

trečiame, žemutiniame aukšte buvo tamsūs požemiai, kuriuose ponai kankindavo jiems nepaklusnius žmones [...] bažnyčios rūmai ir dvaras su visu turtu nugrimzdęs į žemę. Nugrimzdusios bažnyčios vietoje buvo likusi gili kiaurymė, įmetus pro ją akmenuką, pasigirdavo dundėsyt. Pasakojama, kad dvyliką valandą naktį buvo girdima

Pav. 505. Gudelių piliakalnis. Aut. nuotr., 1995

skambant varpus [...] šiauriniame piliakalnio šlaite, ties šaltiniu esą požemiai. Kartą iš jų buvo pusiau išvirtusios geležinės durys [...]" (AP).

Š. AP (P.JAGMINAS, 1965 10 05); L. ALMONAITIS V., 1994, 126.

GURAVA (UŽVENČIO SENIŪNIJA)

643. NABORO KALNAS - nuo dvaro 1 km į R, 2 ha ploto, h= 20 m. PADAV. Ant kalnelio senovėje susirinkdavo lietuviai ir traukdavo į karą.

Š. LŽV (A. PADAGAS, 1935; GURAVA); LŽV (J. TOMASEVIČIUS, 1935; MARKŪNIS-

KIS); L. KUDABA Č., 1972, 42 (I PV NUO UZVENČIO).

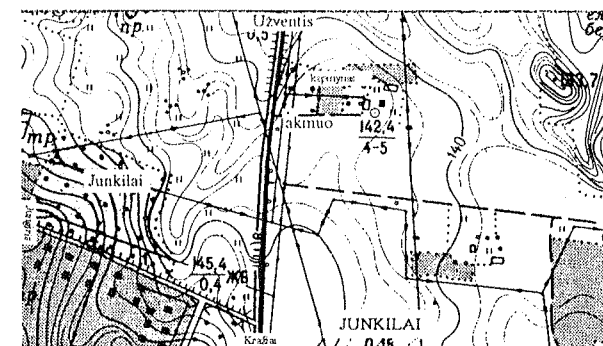
JUNKILAI (UŽVENČIO APYL.)

644. AKMUO su VELNIO PĖDA - kaimo kapelių (kapinynas Ar-425) teritorijoje, kapelių akmenų tvoros PV dalyje. Akm. - pilkas smulkiagrūdis, nelygus, grublėto paviršiaus granitas. 90 cm ilg., 75 cm pl., 55 cm storio. Akmens šone yra pėdos-kanopos formos įdubimas, laikomas Velnio pėda. "Pėda" - 25 cm ilg., 11 cm pl., 5 cm gylio. Iš Junkilų kapinyno į muziejus pateko IX-XII a. dirbinių.

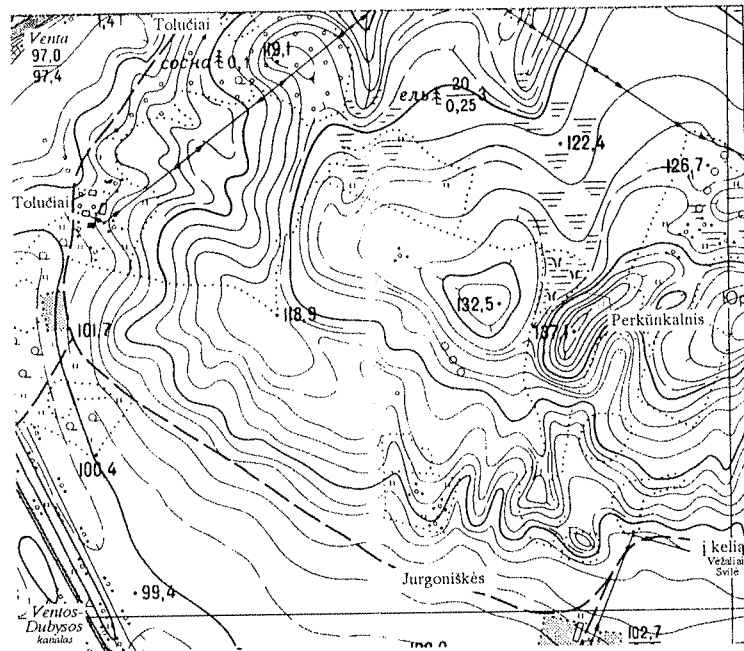
Š. J.VALTERIENĖS 1994 M. INFORMACIJA.

JURGONIŠKĖS (ŠAUKĖNŲ SENIŪNIJA)

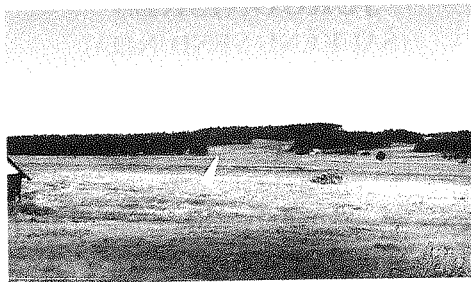
645. PERKŪNKALNIS - ŠV kaimo dalyje, į ŠR nuo S.Petrauskienės sodybos. Tai Ventos slėnio aukštumos atragis, apie 150 m ilg. (Š-P), 30-40 m pl., į P nuolaidesnis. Aukščiausioje dalyje - apie 15x10 m dydžio pakilumėlė. Nuo kalno atsiveria platus vaizdas. PADAV. Į

Pav. 506. Junkilų akmuo su pėda

Pav. 507. Jurgoniškių Perkūnkalnis

Pav. 508. Jurgoniškių Perkūnkalnis (žymi strėlė). Aut. nuotr., 1995

kalnelį dažnai trunkydavo Perkūnas, todėl pavadintas Perkūnkalniu (D.R.).

Š. D.R.; V.V. L. BURACAS B., 1934, 374 (PERKŪNKALNIS, SU DIDELIU AKMENIU VIRŠŪNĖJE).

646. GIRKALNIS, GIRNKALNIS(?) - į Š nuo kaimo, apie 600 m į V nuo miško kelio Jurgoniškės-Vėžaliai, apie 500 m į ŠV nuo Abromavičiaus sodybos, Joniškelės miške. Kalvelė -

maždaug 60x40 m dydžio, neaukšta. PADAV. Ant Girkalnio velnias kaldavęs girnas. Apie 700 m į Š nuo Jurgoniškių Perkūnkalnio.

Š. D.R.

647. PUŠIS - šalia kaimo, Dulkiškių miške. 1823 m. priešais pušį pastatytas ąžuolinis stogastulpis. PADAV. Šaukėnų ponas medžioklėje šioje vietoje tyčia nušovė baudžiauninką kaip taikinį (pastatė po pušimi ir nušovė). Kiti mano, kad Kurtuvėnų grafas medžiodamas čia nušovė mergaitę, nešančią uogų ar grybų. Ratu aplink stogastulpį ejęs net išmintas keliukas, bet niekas nėra matęs; kada žmonės čia aplink stogastulpį eina keliais, pats stogastulpis buvo apkabinėtas paaukotois mažais mediniais kryželiais (apie 1926 m.). Galbūt ta pati Nr. 707? (V.V.).

Š. LTR 4901, 12-13.

IŠLYNOS (PAKRAŽANČIO SENIŪNIJA)

648. LAIMĖS AŽUOLAS augo Išlynų miške. Tai senas, išpuvęs medis. PADAV. "Senovėje žmonės kalbėję: kas po tuo ąžuolu ateis, tas bus laimingas".

Š. LŽV (O. JUŠKIENĖ, 1935; IŠLYNAI).

KALNAS SKUBURTA. Tai 2 ha ploto, didelis, aukštas kalnas. PADAV. "Ant kalno kriviai iš ugnies skubotai skelbdavo karvedžiams pasisekimus ir nepasisekimus kovose. Iš to, kad skubotai burdavo, kilo vardas" (pasak. J. Moccus, g. apie 1865 m. Sotkalnės k. Užr. 1935, LŽV). "Senovėje ant to kalno kriviai turėdavo skubiai išburti ateitį" (KPA).

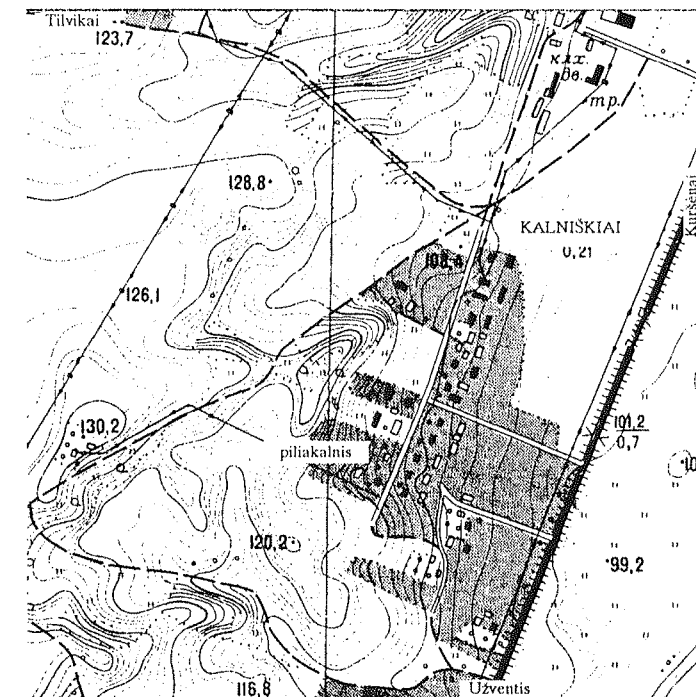
Š. KPA, 595; LŽV (O. POSKIENĖ, 1935; PASKUBURTĖ); L. ŠIDISKIS T., 1995, 4.

KALNIŠKIAI (ŠAUKĖNŲ SENIŪNIJA)

Seniau vietovė vadinosi Romuva ar Ramovė (dabar šalia gyvenvietė-Ramučiai). PADAV. Šioje vietoje buvusi šventa vieta.

L. KVIKLYS B., 1991, 4/469.

649. BIRŽĖS KALNAS (piliakalnis Ar-403). PADAV. A. Šventadieniais matę iš kalno išeinant kunigą bažnytiniais rūbais su procesija. "Iškildavo į viršų visa nugrimzdusios bažnyčios žmonių minia ir jos turtas" (AP). B. Ant kalno yra stovėjusi švedų bažnyčia, kuri

Pav. 509. Kalniškių piliakalnis

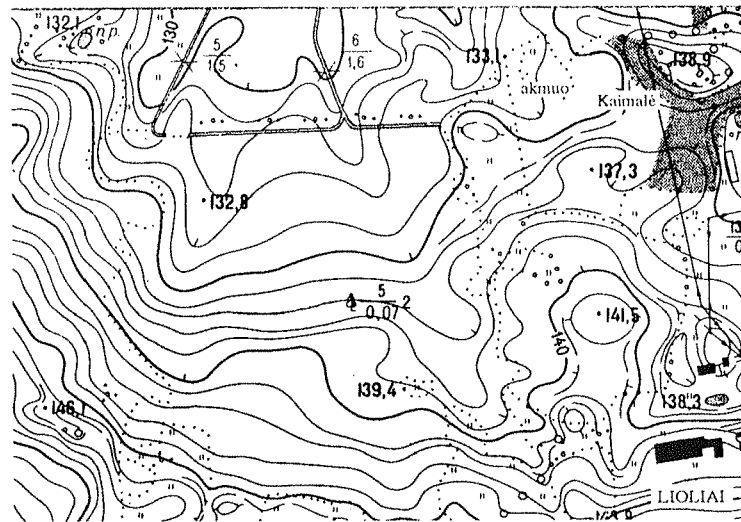
“užgriuvo” (V.V.) C. Dažnai ant kalno girdėdavosi skambinant varpais, kartais bliaudavę ožkos, kartais “išeidavęs viesulas” (LTR 1322/17). “Kai už keleto kilometrų esančios Varputėnų bažnyčios varpais skambindavo, atsiliepdavę ir Biržės kalno požemiuose esančios bažnyčios varpai. Tai esą todėl, kad kalno viduje esanti bažnyčia yra užburta” (Rimkus V., 1992). Milvydų dvaro ponas buvo pradėjęs kalną kasti, bet jam prisispavė, kad darbą mestų - jeigu nemesi, “viskas apeis vandeniu”. Po to ir metė (LTR 1322/17). L.Kšivickis XX a. pradžioje rašė, jog girdėjo kalbant, kad ant kalno buvo pagonių šventovė. Pabėgdami pagonys ją užkasė (Крживицкий Л., 1909). “Ant Biržės piliakalnio taip pat buvo deginamos raganos. Apie tai seniau pasakodavo senoliai, o Šaukėnų dvaro savininkas Tamošius Nalenč-Gorskis dar prieš karą

savo archyve saugojo seną dokumentą, vadinamą raganų teismo dekretu, kuriame buvę surašytos pavardės nuteistųjų sudeginti ant Biržės piliakalnio. O seneliai kalba, kad dar ir dabar sudegintų raganų dvasios neduodančios ramybės gailiais dejavimais ir šaukiančios dievų keršto budeliams” (Rimkus V., 1992).

Š. AP (P. JAGMINAS, 1965 07 14); LTR 1322/17; VAK 16/163,166; V.V. L. BURACAS B., 1931A (RAGANOS TAIS LAIKAIS BUVO DEGINAMOS IR ANT KITŲ PILIAKALNIŲ); MŪSŲ RYTOJUS, 1936 05 29; RIMKUS V., 1970, 3-4 (ROMUVOS KALNAS); RIMKUS V., 1992; Крживицкий Л., 1909, 89.

KAIMALĖ (LIOLIŲ SENIŪNIJA)

650. AKMUO su ŽMOGAUS PĖDOMIS (akmuo su pėdom Ar-395) - per 320 m į V nuo kelio Kelmė-Lioliai,

Pav. 510. Kaimalės akmuo su pėdomis

120 m į ŠV nuo J.Jankevičiaus sodybos. Akm. - pilkas 95x80 cm dydžio, jame yra 25 cm ilg., 13 cm pl. (ties kulnu - 12 cm) “žmogaus pėda” - šalia stirnos “pėdelės” atspaudu (10x7 cm dydžio).

Š. 1967 M. MMT žv., AS 470/19; AP (P. JAGMINAS, 1968 11 20) L. LAM, 156 (KIMELIAI); PA, 71 (Nr.64; KYMELIAI); RIMKUS V., 1969, 3 (KYMALIAI).

KAIMALĖ (TYTUVĖNŲ SENIŪNIJA)

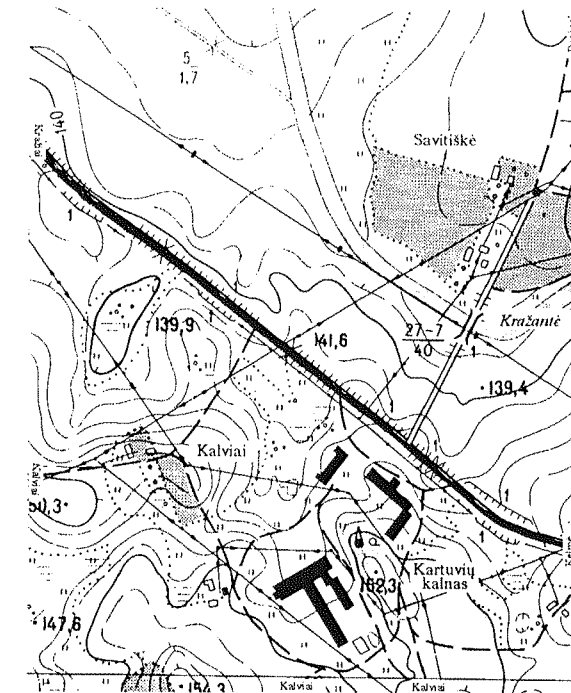
651. AKMUO su smailiadugniu dubeniu (Ar-413). Prieš perkeliant akmenį į Tytuvėnus, Pevų g. Nr.24, pas V.Meškauską, jis buvo apie 150 m į V nuo Kaimalės mokyklos, apie 500 m į R nuo Pagrižuvio dvaro, apie 100 m į Š nuo Grižuvos up. kranto, lauke prie

keliuko tarp sodybų. Jau tada akmuo buvo atvilktas iš ariamų laukų, kur iki 1933 m. gulėjo prie V.Stankaus gyvenamojo namo durų (paskui namas buvo nugriautas). Akm. - rausvai pilkas, beveik trikampio formos, apie 1,2x1 m dydžio, centre yra 17 cm skr., 12 cm gylio duobutė (MMT žv. - 105x105 cm dydžio, h= 30 cm, dubuo 20 cm skr., 15 cm gylio). Pagal IA - akmuo susprogdintas 1974 m.

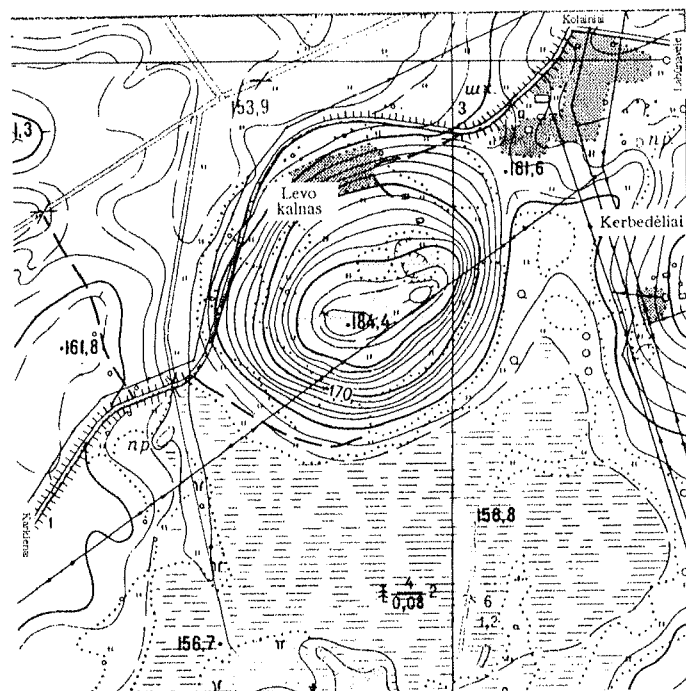
Š. 1967 M. LII žv., AS 292/24; 1967 M. MMT žv., AS 470/19-20. AP (P. JAGMINAS, 1966 04 14); L. IA, 56 (Nr.57).

KALVIAI (KRAŽIŲ SENIŪNIJA)

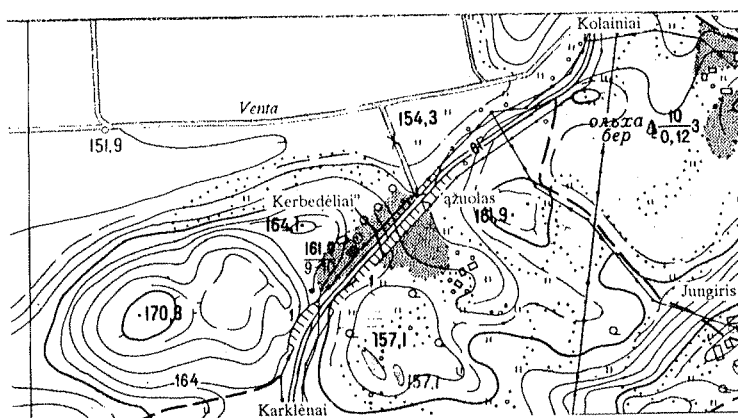
652. KARTUVIŲ KALNAS (senkapių Av-353) - per 150 m į PV nuo

Pav. 511. Kalvių Kartuvių kalnas

Pav. 512. Kerbedėlių Levo kalnas

Pav. 513. Kerbedėlių ažuolas Kerbedėlis

kelio Kražiai-Kelmė, Kalvių gamybinio komplekso teritorijoje. Kalnas - 105 m ilg. (Š-P), 48 m pl., 10-15 m aukščio. Aikštelė - 54x18 m dydžio, nelygi. PADAV. Ant kalno buvo stulpai (kartuvės) kur ponai kardavo baudžiauninkus (LŽV, A. Mackevičius). Rusai per "metiežą" korė maištininkus (LŽV, E. Venclauskienė). Imant iš Š dalies žvyrą, rasta žmonių griaučių.

Š. AP (PJAGMINAS, 1961 05 26); LŽV (A. MACKEVICIUS, 1935; KALVIAI); LŽV (E. VENC LAUSKIENĖ, 1935; SAVITIŠKĖ); VAK 14/80.

KARKLĖNAI (KRAŽIŲ SENIŪNIJA)

653. PAVIEKALNIS - į R nuo Karklėnų, važiuojant Kražių keliu, prie kelio. PADAV. Ant kalno stovėjo pirma Karklėnų bažnyčia. Vėliau ponai, nebetilpdami vienoje bažnyčioje, susipyko ir apie dešimtmetį riejosi, šitaip užrūstindami Dievą. Kartą per šventas mišias, per patį pakylėjimą atsivėrusi žemė bažnyčią su visais ponais prarijo.

L. GARBENIENĖ J., 1995, 14

KERBEDĖLIAI (UŽVENČIO SENIŪNIJA)

654. LEVO KALNAS - kelio Kolainiai-Karklėnai PR pusėje, 250 m į PV nuo atsišakojimo į Labūnavėlę iš minėto kelio, iš P juosiamas pelkių. Tai

masyvi, maždaug 250x150 m dydžio (viršuje), stačiais, iki 20 m aukščio šlaitais kalva. PADAV. A. Kalne yra užpilta milžinių (?) bažnyčia ("milžiniais bažnyčia").

Š. VAK 16/37.

655. AŽUOLAS KERBEDĖLIS - kelio Kolainiai-Karklėnai PR pusėje. Medis - 1,3 m skr., h= 21 m. Medyje įkeltos dvi koplytėlės. "Prie ažuolo pakabinus kryželį, bet koks prašymas išsipildo" (E.B.). Nuo medžio vardo kilo kaimo pavadinimas (?).

Š. E.B. L. LGP, 109; SALAGIRIS M., 1969, 3.

656. KRĖVĖS PELKĖS - į R nuo kaimo, neišdžiūstančios pelkės. PADAV. Už pelkių gyveno krivis, o Jungirio miške buvo žinyčia. Žmonės, ten eidami per pelkes, pačias pelkes pavadino Krėvėmis (pasak P. Jankauskis, g. apie 1885 m. Kerbedėlių k. Užr. 1935 - LŽV).

Š. LŽV (O. JONKUTĖ, 1935; KERBED LAUKIS) L. ŠIDISKIS T., 1995, 5.

KOLAINIAI (UŽVENČIO SENIŪNIJA)

1750 m. Kolainių dvarą žemę su aplinkiniais kaimais gavo valdyti karmelitai, kuriems čia buvo pastatyti ir vienuolyno pastatai.